

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA

EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Státy jižního křídla Evropské unie v kontextu hospodářské a měnové unie

Southern Wing of the European Union in the Context of Economic and Monetary Union

Student: Bc. Petra Schofferová

Vedoucí diplomové práce: Ing. Iva Honová, Ph.D.

Ostrava 2015

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání diplomové práce

Student:

Bc. Petra Schofferová

Studijní program:

N6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor:

6210T004 Eurospráva

Téma:

Státy jižního křídla Evropské unie v kontextu hospodářské a měnové
unie
Southern Wing of the European Union in the Context of Economic
and Monetary Union

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Teoretická východiska hospodářské a měnové unie
3. Analýza ekonomického vývoje jižních zemí Evropské unie
4. Efekty členství jižních zemí v hospodářské a měnové unii
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

BALDWIN, Richard a Charles WYPLOSZ. *The economics of European integration*. 4th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, 2012. 560 s. ISBN 978-007-7131-722.

GRAUWE, Paul de. *Economics of monetary union*. 10th ed. Oxford: Oxford University Press, 2014. 267 s. ISBN 978-0-19-968444-1.

LACINA, Lubor a Jan OSTŘÍŽEK a kolektiv. *Učebnice evropské integrace*. 3. přepracované a rozšířené vydání. Brno: Barrister Principal, 2011. 468 s. ISBN 978-80-87474-31-0.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Iva Honová, Ph.D.**

Datum zadání: 21.11.2014

Datum odevzdání: 25.04.2015

Ing. Boris Navrátil, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité zdroje.

V Ostravě dne 25. 4. 2015

.....

Bc. Petra Schofferová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce, paní Ing. Ivě Honové, Ph.D. za vedení mé práce, cenné rady, připomínky a věnovaný čas. Dále mé poděkování patří mé rodině za podporu a trpělivost po celou dobu vypracovávání této práce.

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Teoretická východiska hospodářské a měnové unie	7
2.1. Hospodářská a měnová unie	9
2.1.1 Vývoj Evropské měnové unie	10
2.1.2 Pět vstupních podmínek	11
2.2. Historie a motivy evropské integrace	14
2.3. Historický úvod do evropské integrace	14
2.3.1. Evropské společenství uhlí a oceli	15
2.3.2. Evropské hospodářské společenství a Evropské společenství pro atomovou energii	16
2.3.3. 60. léta.....	17
2.3.4. 70. a 80. léta	18
2.3.5. 90. léta.....	19
2.3.6. 21. století.....	19
2.4. Prointegrační motivy	20
2.5 Optimální měnová oblast.....	22
3. Analýza ekonomického vývoje jižních zemí Evropské unie	26
3.1 Řecko	26
3.2 Itálie	31
3.3 Portugalsko	35
3.4 Španělsko	39
3.4 Kypr a Malta	44
3.5 Komparace jižních zemí EU	49
4 Efekty členství jižních zemí v hospodářské a měnové unii	57
4.1 Ekonomický růst a blahobyť	57
4.2 Zaměstnanost	61

4.3 Inflace	62
4.4 Státní dluh.....	63
4.5 Konkurenceschopnost zemí z pohledu WEF	65
4.5.1 Konkurenceschopnost Řecka	67
4.5.2 Konkurenceschopnost Itálie	69
4.5.3 Konkurenceschopnost Portugalska	71
4.5.4 Konkurenceschopnost Španělska	72
4.5.5 Konkurenceschopnost Kypru a Malty.....	74
4.6 Dopad krize v jižním křídle HMU	76
4.6.1 Řecko	78
4.6.2 Itálie	82
4.6.3 Portugalsko	83
4.6.4 Španělsko	84
4.6.5 Kypr	86
4.6.6 Malta	87
4.6. Shrnutí	88
5. Závěr.....	90
Seznam použité literatury.....	93
Seznam grafů.....	97
Seznam tabulek	98
Seznam obrázků	98
Seznam zkratk.....	100
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce.....	101

1. Úvod

Hospodářská a měnová unie je jeden z největších a nejkontroverznějších projektů, který kdy Evropská unie realizovala. Vize, která se zdála být nerealistická a až utopická, byla spuštěna od počátku roku 1999. V současnosti je tento projekt se společnou měnou často terčem kritiky. Celosvětová krize, která udeřila v roce 2008, se z důvodu propojenosti členských ekonomik měnové unie projevila nejmarkantněji právě v zemích eurozóny. Ze současných 19 členů eurozóny je avšak nejhorší situace právě v jižních státech Evropské unie; potažmo eurozóny.

V této diplomové práci je analyzována šestice zemí jižního křídla EU- Řecko, Itálie, Portugalsko, Španělsko, Kypr a Malta. Tato skupina států je hojně navštěvována turisty a umísťuje se na prvních místech ve statistikách cestovního ruchu. Avšak v těchto zemích panuje naprosto opačná situace, co se týče jejich ekonomické situace. Nezaměstnanost, vysoké zadlužení či ztráta konkurenceschopnosti jsou charakteristické rysy typické pro jižní křídlo.

Cílem diplomové práce je pomocí provedených analýz zhodnotit efekty členství šesti zemí jižního křídla v hospodářské a měnové unii EU. Dílčím cílem je potvrzení či vyvrácení hypotézy, zda by Řecku z dlouhotrvající recese pomohl návrat k drachmě.

Práce je rozdělena do pěti kapitol, včetně úvodu a závěru. V druhé kapitole „Teoretická východiska hospodářské a měnové unie“ jsou vymezeny teoretické základy hospodářské a měnové unie. Je zde přiblížen vývoj evropské integrace, pět vstupních podmínek, které státy musí splnit pro přijetí společné měny euro. Dále je popsáno historické pozadí evropské integrace jako cesta k vytváření hospodářské a měnové unie. Průběh vzniku Evropské unie, od Evropského společenství uhlí a oceli jako prostředku k "uhlídání" nacistického Německa, Evropského hospodářského společenství a Evropského společenství pro atomovou energii, až přes postupné rozšiřování integrace o nové členské státy. Zmíněny jsou také prointegrační motivy, zejména v padesátých letech. Poslední část této teoretické kapitoly patří optimální měnové oblasti; jejím třem hospodářským kritériím a třem politickým kritériím s následným zhodnocením, zda eurozóna je optimální měnovou oblastí.

Třetí kapitola „Analýza ekonomického vývoje jižních zemí Evropské unie“ je věnována analýze ekonomického vývoje jižních zemí Evropské unie. Jak již bylo řečeno výše, je zde

analyzováno šest zemí jižního křídla. Řecko, Itálie, Portugalsko, Španělsko i dva ostrovní státy Kypr a Malta. Ekonomická analýza je prováděna pomocí ukazatelů typu hrubého domácího produktu (dále HDP), HDP v přepočtu na obyvatele, výše celkové nezaměstnanosti, dlouhodobé nezaměstnanosti či nezaměstnanosti mladých, výše inflace a výše deficitu státních rozpočtů jednotlivých zemí. Kapitola je zakončena komparací všech šesti analyzovaných zemí pomocí výše zmíněných ukazatelů. Ekonomická situace zemí a následné zrcadlení na světových trzích je znázorněno pomocí ratingových hodnocení, které vydávají a aktualizují jednotlivé ratingové agentury Moody's, Standard & Poor's a Fitch.

Analytická část je věnována efektům členství jižních zemí v hospodářské a měnové unii. Situace v jednotlivých jižních ekonomikách je hodnocena od roku 1999, kdy měnová unie vznikla. Je zde analyzován ekonomický růst a blahobyt ve všech analyzovaných zemích s porovnáním EU i eurozóny jako celku. Pohled je zaměřen také na problematickou situaci ve výši zaměstnanosti, kde právě v jižních zemích je tento problém velice aktuální a akutní. V neposlední řadě je zaměřeno na vývoj inflace a státních dluhů od vzniku měnové unie. Dále je také analyzovaná konkurenceschopnost jednotlivých zemí podle výzkumu Světového ekonomického fóra. V závěru kapitoly je popsána aktuální otázka a to dopad celosvětové krize v jižním křídle hospodářské a měnové unie. Dotčena je také aktuální situace v Řecku, kdy byla do vlády zvolena levicová strana Syriza, která se pokouší o odpuštění dluhů od věřitelů takzvané Trojky.

Aktuální informace potřebné zejména k analýze ekonomického vývoje jednotlivých zemí jižního křídla HMU jsou čerpány ze statistických údajů zejména z Eurostatu a Skupiny světové banky a z knižních publikací.

2. Teoretická východiska hospodářské a měnové unie

Hospodářská a měnová unie (HMU) Evropské unie je pojem, který představuje vznik a zavedení společné měny euro v některých členských státech Evropské unie (EU). Označení hospodářská a měnová unie je oficiálně a striktně používáno v primárním právu EU, ale přesto se také vyskytuje zjednodušený název Evropská měnová unie. Toto pojmenování vystihuje používání společné měny, realizaci společné měnové politiky a také fakt, že hospodářská politika stále zůstává oblastí společného zájmu. Delorova zpráva¹ HMU definuje jako dvě vzájemně se doplňující se entity- hospodářská unie na straně jedné a měnová unie na straně druhé. Hospodářskou unií představuje jednotný trh, společné pravidla hospodářské soutěže, regionální a strukturální politiku a taktéž koordinaci hospodářských politik. Pro měnovou unií je podmiňující liberalizace pohybu kapitálu, integrace měnových trhů, volná směnitelnost měn a pevná fixace měnových kurzů².

„Ekonomická integrace je proces, v jehož rámci dochází k propojování národních ekonomik prostřednictvím odstraňování překážek pro obchodní výměnu zboží a služeb, toky kapitálu a mobilitu pracovní síly“, jak uvádí Lacina a Ostřížek (2011, str. 87).

V Evropě prošla ekonomická integrace různými stádii s různou intenzitou. Teprve po překonání světových traumat, jako Velké hospodářské deprese a světových válek docházelo k postupnému zapojování jednotlivých národních ekonomik do světové ekonomiky. Následující dělení stupňů integrace vychází z původního vymezení profesora Bela Ballasa z 60. let, kdy je jeho definice je rozšířena na současné chápání ekonomické reality a jednotlivé stupně jsou děleny podrobněji a více rozvedeny. Popis bude postupovat od nejjednodušší formy integrace, kterou je pásmo volného obchodu, až po nejvyšší formu integračního procesu- politickou unií³.

Pásmo volného obchodu, anglicky Free Trade Area (FTA), je nejstarší a nejjednodušší forma ekonomické integrace. Princip pásma volného obchodu spočívá v postupném odstranění všech překážek, bránících volnému pohybu zboží mezi jednotlivými státy. Tyto

¹ DELORS, Jacques. *Report on economic and monetary union in the European Community*. [online]. 1989 [cit. 21.4.2015]. Dostupné z: http://aei.pitt.edu/1007/1/monetary_delors.pdf

² SYCHRA, Zdeněk. *Jednotná evropská měna: realizace hospodářské a měnové unie v EU*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, 291 s. ISBN 978-80-210-5082-2.

³ LACINA, Lubor a Jan Ostřížek a kol. *Učebnice evropské integrace*. 3. Přepřacované a rozšířené vydání. Brno: Barrister Principal, 2011. 468 s. ISBN 978-80-87474-31-0.

překážky mohou být představovány formou vývozních a dovozních kvót (kvantitativní omezení vývozu a dovozu), cel (poplatky vybírané jednotlivými státy při přechodu zboží přes národní hranice), certifikátů jakosti, pravidel o původu zboží apod. Ve vztahu k třetím zemím si jednotlivé národní ekonomiky, které jsou součástí pásma volného obchodu, ponechávají vlastní autonomní obchodní politiku. V minulosti byly překážky volného obchodu aplikovány z důvodu ochrany domácích výrobků před tlakem zahraniční konkurence. Docházelo ale k neefektivitě v alokaci domácích výrobků, vyšším cenám a nekvalitní produkce. Příkladem existující formy integrace ve stupni pásma volného obchodu je Evropská zóna volného obchodu (European Free Trade Association - EFTA), která byla založena již v roce 1960 a mezi zakládající členy patřily Dánsko, Švédsko, Norsko, Švýcarsko, Rakousko, Portugalsko a Velká Británie. Později přistoupily Island, Finsko a Lichtenštejnsko. V současnosti jsou členy pouze Island, Finsko, Lichtenštejnsko a Norsko (se vstupem do EU státy z EFTA vystupovaly).

Celní unie, z anglického názvu Customs Union - CU, představuje druhý stupeň integrace. Oproti prvnímu stupni integrace obsahuje navíc i společnou obchodní politiku pro třetí země (např. celní sazebník). Třetí země nemá možnost vybírat zemi s nejnižšími celními sazbami pro vstup na trh, ale zboží, které se již dostane do daného integračního uskupení, se dále pohybuje bez dalších obchodních překážek. Výhoda této formy integrace je pro země s vysokým podílem vzájemného obchodu. Příkladem celní unie v minulosti byla Česká republika a Slovensko, která zanikla vstupem obou zemí do EU v roce 2004. V současnosti existuje celní unie mezi Švýcarskem a Lichtenštejnskem⁴.

Společný trh je integrační forma, která zahrnuje všechny prvky celní unie navíc s volným pohybem výrobních faktorů a jejich regulaci vůči třetím zemím. Anglický název Common Market - CM naznačuje, že země v rámci této integrace přinášejí takzvaně čtyři svobody - volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a pracovní síly. Tato forma umožňuje firmám bez překážek podnikat na území celé integrace. Příkladem bylo Evropské společenství v 80. letech.

Hospodářská a měnová unie je již velice vyspělá integrace. Zahrnuje v sobě všechny prvky společného trhu a navíc harmonizuje některé společné politiky, jako fiskální

⁴EUROSKOP. *Celní unie*. Euroskop.cz [online]. 2014 [cit. 15.11.2014]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/283/sekce/c-d/>

(rozpočtovou) politiku, monetární (měnovou) politiku, ale také politiky strukturální, sociální a jiné. Je vybudován kurz pevných kurzů včetně plné směnitelnosti národních měn a vytvoření společné měny. Součástí hospodářské a měnové unie (HMU) je všech 28 států Evropské unie, avšak společnou měnu euro v současnosti má 19 států, které společně tvoří eurozónu.

Politická unie je pátým a nejvyšším integračním stupněm. Tato unie přebírá plnou zodpovědnost za fungování unie pomocí politických institucí, kdy členské státy odevzdají některé ze svých národních rozhodovacích pravomocí na nadnárodní (unijní) úroveň. Výsledná integrace může být federativního nebo konfederativního typu. Příkladem federativní politické unie jsou Spojené státy americké a Spolková republika Německo.

2.1. Hospodářská a měnová unie

Po stručném obecném vymezení jednotlivých integračních forem následující kapitola přinese podrobnější pohled na čtvrtou integrační formu, kterou je hospodářská a měnová unie. Jak již bylo zmíněno v předchozím textu, jde o nejvyšší dosaženou formu integrace Evropskou unií.

Rozhodnutí o vytvoření hospodářské a měnové unie přijala Evropská rada v nizozemském městě Maastrichtu v prosinci 1991. Toto rozhodnutí bylo zakotveno ve Smlouvě o Evropské unii (Maastrichtské smlouvě). Tento stupeň integrace přináší hospodářství EU jako celku, ale i jednotlivým ekonomik členských států, výhody většího rozsahu, vnitřní účinnost, odolnost, vede k hospodářské stabilitě, většímu růstu a vyšší zaměstnanosti⁵. V praxi HMU představuje koordinaci tvorby hospodářské politiky mezi členskými státy, koordinaci fiskálních politik, zejména prostřednictvím omezování veřejného zadlužení a schodku, dále tvorba nezávislé měnové politiky Evropské centrální banky (ECB) a jednotnou měnu a eurozónu⁶.

Jak už bylo zmíněno výše, členy Evropské hospodářské a měnové unie, zkráceně také Evropské měnové unie, jsou všechny země EU. To například znamená, že jejich centrální banky spolupracují v Evropském systému centrálních bank nebo že je mezi nimi zabezpečen

⁵ EVROPSKÁ KOMISE, *Hospodářská a měnová unie* [online]. 2014 [cit. 15.1.2015]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/emu/index_cs.htm

⁶ EVROPSKÁ KOMISE, *Hospodářská a měnová unie* [online]. 2014 [cit. 15.1.2015]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/emu/index_cs.htm

volný pohyb kapitálu. Eurozónu pak tvoří ty členské státy EU, které přijaly jednotnou měnu. Přijetí eura a vstoupení do eurozóny je dalším stupněm integrace – jde o mnohem užší hospodářskou integraci s ostatními členskými státy eurozóny. Podle Smlouvy se všechny členské státy EU k eurozóně musí připojit, jakmile splní potřebné podmínky. Výjimku má Dánsko a Spojené království, které vyjednaly ustanovení o výjimce, jež jim umožňuje zůstat mimo eurozónu. Členské státy, které jsou součástí EU od roku 2004, 2007 a 2013, mají vstoupit do eurozóny v průběhu několika let. K eurozóně by se do budoucna mělo připojit i Švédsko, které ale doposud příslušné podmínky nesplňuje⁷.

2.1.1 Vývoj Evropské měnové unie

Před vznikem Evropské měnové unie (EMU) existoval Evropský měnový systém, který zavedl navázání evropských měn na ECU- European Currency Unit, což byla košová měnová jednotka Evropského společenství, používaná k zúčtování mezinárodních operací. Každá ze zemí Evropského měnového systému se zavázala udržovat kurz své měny v daném rozpětí vůči ECU (+2,5 %, později +/-15 %). ECU bylo 1. ledna 2002 nahrazeno společnou měnou eurem. Samotná Evropská měnová unie byla vytvořena na základě Delorsovy zprávy, která předpokládala vytvoření EMU ve třech stadiích⁸:

1. stadium 1. 7. 1990 - 31. 12. 1993

- Plná liberalizace kapitálových transakcí v EU k 1. červenci 1990.
- Zavedena tzv. Maastrichtská kritéria pro vstup do EMU Maastrichtskou smlouvou.

2. stadium 1. 1. 1994 - 31. 12. 1998

- K 1. lednu 1994 vytvoření Evropského měnového institutu (EMI) s cílem posilování měnové spolupráce mezi státy EU.
- 16. prosince 1995 dohodnuty detaily o budoucí společné měně, například její název „Euro“.
- 16. - 17. července 1997 na zasedání v Amsterdamu Evropská rada rozhodla o vytvoření Paktu stability, který měl zabezpečit rozpočtovou disciplínu zemí po přijetí eura. Také byl vytvořen ERM II, který zavedl navázání měn na euro místo na ECU.

⁷ DĚDEK, Oldřich. *Členské státy eurozóny*. Zavedenieura.cz [online] [cit. 29.3.2015]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/clenske-staty-eurozony>

⁸ EVROPSKÁ CENTRÁLNÍ BANKA. *Hospodářská a měnová unie*. Ecb.europa.eu [online] [cit. 29.3.2015]. Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/emu/html/index.cs.html>

- 3. května 1998 vybráno 11 zemí, které splňovaly podmínky pro vstoupení do třetího stadia vytváření EMU.
- 1. července 1998 byla vytvořena Evropská centrální banka.
- 31. prosince 1998 zavedení fixních kurzů mezi jedenácti měnami zemí, které vstoupily do třetího stadia EMU.

3. stadium od 1. 1. 1999 do současnosti

- 1. ledna 1999 11 zemí vstoupilo do třetí fáze EMU- Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko a Španělsko. Zavedení bezhotovostní měny euro. Evropská centrální banka začala provádět společnou měnovou politiku.
- 1. ledna 2001: Řecko vstoupilo do třetí fáze EMU.
- 1. ledna 2002: Zavedení i hotovostních euromincí a eurobankovek.
- 1. ledna 2007: vstup Slovinska do třetí fáze EMU.
- 1. ledna 2008: Kypr a Malta vstoupily do třetí fáze EMU.
- 1. ledna 2009: Slovensko vstoupilo do třetí fáze EMU.
- 1. ledna 2011: Estonsko vstoupilo do třetí fáze EMU.
- 1. ledna 2014: Lotyšsko vstoupilo do třetí fáze EMU.
- 1. ledna 2015: Litva vstoupila do třetí fáze EMU.

2.1.2 Pět vstupních podmínek

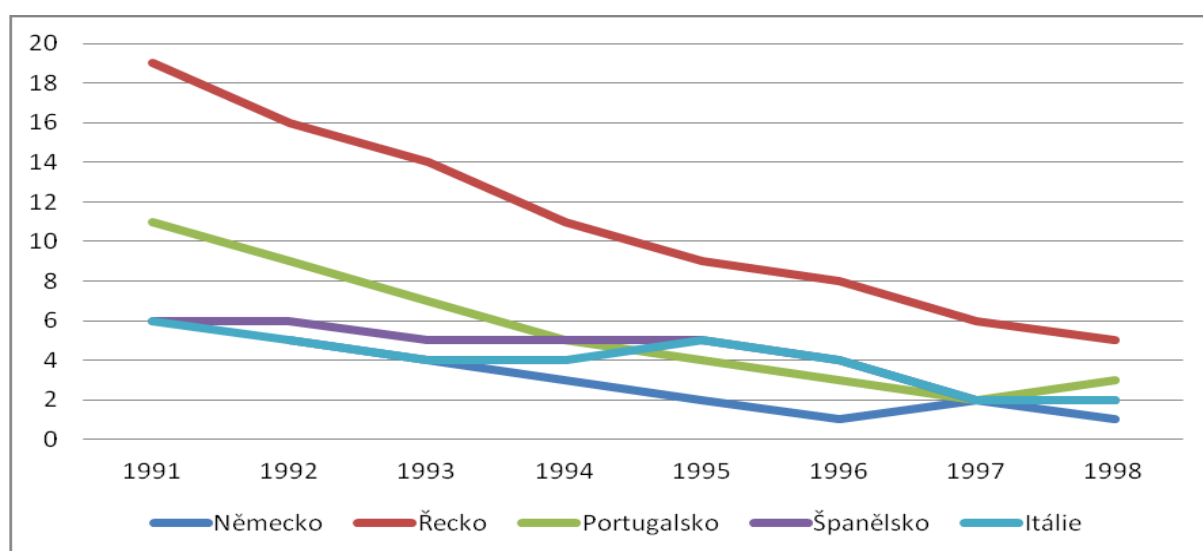
Na počátku 90. let se makroekonomická situace v jednotlivých státech značně lišila. Německo, které bylo zaměřeno na cenovou stabilitu, se obávalo, že ostatní členské země nejsou dostatečně připraveny na přijetí a dodržování požadované měnové disciplíny. Trvalo na podmínce, aby vstup do eurozóny nebyl automatický a byl zaveden proces výběru těch zemí, které jsou schopny si cenovou stabilitu udržet. Aby stát mohl postoupit do měnové unie, musí splnit konvergenční kritéria, zvaná také jako Maastrichtská kritéria. Ty mají zajistit připravenost členského státu a jeho bezproblémové začlenění do měnového režimu eurozóny. Z právního hlediska byl vyžadován soulad vnitrostátních předpisů (především předpisy ohledně centrální banky a měnových záležitostí) a Smlouvy o EU⁹.

⁹ BALDWIN, Richard and Charles Wyplosz. *The economics of European integration*. 4th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, 2012. 560 s. ISBN 978-007-7131-722.

1. Inlace

Aby se země mohla kvalifikovat pro členství v měnové unii, její míra inflace by neměla překročit o více než 1,5 procentního bodu průměr tří nejnižších měr inflace dosažených členskými zeměmi EU¹⁰. Sbližování inflací jižních zemí Evropské unie a Německa je znázorněno pomocí Grafu 2.1. Graf reflektuje, jak se jižním zemím úspěšně podařilo snížit inflaci do roku 1998 na požadovanou míru. S výjimkou Řecka, jehož míra inflace nesplňovala úroveň přípustné odchylky. Všechny země jsou porovnávány s Německem z důvodu jeho cenové stability.

Graf 2.1 Sbližování měr inflace jižních zemí EU a Německa, 1991-1998

Zdroj: THE WORLD BANK (2015), vlastní zpracování

2. Dlouhodobá nominální úroková sazba

Země je schopna uměle stlačit inflaci před přijetím do eurozóny (například zmražením regulovaných cen) a následně svou snahu opět omezit. I z tohoto důvodu je zavedeno druhé kritérium přijetí - dlouhodobá úroková sazba by neměla překročit o více než dva procentní body průměr úrokových sazeb ve třech zemích s nejnižší mírou inflace¹¹. Dlouhodobé úrokové sazby totiž reflektují posouzení dlouhodobé inflace trhem. Takže nízká dlouhodobá

¹⁰ BALDWIN, Richard and Charles Wyplosz. *The economics of European integration*. 4th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, 2012. 560 s. ISBN 978-007-7131-722.

¹¹ GRAUWE, Paul de. *Economics of monetary union*. 10th ed. Oxford: Oxford University Press, 2014. 267 s. ISBN 978-0-19-968444-1.

úroková sazba je potřebná pro přesvědčení finančních trhů, že míra inflace zůstane nízká již nastálo.

3. Členství v Mechanismu směnných kurzů II (ERM II)

Možnost umělého přechodu k cenové stabilitě je skryto i za třetím kritériem. Země zapojené do ERM II musí kurzy svých měn udržovat v povoleném maximálním fluktuačním pásmu $\pm 15\%$ od stanoveného středního kurzu (centrální parity) k euru a to po dobu minimálně dvou let. Zároveň nesmí dojít k devalvaci centrální parity¹².

4. Deficit veřejných rozpočtů

Při tvorbě tohoto kritéria opět převládl německý vliv a bylo uplatňováno německé “zlaté pravidlo”. To bylo založeno na názoru, že rozpočtové deficity jsou přijatelné pouze v případě, pokud odpovídají veřejným investičním výdajům na silnice, telekomunikace aj. Toto pravidlo předpokládá, že veřejné investice jsou zdrojem hospodářského růstu, který nakonec splatí počáteční investice a půjčky. Výše veřejných investic má dosahovat velikosti okolo 3% hrubého domácího produktu. Z tohoto důvodu je v Maastrichtské smlouvě požadavek, že by rozpočtový deficit neměl překročit 3% HDP.

5. Veřejný dluh

Páté a poslední kritérium určuje maximální velikost veřejného dluhu. Vzhledem k průměrné úrovni dluhu o velikosti 60% HDP v roce 1991, kdy byla Maastrichtská smlouva projednávána, byla i maximální úroveň stanovena na stejnou úroveň. Toto kritérium je však formulováno velice opatrně. Tehdejší veřejný dluh Belgie dosahoval téměř 120% HDP a trvalo by příliš dlouho než by snížila svůj dluh pod hranici 60%. Avšak s ohledem na skutečnosti, že Belgie patří mezi zakládající členy integrace a je dlouhodobý stoupenec měnové unie, byla její žádost na zmírnění tohoto kritéria vyslechnuta. Veřejného dluhu v roce 1998 nad 100% HDP dosahovala také Itálie nebo Řecko, Španělsko dosahovalo veřejného

¹² EUROPA. *Mechanismus směnných kurzů (ERM II) mezi eurem a zúčastněnými národními měnami*. Europa.eu [online]. 2014 [cit. 15.1.2015]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/institutional_and_economic_framework/l25082_cs.htm

dluhu okolo 65% HDP. Z tohoto důvodu je dostačující veřejný dluh pod 60% HDP nebo alespoň „pohybující se tímto směrem“¹³.

2.2. Historie a motivy evropské integrace

„Mír v Evropě nenastane, dokud se budou její státy zakládat na národní suverenitě... Země Evropy jsou příliš malé, aby svým národům dokázaly zaručit potřebnou prosperitu a sociální rozvoj. Evropské státy proto musí společně založit federaci...“ Těmito slovy Jean Monnet, otec evropské integrace, představil v padesátých letech minulého století svou vizi o svobodné, demokratické a integrující se Evropě.

Cílem bude nastínit okolnosti, za kterých Evropská unie vznikala. Proces integrace Evropské unie není ukončený proces a trvá již déle než 60 let. Za tuto dobu se mnohé změnilo - jako vyvrcholení napjatých vztahů vypukla druhá světová válka, proběhla studená válka, rozpadlo se komunistické impérium. Zajištění míru a stability v západní Evropě byl prvořadým cílem. V nově se rýsujícím bipolárním světě měl evropský region prioritu zharmonizovat národní zájmy a vystupovat jednotně. Po předešlých zkušenostech z historie došly jednotlivé státy k závěru, že mír a stabilita může být dosažena jen na základě postupné hospodářské spolupráce. Existují teorie zdůrazňující, že jednotlivá stadia integrace včetně postupného předávání kompetencí z úrovně státní na úroveň unijní byla pečlivě a dlouho plánovaná. Avšak během bouřlivého vývoje Evropy by bylo zcela iracionální se odvolávat na desítky let staré teorie a predikce z let předválečných. Ekonomická krize, která započala v roce 2008, zamíchala kartami takovým způsobem, že další předvídání evropské integrace je jen velkým otazníkem. Mohl někdo počítat s tím, jak těžce budou země jižní Evropy krizí zasaženy a jaké velké břemeno bude pro nejen tyto země znamenat následující dluhová krize?

2.3. Historický úvod do evropské integrace

Je již neoddiskutovatelným faktem, že základy evropské integrace na míru odpovídaly představám Francie. Hlavním cílem byla kontrola Německa. Byli to Robert Schuman a Jean Monnet, francouzští politici, kteří přišli s nápadem ekonomické a politické spolupráce v zemích západní Evropy s prioritou „uhlídat“ Německo a donutit je k spolupráci ve prospěch nadnárodního celku. Francie byla taktéž jednou ze zakladatelských zemí dalších klíčových organizací a to Mezinárodního měnového fondu a Světové banky v roce 1944 a o pět let

¹³ BALDWIN, Richard and Charles Wyplosz. *The economics of European integration*. 4th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, 2012. 560 s. ISBN 978-007-7131-722.

později Severoatlantické aliance. Všechny tyto organizace byly založeny pod taktovkou Spojených států amerických, čímž bylo jasně dáno, kdo bude hlavním patronem míru a bezpečnosti v západním bloku. V následujících letech avšak nastala řada problémů mezi Francií a USA, což zapříčinilo větší zaměření Francie na evropská témata. Zásadně ovlivnila budoucí podobu *Evropského společenství uhlí a oceli* (dále jako ESUO). Již v počátečních diskuzích o ESUO převažovaly francouzské politické, ekonomické a bezpečnostní zájmy. Spolupráci s Němci založenou na těžbě uhlí a výrobě oceli brzdilo několik problémů - velké zásoby uhlí se nacházely na území Německa a dovoz k nalezištím železné rudy do Francie by byl neefektivní, nákladný a neekologický (na výrobu oceli je potřeba daleko větší množství uhlí, než železné rudy). Ekonomičtější bylo tedy dovážet železnou rudu na německé území, kde by se s použitím německého uhlí vyráběla ocel. Tuto myšlenku nebylo ani zdaleka lehké prosadit. Francie se obávala o tak cennou a strategickou surovinu, která sloužila pro poválečné opravy infrastruktury a dalších průmyslových komplexů. Navíc i po tolika letech panovaly obavy ze zneužití oceli v německý prospěch pro výrobu těžkých zbraní a válečné infrastruktury. Z této obavy byl vytvořen takzvaný Vysoký úřad, což byl nový nadstátní orgán, který dohlížel na těžbu uhlí a oceli. Pečlivě dohlížel na vytěžené množství uhlí a vyprodukované množství oceli. Orgán rozhodoval nezávisle na členských státech, byl řízen Francouzi, poté Italy a Belgičany. Vysoký úřad nikdy neměl německého předsedu. Obava ze zneužití oceli Němci opadla a tato integrační iniciativa byla brána jako první úspěšný krok v ekonomické spolupráci zemí¹⁴.

2.3.1. Evropské společenství uhlí a oceli

V roce 1952, na základě Schumanova plánu, nabyla platnosti takzvaná Pařížská smlouva neboli smlouva o ESUO, pod níž se podepsaly kromě Francie a Německa, i Itálie a země Beneluxu. Italské členství v ESUO vyřešilo dva problémy najednou. Na území Apeninského poloostrova se nacházelo malé množství nalezišť uhlí i železné rudy a Italové neměli ani dostatek průmyslových kapacit, pomocí kterých by mohla vyrobit takové množství oceli, které by stačilo na poválečnou obnovu. Problémem bylo posilování italských komunistů, kteří se snažili o import výrobků z východního bloku. Tento plán se neuskutečnil

¹⁴ HODAČ, J., LACINA, L. a Petr STREJČEK. *Evropské křižovatky*. 2. vyd. Brno: Barrister Principal, 2014. 181 s. ISBN 978-80-7485-018-9.

a Itálie souhlasila s členstvím v ESUO, které zajistilo dovoz oceli a ocelářských výrobků ze západních zemí¹⁵.

Jaké byly důvody, proč se k zakládající Šestce nepřipojily další jižní státy Evropy? Portugalsko, Řecko a Španělsko se spolu s komunistickým blokem řadily po válce na dlouhou dobu mezi nejméně rozvinuté země. Navíc pro tyto státy byla význačná také politická nestabilita a nedemokratické řízení politických elit. V Portugalsku vládl diktátorským režimem Antonio Salazar a ve Španělsku byl u moci taktéž diktátor - Francisco Franco. Obdobná situace vládla v Řecku s plukovníckým režimem. Evropské společenství bylo založeno na zásadách demokracie a úcty k lidským právům, takže nebylo možné, aby se i tyto tři státy v době diktatury staly členy ESUO¹⁶.

2.3.2. Evropské hospodářské společenství a Evropské společenství pro atomovou energii

Po složitých jednáních byl koncem roku 1955 na Messinské konferenci dosažen konsensus o cílech i formě nových organizací. Zásadní roli při formulaci Římských smluv, které tyto nové organizace zastřešovaly, měl Paul-Henri Spaak. Ten byl jmenován předsedou pracovního výboru, který Římské smlouvy připravoval - Spaakův výbor. V Messině všech šest zúčastněných států přijalo rozhodnutí vytvořit společný trh a rozšířit spolupráci i na oblast jaderné energetiky. Po dlouhých a složitých jednáních byla koncem roku dosažena názorová shoda ohledně cílů a formy budoucích organizací. Následně Spaakův výbor vypracoval zprávu, která již konkrétně navrhovala dvě organizace - *Evropské hospodářské společenství* (EHS) a *Evropské společenství pro atomovou energii* (Euratom). Víze sektorové integrace, kromě atomové energie, byla zamítnuta a nahrazena nástroji celní unie. Pro její vznik však bylo potřebné dlouhé přechodné období, během kterého by byla harmonizována opatření, která by upravovala obchod jak vzájemný, tak i s nečlenskými státy. V Římě 25. března 1957 na mezivládní konferenci, kde byla zpráva Spaakova výboru základem pro jednání, bylo vše završeno podpisem smluv o Evropském hospodářském společenství a Evropském společenství pro atomovou energii. Římské smlouvy o EHS a Euratomu jsou výsledkem kompromisu mezi všemi zakládajícími státy. Jak už bylo zmíněno dříve, jaderná energetika byla vybrána jako jediné odvětví pro sektorový přístup. Prioritou byla snaha

¹⁵ HODAČ, J., LACINA, L. a Petr STREJČEK. *Evropské křižovatky*. 2. vyd. Brno: Barrister Principal, 2014. 181 s. ISBN 978-80-7485-018-9.

¹⁶ LACINA, Lubor a Jan Ostřížek a kol. *Učebnice evropské integrace*. 3. Přepřacované a rozšířené vydání. Brno: Barrister Principal, 2011. 468 s. ISBN 978-80-87474-31-0.

Francie vytvořit nástroj kontroly jaderného programu Německa. Řešením se ukázalo výsadní právo orgánů společenství uzavírat smlouvy na dodávky štěpných materiálů, které nebyly vymezeny pro vojenské účely. Následně byly prováděny kontroly, zda tyto materiály skutečně byly použity pro předem dané nevojenské účely. Tím bylo naplněno politické poslání Euratomu a ostatní funkci sehrávala harmonizace a koordinace mírového výzkumu jaderné energie členů společenství, bez omezování možnosti budování národních programů. Kompromisy vycházely i z nestejnorodých zájmů členských států. Z obavy z nedostatečné konkurenceschopnosti si Francie na určitou dobu ponechala ochranná opatření v případě ohrožení újmy určitého odvětví, případně celému národnímu hospodářství. Další rozpory nastaly kvůli harmonogramu zřízení celní unie a společného celního tarifu pro jednotlivé druhy zboží. Zemědělství bylo ustanoveno jako součást společného trhu a bylo rozhodnuto a zavedení společné zemědělské politiky, což způsobilo velké rozepře hlavně mezi vysoce ochranářskou politikou Francie a tradičně liberální politikou Nizozemí. Tyto rozdíly mezi vizemi států o společné zemědělské politice byly tak velké, že se rozhodlo o přechodném období. Během tohoto období, které bylo stanoveno na 12 let, se mělo rozhodnout o konkrétních nástrojích politiky a opatřeních nutných k ustanovení společného trhu¹⁷.

Díky dosavadním zkušenostem z existence ESUO a dlouhotrvajícího charakteru projektu společného trhu byla žádoucí odlišná řešení institucionálního rámce EHS. Pravomoc legislativní iniciativy zůstala i nadále v rukou Komise, která má funkci nadnárodního orgánu. Rozhodovací pravomoc však byla přesunuta na Radu ministrů - orgán zastupující vlády jednotlivých států.

2.3.3. 60. léta

V šedesátých letech došlo k několika významným událostem, například vytvoření Smlouvy o zřízení společné Rady a společné Komise Evropských společenství, známá také jako Slučovací smlouva, která byla důležitým krokem pro snazší byrokratické fungování ES. Další zajímavou událostí byl vývoj a stupňování francouzsko-britských vztahů, kdy Francie odmítla žádost Spojeného království o vstup do Evropských společenství. Také vzniklo *Evropského sdružení volného obchodu* (ESVO). Toto sdružení fungovalo na základě odstranění bariér obchodu mezi členskými státy, ale při obchodu se zbytkem světa si již státy

¹⁷ EUROSOP, Věcně o Evropě, *Historie EU*. *Eurosop.cz* [online]. 2014 [cit. 21.10.2014]. Dostupné z: <https://www.eurosop.cz/8885/sekce/1950-1957/>

určovaly pravidla podle svých preferencí a svých vlastních pravidel. Bylo založeno z iniciativy Spojeného království a mělo sloužit jako alternativa k EHS. Nepodařilo se mu však přesvědčit velké země jako Německo, Francie či Itálie k připojení, těm vyhovovala spolupráce v rámci EHS. Zakládajícími členy teda bylo Spojené království, Švýcarsko, Rakousko, Dánsko, Norsko, Švédsko a Portugalsko. Složení tehdejších členských států nám již napovídá, že politický systém nehrál roli. V Portugalsku byl u moci António Oliveir Salazar, který v roce 1933 vyhlásil Salazarovu ústavu, zavádějící krutý diktátorský režim. Členská základna ESVO se postupem času měnila, s rozšiřováním Evropských společenství se ESVO zužovalo. V současnosti jsou členy čtyři státy- Island, Norsko, Švýcarsko a Lichtenštejnsko¹⁸.

2.3.4. 70. a 80. léta

Sedmdesátá a osmdesátá léta jsou ve znamení ropných šoků, prvních rozšíření Společenství a vzniku Evropského měnového systému. Po neúspěšných pokusech Spojeného království, Irska a Dánska připojit se k ES v 60tých letech, se cesta otevřela po rezignaci prezidenta de Gaulle v roce 1969, který jejich členství vetoval. Všechny tyto tři země chtěly do společenství vstoupit současně v roce 1973. Irsko a Dánsko byly největší obchodní partneři Spojeného království a nepřistoupení některého z těchto států by znamenalo značnou nevýhodu v jejich vzájemném obchodu.

Řecko se stalo již desátým členem ES v roce 1981. O členství v ES žádalo již koncem padesátých let, ale z důvodu své ekonomické zaostalosti se stalo pouze zemí se statutem přidruženého člena. V pozdějších letech řecké přistoupení zhatil vojenský převrat a zavedení plukovníckého režimu. Pro přistoupení do ES je totiž bezpodmínečně nutná podmínka demokratického režimu (na rozdíl například od ESVO). Řecká vojenská junta trvala až do roku 1974, kdy se junta pokusila o připojení Kypru ke svému území, což vedlo k vnitropolitické krizi, která následně ukončila vojenskou diktaturu v zemi. Členské státy ES okamžitě s Řeckem navázaly předvstupní rozhovory se záměrem podpořit rozvíjející se demokracii v zemi.

Na třetí rozšíření ES se nečekalo dlouho. Obdobně jako Řecko, i Portugalsko a Španělsko vyjádřily zájem o členství poměrně brzy - v roce 1962. Avšak z důvodu již

¹⁸ LACINA, Lubor a Jan Ostřížek a kol. *Učebnice evropské integrace*. 3. Přepřacované a rozšířené vydání. Brno: Barrister Principal, 2011. 468 s. ISBN 978-80-87474-31-0.

zmíněných diktátorských režimů v obou zemích musely být jejich žádosti odmítnuty. Až poté, co nastala v Portugalsku takzvaná karafiátová revoluce a došlo ke svržení diktátorského režimu započatého Antóniem Salazarem (1974) a ve Španělsku zemřel diktátor Francisco Franco (1975), zahájilo ES na konci sedmdesátých let vyjednávání o jejich členství. Španělsko i Portugalsko bylo v porovnání se členskými státy poměrně chudé, ale převážila zde snaha o podporu nově se rodícího demokratického režimu, podobně jako tomu bylo v Řecku. K 1. lednu 1986 tyto dva státy rozšířily členskou základnu ES na 12 zemí.

2.3.5. 90. léta

Konec osmdesátých let a počátek devadesátých se nese ve znaku pádu komunistických režimů, Německá spolková republika oznámila svůj záměr sjednotit se s východním Německem. Což znamenalo poprvé od druhé světové války příležitost mírové spolupráce a spojení v nejširším slova smyslu pro většinu států Evropy. V roce 1992 vešla v platnost Maastrichtská smlouva - Smlouva o Evropské unii. Tato smlouva mimo jiné zavedla pojem *Evropská Unie* (EU). Toto uskupení zastřešuje vše, co bylo doposud vytvořeno, tzn. všechna tři Společenství (Evropské společenství uhlí a oceli, Evropské hospodářské společenství a Evropské společenství pro atomovou energii) se všemi oblastmi spolupráce.

Důvodem pro čtvrté rozšíření (nově již zvané) Evropské unie byl politický vývoj ve střední a východní Evropě. Zejména Rakousko a Finsko po dlouhá léta stály na rozhraní demokratické a komunistické Evropy, z tohoto důvodu trvaly na své nejenom vojenské neutralitě, ale také do jisté míry politické. Teprve uvolňující se atmosféra obou evropských bloků umožnila státům podat žádost o členství a k 1. lednu 1995 se tak stalo Švédsko, Finsko a Rakousko členy Evropské unie¹⁹.

Od 1. července 1990 byly plně liberalizovány kapitálové transakce mezi členskými státy. Koncem 90tých let také prvních jedenáct států vytvořilo eurozónu neboli oblast se společnou měnou euro.

2.3.6. 21. století

Nejprve to vypadalo, že další rozšíření EU proběhne ve dvou vlnách z důvodu nehomogenosti států, odlišného stupně ekonomické vyspělosti i naplňování demokratických

¹⁹ LACINA, Lubor a Jan Ostřížek a kol. *Učebnice evropské integrace*. 3. Přepřacované a rozšířené vydání. Brno: Barrister Principal, 2011. 468 s. ISBN 978-80-87474-31-0.

zásad. První rozhovory o vstupu měly být vedeny jen s těmito šesti státy: Česká Republika, Maďarsko, Polsko, Slovinsko, Estonsko a Kypr. Ostatní státy střední a východní Evropy však začaly prokazovat výrazný pokrok, tak se tato šestice rozšířila o další státy: Lotyšsko, Litvu, Maltu, Slovensko, Rumunsko a Bulharsko. V roce 2004 Evropská unie podstoupila největší rozšíření a to o deset států. Rumunsko a Bulharsko splnily Kodaňská kritéria vstupu až o pár let později a členy EU se staly k 1. lednu 2007. Zatím poslední rozšíření EU proběhlo v roce 2013, kdy se Chorvatsko stalo již 28. členem²⁰.

2.4. Prointegrační motivy

Evropský kontinent byl po druhé světové válce silně poznamenán ničivými dopady bojů a ztrátou hospodářského i politického vlivu ve prospěch dvou velkých nově vzniklých mocností USA a Sovětského svazu. Všechny tyto aspekty nutily aktéry evropské demokracie k prosazování prvků mezinárodní i nadnárodní spolupráce. Prioritní motivace k integraci evropského kontinentu tedy měla společného jmenovatele - společným úsilím posílit válkou oslabenou evropskou supervelmoc v celosvětovém kontextu²¹.

Klíčový motiv evropské integrace bylo překonání destruktivních sil nacionalismu pomocí evropské soudržnosti. Tento nejnápadnější motiv evropské integrace stál v minulosti v podstatě za všemi pokusy o sjednocení kontinentu. Obě světové války, započaté na evropském kontinentu, byly rozpoutány díky rozdílným ambicím a střetem národních zájmů. Velmi rozšířeným názorem se stalo přesvědčení, že bezpečnost nelze zajistit na základě národního státu, ale pomocí sjednocené Evropy. I v současnosti je potřeba na Evropskou unii i nadále nahlížet jako na nástroj sloužící k dosažení míru a soužití evropských států. Různé radikální myšlenky a náarážky států, které jsou nejvíce postiženy dluhovou krizí, pouze jen rozdmýchávají atmosféru. Například situace, kdy se v řeckém tisku objevila fotomontáž německé kancléřky Angely Merkelové v nacistické uniformě jako nesouhlas s politikou Německa v oblasti řešení řecké dluhové krize²².

²⁰ LACINA, Lubor a Jan Ostřížek a kol. *Učebnice evropské integrace*. 3. přepracované a rozšířené vydání. Brno: Barrister Principal, 2011. 468 s. ISBN 978-80-87474-31-0.

²¹ CIHELKOVÁ, Eva a Jaroslav JAKŠ a kol. *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze. Oeconomica, 2004. 377 s. ISBN 80-245-0854-0.

²² MILLER, Daniel. *The Greeks are revolting again: German flag burned on the streets as they react angrily to historic Eurozone deal*. [online]. 2011 [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2054779/The-Greeks-revolting-German-flag-burned-streets-react-angrily-historic-Eurozone-deal.html>

Jeden z dalších prointegračních motivů započal z obavy z rostoucího vlivu Sovětského svazu do střední a východní Evropy již od meziválečného období. Ochrana před rozpínavostí Sovětského svazu představovala reakci před vidinou politického, bezpečnostního a ekonomického rozdělení Evropy na dvě části. Snaha o integrační spolupráci se také umocnila z důvodu sovětské blokády Berlína v letech 1948 a 1949 (západní spojenci - Francouzi, Angličané a zejména Američané zásobili Berlín vzdušnou cestou) a také získání moci komunisty v zemích střední a východní Evropy. Pro západní Evropu to tedy byly hlavně obavy z vlivu komunismu a vojenské síly Sovětského svazu, které pomáhaly k její těsnější spolupráci. Z pohledu současnosti není již obava z šíření komunistické ideologie z Ruska natolik aktuální. Větší problém se týká závislosti zemí EU na dodávání energií, především ropy a zemního plynu, kdy se EU řadí jako největší dovozce těchto komodit na světě. Rusko využívá svého mocensko energetického postavení k prosazování vlastních zájmů a EU se tím pádem stává zranitelná. Jediným řešením této závislosti na Rusku vidím v diverzifikaci energetických zdrojů.

Jako další z motivů evropské ekonomické integrace se stala snaha o postupné vytvoření společného trhu, který by vedl k čtyřem svobodám - volnému pohybu osob, zboží, služeb i kapitálu. Společný trh mezi dostatečným počtem zemí by umožnil vzájemný obchod a zvětšil odbytové příležitosti.

Další motivy se dají odvodit z řady politik států EU, ať již se jedná o společné politiky, sdílené politiky či koordinované a doplňkové politiky. Spolupráce mezi státy probíhá v mnoha oblastech, jedním z příkladů je sociální politika, pomocí níž státy usilují o co nejvyšší životní úroveň a zároveň o její konvergenci v rámci jednotlivých států. Sociální politika se zabývá zaměstnaností, pracovními podmínkami, lidskými zdroji nebo také diskriminací na trhu práce. Mezi sdílené politiky se řadí politika životního prostředí, která se týká především ochrany životního prostředí. Prioritou této politiky je zajištění hospodářského růstu bez poškozování životního prostředí a neomezování budoucích generací v čerpání přírodních zdrojů a kvalitním životě²³.

²³ JÍŠA, Václav. *Rozbor motivů evropských integračních procesů*. Plzeň, 2012. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická.

2.5 Optimální měnová oblast

V souvislosti s eurozónou se zmiňuje pojem optimální měnová oblast. Tato teorie optimální měnové oblasti je založena na kritériích, podle kterých se posuzují náklady a potřeba konkrétní jedné měny. Kritérií je šest, z toho tři ekonomická kritéria a tři politická. Splnění kritérií umožňuje, zda je skupina dvou a více zemí schopna vzdát se svých národních měn a vytvořit spolu měnovou unii. Hlavním problémem, která tato teorie sleduje je dopad asymetrických šoků na měnovou oblast. Jsou to šoky, které nepostihují všechny země měnové oblasti²⁴.

„Evropské země by se mohly dohodnout na společném postupu... pak by mohly vytvořit evropskou instituci měnové politiky či centrální banku... To je jedno možné řešení, dokonce možná dokonalé řešení. Ale politicky je velmi složité, téměř utopické.“

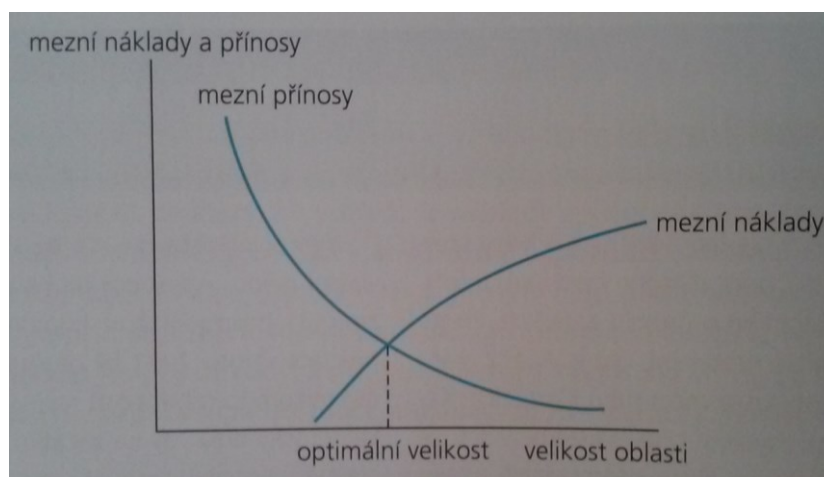
Robert Mundell (1973)

Svět by měl prospěch ze zavedení pouze jedné měny, která by byla přijímaná v rámci cestování, vyvážení či dovážení služeb a statků. Nebylo by zapotřebí směnovat peníze, což je značně nepříjemné i drahé, jelikož prodejní a nákupní kurzy se často odlišují až o 10 a více procent. Z důvodu kolísání měnových kurzů jsou peněžní transakce i poměrně riskantní. To jsou důvody, proč nejsou malé měnové oblasti stoprocentně optimální a měna používána pouze v malém geografickém prostoru není příliš užitečná. V obrázku 2.1 je zachyceno, proč je žádoucí velká měnová oblast. Užitečnost jedné měny vzrůstá s velikostí oblasti, ve které je měna používána, tudíž mezní užitečnost je kladná. Avšak s rozšiřováním oblasti tato užitečnost klesá, jelikož dodatečný přínos z připojení další země k již existující velké měnové oblasti je menší, než kdyby byla původní měnová oblast malá. Optimální velikost měnové oblasti tedy odpovídá situaci, kdy mezní náklady se rovnají mezním přínosům²⁵.

²⁴ BALDWIN, Richard and Charles Wyplosz. *The economics of European integration*. 4th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, 2012. 560 s. ISBN 978-007-7131-722.

²⁵ BALDWIN, Richard and Charles WYPLOSZ. *The economics of European integration*. 4th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, 2012. 560 s. ISBN 978-007-7131-722.

Obrázek 2.1 Logika teorie optimální měnové oblasti

Zdroj: Ekonomie evropské integrace

Za zakladatele teorie optimální měnové oblasti je považován kanadský ekonom Robert A. Mundell a dva američtí ekonomové Peter Kenen a Ronald McKinnon²⁶. Každý z nich navrhnul jedno hospodářské kritérium, které si následně blíže přiblížíme.

Mundellovo kritérium- Mobilita pracovní síly

„Optimální měnové oblasti jsou takové oblasti, v jejichž rámci se lidé snadno pohybují.“

První hospodářské kritérium bylo navrženo Robertem Mundellem, při prvním definování optimální měnové oblasti. Jeho myšlenka je založena na teorii, že náklady sdílení jedné měny budou sníženy, pokud by produkční faktory (kapitál a pracovní síla) byly zcela přemístitelné přes hranice. Z důvodu, že se obecně předpokládá, že kapitál je mobilní, kalkuluje se pouze s nedostatkem mobility pracovní síly²⁷.

Je tedy Evropa optimální měnovou oblastí z pohledu tohoto kritéria? Ve skutečnosti se přes hranice pohybuje velké množství obyvatel, ale otázkou zůstává, jestli se pohybují v souladu s Mundellovým kritériem; tedy v reakci na asymetrický šok. V porovnání s dobře fungujícím případem měnové unie, se Spojenými státy, lze pozorovat daleko nižší mobilitu v Evropě. Evropané dostatečně nevyužívají jednotného trhu, který jim dává možnost pracovat

²⁶ BALDWIN, Richard and Charles WYPLOSZ. *The economics of European integration*. 4th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, 2012. 560 s. ISBN 978-007-7131-722.

²⁷ BALDWIN, Richard and Charles WYPLOSZ. *The economics of European integration*. 4th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, 2012. 560 s. ISBN 978-007-7131-722.

a usídlit se kdekoliv v rámci EU. Důvodem může být rozdílný jazyk, tradice, ale také zdravotní pojištění, vyšší náklady na bydlení nebo nepružnost trhu s bydlením v porovnání s USA.

Kennenovo kritérium- Diverzifikace výroby

„Optimální měnovou oblast tvoří země, jejichž výroba a vývozy jsou široce diverzifikovány a jsou podobné struktury.“

Kennenovo kritérium se zabývá otázkou, jaké jsou nejpravděpodobnější zdroje závažných asymetrických šoků. Velké množství hospodářských asymetrických šoků může být spojováno se změnou schématu výdajů, například z důvodu změny preferencí spotřebitelů nebo díky novým technologiím, které umožní produktivnější výrobu. Země s vysokou specializací na úzký sortiment zboží budou s největší pravděpodobností zasaženy vážnými asymetrickými šoky. Země, která produkuje široký sortiment zboží, bude méně zasažena asymetrickými šoky díky velké diverzifikaci produkce. Ekonomiky zemí v měnové oblasti by tedy měly být značně diverzifikované a vyrábět podobné druhy zboží. V tomto případě by hospodářské šoky měly být symetrické nebo by měly mít menší celkové následky.

Toto kritérium optimální měnové oblasti Evropa z větší části splňuje. Většina evropských zemí je úspěšná v diverzifikaci své produkce. Největší rozdílnost obchodu byla zaznamenána v pobaltských zemích, zemích Beneluxu a z jižních zemích ve Španělsku či Portugalsku.

McKinnonovo kritérium- Otevřenost ekonomiky

„Optimální měnovou oblast tvoří země, které jsou velmi otevřené obchodu a úzce mezi sebou obchodují.“

McKinnon trval na tom, že malá ekonomika, která je velmi otevřená obchodu, má malou schopnost ovlivňovat ceny svého zboží na druhých trzích. V takovém případě změna měnového kurzu nepředstavuje takovou ztrátu. U dvou zemí, které jsou tedy velmi otevřené a úzce spolu obchodují, pak ztrácí na významu rozdíl mezi domácím a zahraničním zbožím,

protože konkurenční prostředí se postará o vyrovnaní ceny většiny zboží, vyjádříme-li je ve stejné měně²⁸.

V otázce otevřenosti ekonomiky je většina evropských zemí úspěšná. Většina evropských zemí je velmi otevřená. A čím menší tyto ekonomiky jsou, tím více jsou otevřené, což také vysvětluje horlivost malých ekonomik pro vstup do měnové unie. S ohledem na toto kritérium je tedy většina zemí oprávněna pro vstup do měnové unie.

Politická kritéria

Dalšími kritérii, která posuzují existenci optimální měnové oblasti, jsou tři politická kritéria. Je to kritérium fiskálních transferů, kdy optimální měnovou oblast tvoří země, které se dohodly na vzájemné kompenzaci nepříznivých hospodářských šoků. Dalším kritériem jsou jednotné priority, kdy je podmínkou, aby se členské země měnové unie skutečně uměly shodnout na tom, jak se vypořádat s hospodářskými šoky. Posledním, třetím, politickým kritériem je solidarita. Toto kritérium soudržnosti říká, že v případě konfliktů mezi národními zájmy vyvolány společnou měnovou politikou, tak ty země, které tvoří měnovou oblast, musí přijmout tyto náklady ve jménu společného soudu²⁹.

Co se týče plnění těchto politických kritérií Evropou, nesplňuje kritérium fiskálních transferů. Až do dluhové krize neexistoval v EU žádný transferový systém. V krizi byl vytvořen Evropský nástroj finanční stability, který byl určen na přímé poskytování úvěrů zemím v potížích. V současnosti je rozpočet EU stále malý a jakýkoliv systém finančních plateb vyžaduje poměrně velké zvýšení rozpočtu EU. Kritérium jednotné priority je splněno pouze částečně, neboť určitá heterogenita mezi jednotlivými národy lze stále pozorovat. Co se týče posledního kritéria solidarity, nelze přehlédnout částečný nacionalismus či neochotu široce sdílet určité důležité součásti národní suverenity. Evropa a spolu s ní i eurozóna tedy stále není optimální měnovou oblastí.

²⁸ BALDWIN, Richard and Charles Wyplosz. *The economics of European integration*. 4th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, 2012. 560 s. ISBN 978-007-7131-722.

²⁹ BALDWIN, Richard and Charles Wyplosz. *The economics of European integration*. 4th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, 2012. 560 s. ISBN 978-007-7131-722.

3. Analýza ekonomického vývoje jižních zemí Evropské unie

Táto kapitola je zaměřena na analýzu ekonomického vývoje v zemích jižního křídla Evropské unie a to v Řecku, Španělsku, Kypru, Itálii, Portugalsku a Maltě. K znázornění ekonomického vývoje jsou použity makroekonomické ukazatele typu hrubý domácí produkt (HDP), míra nezaměstnanosti, výše inflace a rozpočtový deficit v letech 2003 až 2013. Tato dekáda byla vybrána z důvodu možnosti reflektovat ekonomický vývoj před krizí, v jejím průběhu i její následné dopady. Tyto údaje budou následně použity pro komparaci jednotlivých zemí.

3.1 Řecko

Řecko je jednou ze zemí nazývanou kolébkou lidské civilizace. Již ve středověku bylo známé pro své pokroky v oblasti filozofie, medicíny, matematiky a astronomii. Historické a kulturní dědictví této země je významné i v současnosti a v celém světě má stále silný zvuk. V současnosti má Řecko strukturu republiky a je řízeno na základě ústavy z roku 1975. Řecký průmysl, zemědělství, cestovní ruch i doprava jsou významnými zdroji řeckého rozpočtu a jsou alokovány především v oblastech kolem hlavního města Athén.

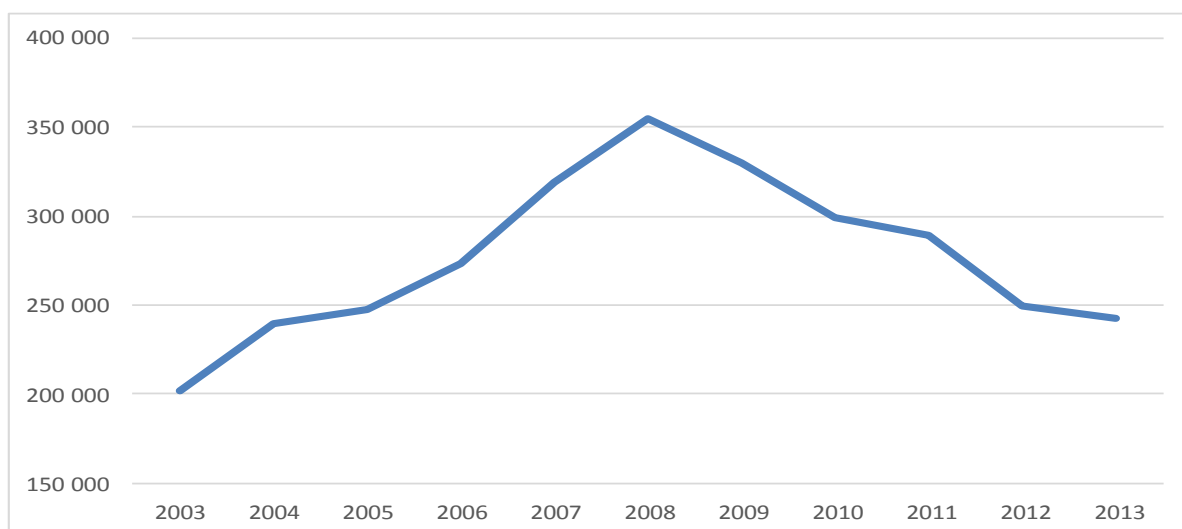
Jak už bylo zmíněno v předešlé kapitole, Řecko je již od roku 1981 členem EU a od roku 2001 také členem eurozóny. Řecko se dlouhodobě řadí díky svému rozpočtovému deficitu a dluhu k těm nejslabším zemím EU. Důvodů, které zapříčinily řeckou krizi v tak velkém rozsahu, je uváděno několik. V roce 2012 vypracovala Českomoravská konfederace odborových svazů (ČMKOS) analýzu s názvem „Finanční krize a sociální úpadek v Řecku“³⁰. Inženýr Luděk Toman v analýze ČMKOS uvádí, že po přijetí eura v roce 2002 zažívalo Řecko na první pohled jedno z nejúspěšnějších období moderních dějin. V roce 2007 dosáhlo Řecko s meziročním růstem HDP 4,2% jednoho z nejvyšších růstů HDP zemí eurozóny. Tento růst byl způsoben důvěrou, kterou do řecké ekonomiky vkládali investoři z důvodu výskytu stejné měny jako v jiných ekonomicky vyspělých zemích eurozóny, například Německu. To zajistilo Řecku přísun poměrně levného kapitálu. Již v té době bylo Řecko čistým příjemcem finančních prostředků z fondů EU, což mu umožňovalo financování vysokých státních výdajů, bez jakéhokoliv řešení neefektivity státního řízení či zřejmého

³⁰ TOMAN, Luděk. Analýza: *Finanční krize a sociální úpadek v Řecku*. Českomoravská konfederace odborových svazů. ČMKOS.CZ [online]. 2014 [cit. 27.10.2014]. Dostupné z: <http://www.cmkos.cz/studie-ekonomicke-analyzy-prognozy/3437-3/analyza-financi-krize-a-socialni-upadek-v-recku>

zaostávání produktivity řecké ekonomiky za vyspělejšími ekonomikami EU. Stále přetrvávající řecká krize bude dále rozvedena v kapitole 4.

Řecko se stalo členem eurozóny v roce 2001. Do tohoto roku mělo řecké HDP poměrně stabilní velikost okolo 140 000 mil. USD. V roce 2001 dosahovalo 136 006 mil. USD a následně již byl zaznamenán neustálý růst až do kritického roku propuknutí krize. Z dat uvedených Skupinou Světové banky³¹ vyplývá, že nejvyšší hodnoty HDP dosáhlo právě v roce 2008, kdy řecké HDP bylo víc než 354 000 milionů USD. V roce 2008 došlo k přelomu a započal poměrně prudký pokles. Pokles trvající mezi léty 2008 až 2010 nastal z důvodu světové hospodářské krize, jejíž dopady se projevovaly i v dalších letech. Vývoj HDP v Řecku od roku 2003 je znázorněn pomocí Grafu 3.1.

Graf 3.1 Vývoj HDP v Řecku v letech 2003-2013 (v mil. USD)

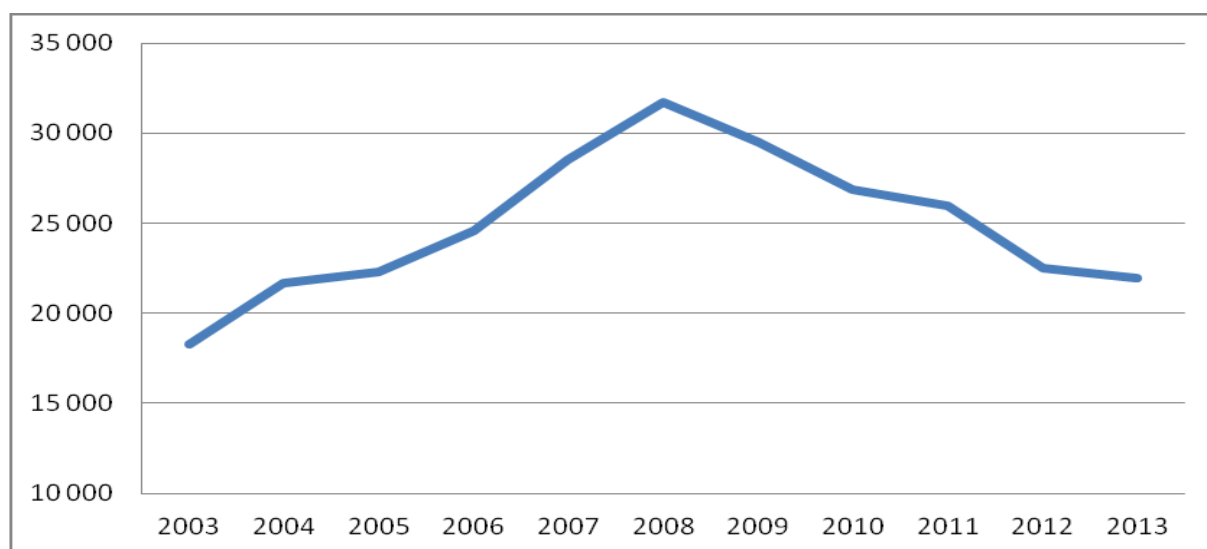

Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

Následující Graf 3.2 znázorňuje vývoj HDP v přepočtu na obyvatele. Tento ukazatel je používán z důvodu větší vypovídací schopnosti i pro následnou komparaci jednotlivých zemí. Lze pozorovat taktéž rostoucí trend až do roku 2008 a následující pokles HDP/obyvatele, který trvá do současnosti.

³¹ THE WORLD BANK. GDP. [online]. 2015 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD/countries/GR?display=graph>

Graf 3.2 Vývoj HDP/obyvatele v Řecku v letech 2003-2013 (běžné ceny USD)

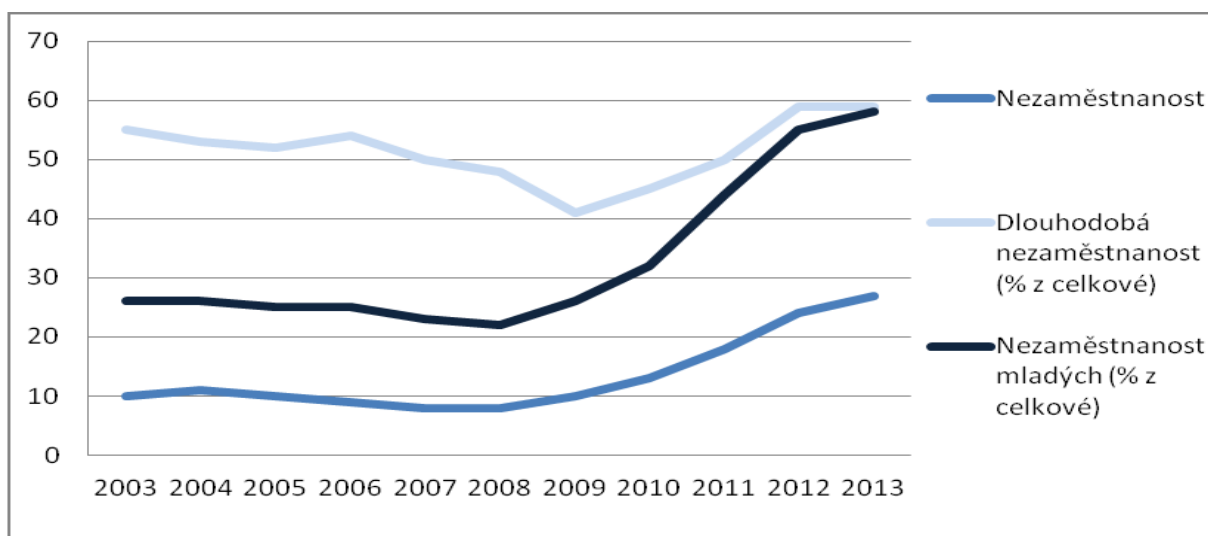

Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

Velmi znepokojivý trend zaznamenává i další makroekonomický ukazatel - nezaměstnanost. Míra celkové nezaměstnanosti od roku 2008 prudce stoupá a z původních 7,7% v roce 2008 se vyšplhala až na 27,3 % v roce 2013. Avšak znepokojivých hodnot míry nezaměstnanosti Řecko dosahovalo i před krizí a vstupem do eurozóny. Již od 90. let dosahovala v průměru 10%. Z celkové nezaměstnanosti v roce 2013 tvořila dlouhodobá nezaměstnanost (zaměstnanost trávající 12 měsíců a déle) téměř 60%, což je katastrofální číslo mající dlouhodobé následky pro řeckou ekonomiku. Vysoká nezaměstnanost mladých lidí (od 15 do 24 let) je typická pro jižní státy EU, v Řecku je ale tato situace jedna z nejhorších. Nezaměstnanost mladých lidí má zde od roku 2008, kdy dosahovala hodnot okolo 22%, rostoucí tendenci a v roce 2013 dosahovala úrovně 58,4%³². Situace vývoje celkové nezaměstnanosti, nezaměstnanosti mladých a dlouhodobé nezaměstnanosti je znázorněna v Grafu 3.3.

³² THE WORLD BANK. *Unemployment*. [online]. 2015 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS/countries/GR?display=graph>

Graf 3.3 Nezaměstnanost v Řecku v letech 2003-2013 (%)

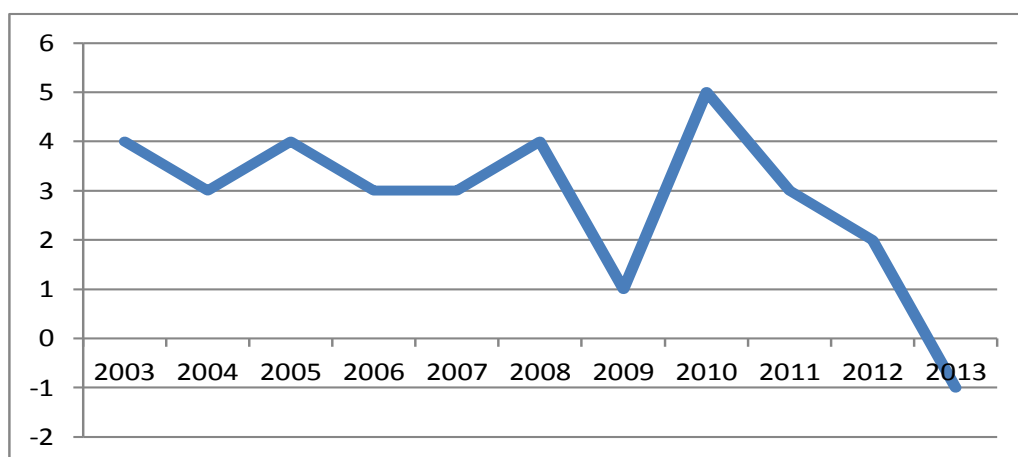

Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

Míra inflace v Řecku nedosahuje extrémních hodnot. Vývoj inflace do roku 1998 bylo již znázorněno v kapitole 2, kdy se Řecko snažilo o splnění takzvaných Maastrichtských kritérií ohledně cenové stability. Nejvyšší inflace po roce 1998 dosahovalo Řecko v roce 2010 a to téměř 5 %. Ovšem od té doby nastal proces deflace z důvodu úsporných opatření, například úprava platů, což se projevuje na domácí poptávce. V roce 2013 bylo dokonce dosaženo deflace o velikosti -1%, která značí nezdravý finanční sektor³³. Situace mohla být zapříčiněna například stavem, kdy v řecké ekonomice bylo příliš mnoho zboží a služeb, ale málo peněz využitelných na jejich nákup. Vývoj inflace znázorňuje Graf 3.4.

³³ THE WORLD BANK. *Inflation*. [online]. 2015 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG/countries/GR?display=graph>

Graf 3.4 Inflace v Řecku v letech 2003-2013 (%)

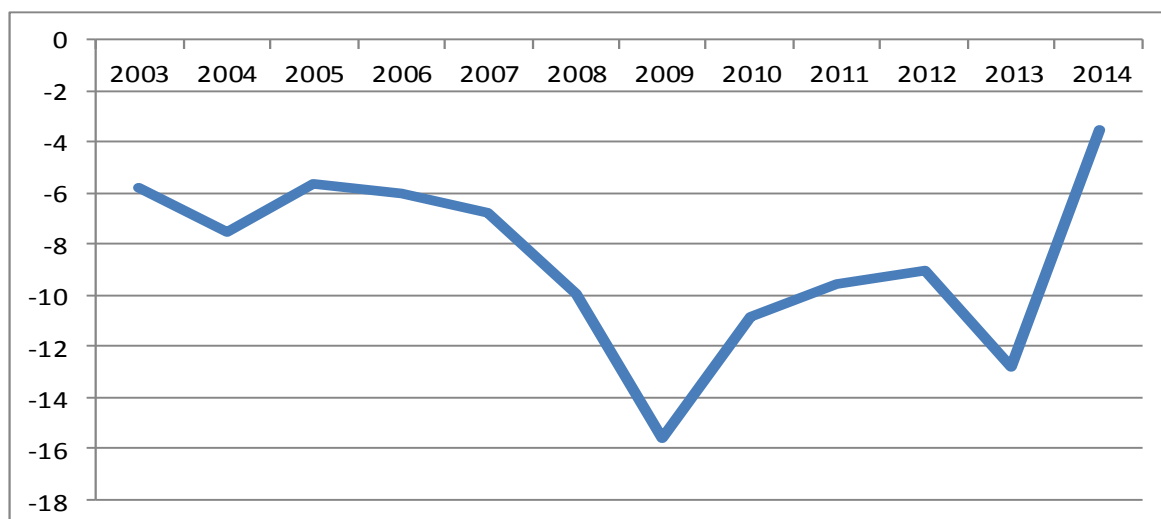

Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

Velký problém Řecka je jeho zadlužení. Tvorba vládních rozpočtů s co nejmenšími deficity je hlavní, ale nelehký úkol řecké vlády. Zvláště v době recese, kdy úspory značí významné vládní škrtý navíc. Následující Graf 3.5 znázorňuje rozpočtové deficity Řecka jako procentuální podíl z HDP. Deficit od roku 2009 klesal, avšak v druhém kvartálu roku 2013 se dostal na alarmujících 30 %. Řecku se během roku toto číslo podařilo snížit a v průměru tedy v roce 2013 deficit dosahoval 12,8 % z HDP. Poslední dostupnou hodnotou je podle Eurostatu deficit v roce 2014, kdy došlo k úspěšnému snížení na velikost 3,5 % z HDP. Data ohledně řeckého deficitu před vstupem do eurozóny nejsou dostupná. Co se týká vládního dluhu, zažívá prudký růst. Od roku 2008, kdy vládní dluh představoval necelých 109 % HDP, v roce 2013 to bylo již 175 % HDP³⁴.

³⁴ EUROSTAT. *General Government deficit*. [online]. 2015 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Graf 3.5 Rozpočtový deficit Řecka v letech 2003-2014 (% z HDP)

Zdroj: EUROSTAT (2015), vlastní zpracování

V současné době se Řecko nachází v platební neschopnosti. Z provedené ekonomické analýzy je zřejmé, že nejen díky vysoké zadluženosti a nízké výkonnosti ekonomiky, není Řecko schopné splatit své dluhy v plné výši. Stát žil nad poměry již od pozdních 80. let, což zapříčinilo růst životní úrovně, ale od roku 2010 již bylo zřejmé, že s takovýmto růstem životní úrovně na dluh je konec. Stát, pro který je nutností snižovat výdaje a současně dramaticky zvyšovat daně, prostě musí utrpět těžký pokles ekonomické aktivity.

3.2 Itálie

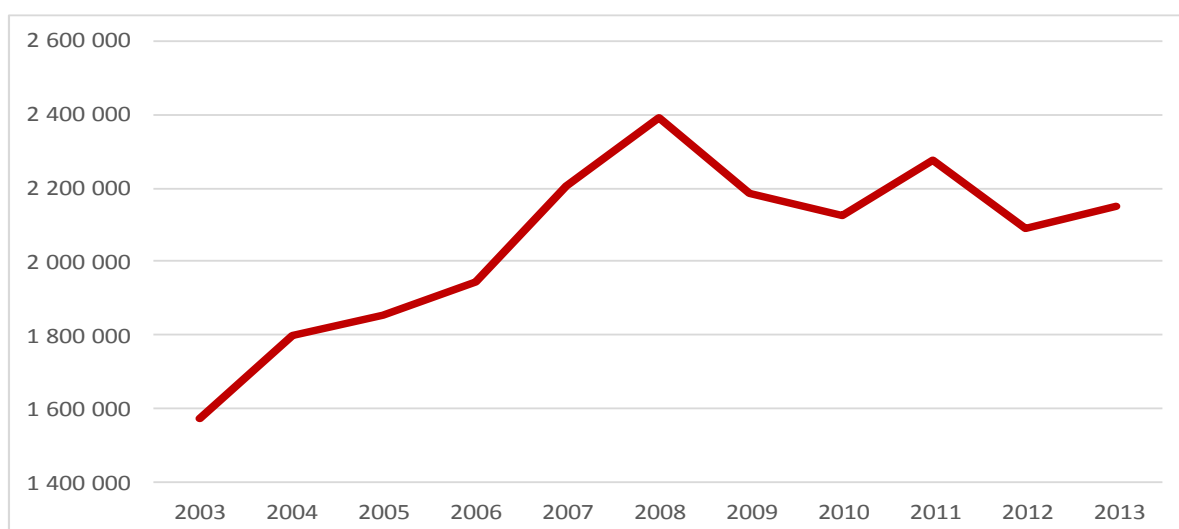
Itálie je jeden ze šesti zakládajících členů Evropské unie a do eurozóny vstoupila společně s dalšími 10 členy k 1. lednu 1999. Na území Itálie se také nacházejí dva samostatné státy - Vatikán v Římě a Republika San Marino. Nejdůležitější sektor italské ekonomiky jsou služby, konkrétně obchod, doprava a turismus. Již ve středověku Itálie pomáhala vytvářet evropskou politickou ideu a filozofii. V neposlední řadě je Itálie významná v oblasti umění, její archeologické, literární i kulturní dědictví je známo po celém světě.

Z hlediska zapojení Itálie do mezinárodního obchodu je nejdůležitější průmysl, i když se podílí na tvorbě celkového HDP jen z necelých 22%. Textilní a obuvnický průmysl však i nadále ustupuje vysoké konkurenci, zejména té čínské. Dalším významným průmyslovým oborem je hutnictví, díky kterému patří Itálie mezi největší strojírenské mocnosti Evropy.

Z těchto charakteristik Itálie je pravděpodobné, že se nebude potýkat s tak velkými hospodářskými problémy jako výše zmiňované Řecko³⁵.

Itálie jakož jeden ze zakládajících členů eurozóny v roce 1999, zaznamenávala do vstupu do HMU meziroční růst HDP. Následně nastal tříletý pokles HDP, ale od roku 2002 následné oživení ekonomiky, které setrvalo až do projevů celosvětové hospodářské krize v roce 2008. Podle údajů Skupiny světové banky byla zaznamenána vrcholná výše HDP právě v roce 2008 velikostí téměř 2 400 000 miliard USD. V následujících letech HDP střídavě klesalo a rostlo a od roku 2012 má mírně rostoucí trend. Po celé sledované období má Itálie ze všech analyzovaných států jižního křídla EU nejvyšší HDP, i HDP v přepočtu na obyvatele³⁶.

Graf 3.6 Vývoj HDP v Itálii v letech 2003-2013 (v mil. USD)

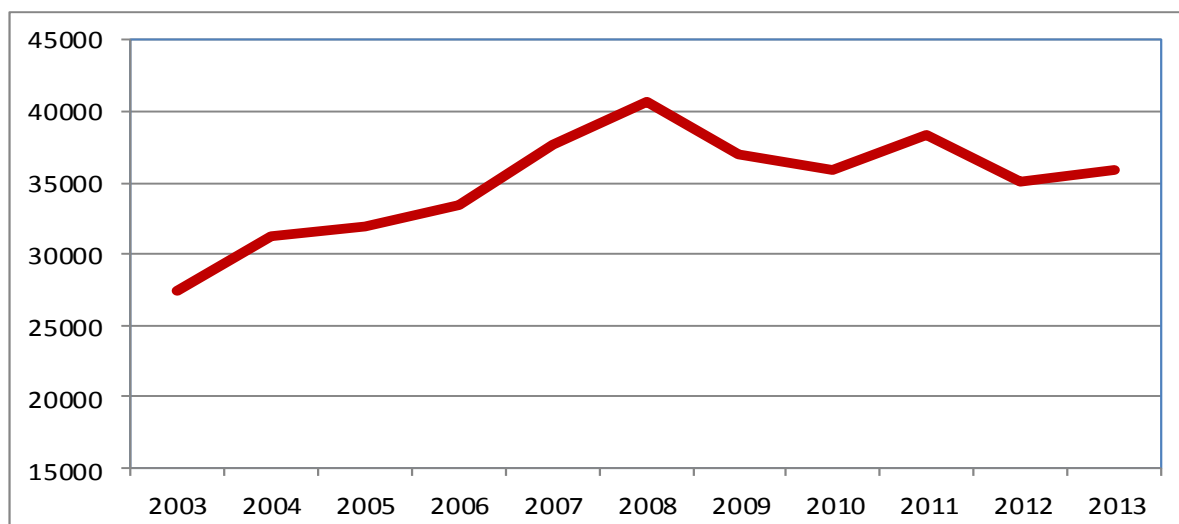
Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

Vývoj HDP v přepočtu na obyvatele v Itálii je znázorněn pomocí Grafu 3.7. Rostoucí trend lze pozorovat i v tomto ukazateli, avšak mírnější než u vývoje HDP. Svého vrcholu dosáhl také v roce 2008 o velikosti 40 661 USD a nadále střídavě klesal i se navyšoval.

³⁵ BUSINESSINFO. Itálie: Ekonomická charakteristika země. Businessinfo.cz [online]. 2014 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/italie-ekonomicka-charakteristika-zeme-18352.html>

³⁶ THE WORLD BANK. *GDP per capita*. [online]. 2015 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD/countries/IT?display=graph>

Graf 3.7 Vývoj HDP/obyvatele v Itálii v letech 2003-2013 (běžné ceny USD)

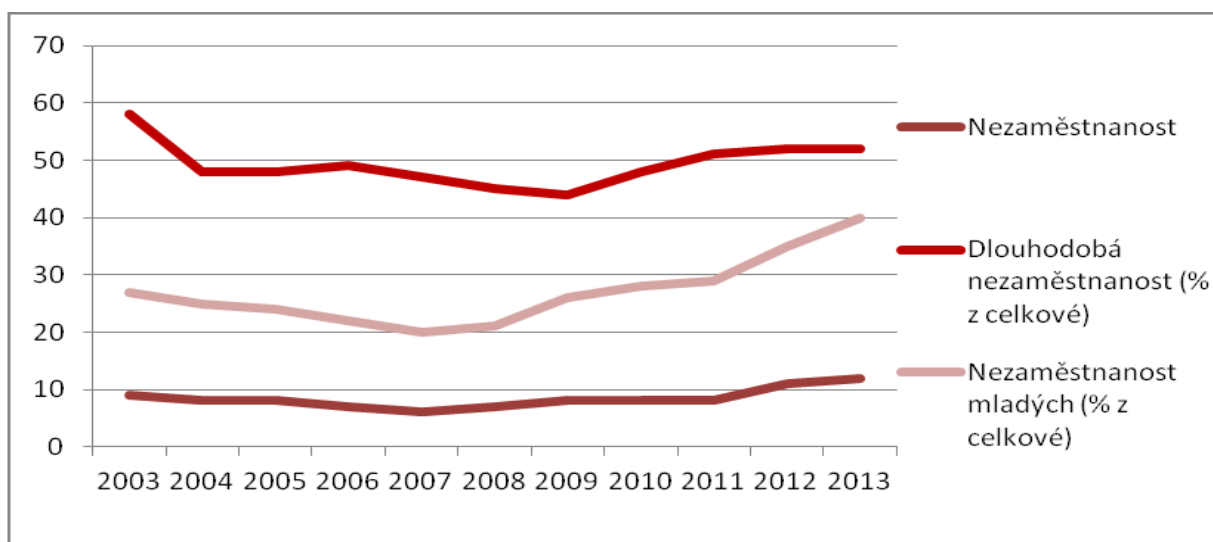

Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

Nezaměstnanost v Itálii až do roku 2011 nezaznamenala prudký nárůst. Do vstupu do eurozóny dosahovala italská nezaměstnanost v průměru 11,5 %. Od roku 1999 se dařilo nezaměstnanost snižovat a ani již mnohokrát zmiňovaná krize nezpůsobila závratnou změnu. Po roce 2007, kdy nezaměstnanost dosahovala nejnižších hodnot okolo 6 %, stoupla na 8%, kde se udržela další dva roky. Ovšem nezaměstnanost v Itálii během posledních let roste, v říjnu 2014 pak již podle statistik Eurostatu dosahovala necelých 14%³⁷. Tento poněkud rychlý růst nezaměstnanosti a neschopnost ji udržet na stabilní úrovni se v Itálii stává nemalým problémem zdejší společnosti. Co se týká nezaměstnanosti mladých lidí, i v Itálii je situace nestabilní a procenta mladých nezaměstnaných stále rostou již od roku 2007. Z 20,3 % se během šesti let toto číslo vyšplhalo až na necelých 40% v roce 2013. Taktéž i problém dlouhodobé nezaměstnanosti v Itálii narůstá, v roce 2012 dle údajů Skupiny světové banky dosahovala 52,4%. Vývoj nezaměstnanosti v Itálii je znázorněn pomocí Grafu 3.8.

³⁷ EUROSTAT. *Employment and unemployment*. [online]. 2015 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/data/database>

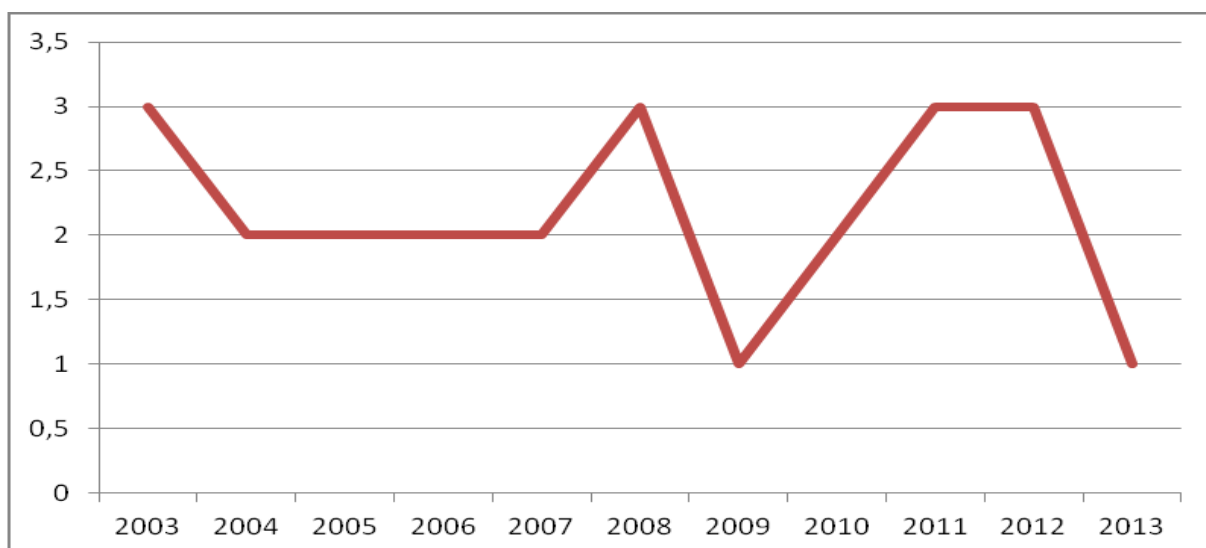
Graf 3.8 Nezaměstnanost v Itálii v letech 2003-2013 (%)

Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

Stejně jako ve většině států se i v Itálii projevila hospodářská krize poklesem inflace a to o celé dva procentní body na 1% v roce 2009. Do roku 2011 inflace opět rostla až na úroveň 3% a okolo této hodnoty kolísala i následující rok 2012. V roce 2013 inflace v Itálii opět poklesla na 1%, jak je znázorněno v Grafu 3.9³⁸.

Graf 3.9 Vývoj inflace v Itálii v letech 2003-2013 (%)

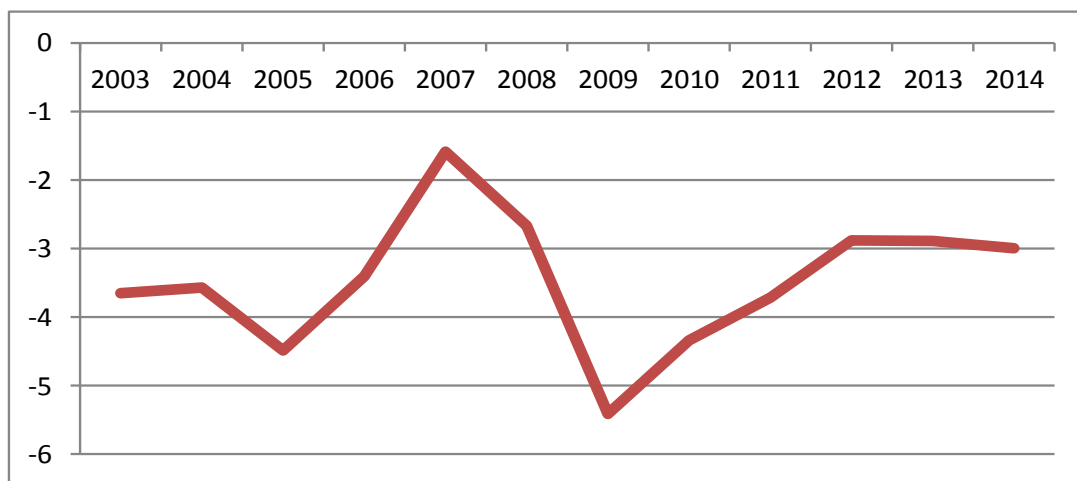

Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

³⁸ THE WORLD BANK. *Inflation*. [online]. 2014 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG/countries/IT?display=graph>

Ohledně rozpočtových deficitů patří Itálie mezi jižní státy s nejmenším deficitem. Z dat Eurostatu³⁹ lze zaznamenat cílené snižování deficitu pro vstup do eurozóny v roce 1999, kdy se Itálii podařilo deficit snížit na 1,8 %. Následovalo šestileté období, kdy byl poměrně stabilní deficit v průměru o velikosti 3 %. Z Grafu 3.10 je dále patrné, že se Itálie od roku 2009, kdy dosahovala největšího deficitu o velikosti 5,41%, snažila rozpočtový deficit snižovat. Poslední dostupný údaj je za rok 2014, kde byla situace italského deficitu stabilní o velikosti 3 %.

Graf 3.10 Rozpočtový deficit v Itálii v letech 2003-2014 (% z HDP)

Zdroj: EUROSTAT (2015), vlastní zpracování

Co se týče celkového zadlužení vlády, není situace už tak pozitivní. V posledních letech sice Kypr a Portugalsko svým zadlužením Itálii pomalu dohání, ale Itálii stále náleží druhé místo hned po Řecku. V roce 2013 dosahovala Itálie státního dluhu o velikosti 128 % HDP⁴⁰. Co se týče zadlužení v absolutních číslech, Itálie drží dlouhodobé prvenství (viz. Graf 3.31).

3.3 Portugalsko

Portugalsko se stalo členem Evropské unie v roce 1986 a členem eurozóny o třináct let později v roce 1999. Portugalsko je země s bohatou historií, známá také pro své mořeplavce a zámořské objevy. Na území Portugalska se během několika tisíciletí vystřídalo velké množství nejrozličnějších civilizací, které ovlivnily současnou podobu Portugalska.

³⁹ EUROSTAT. *General Government deficit*. [online]. 2015 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

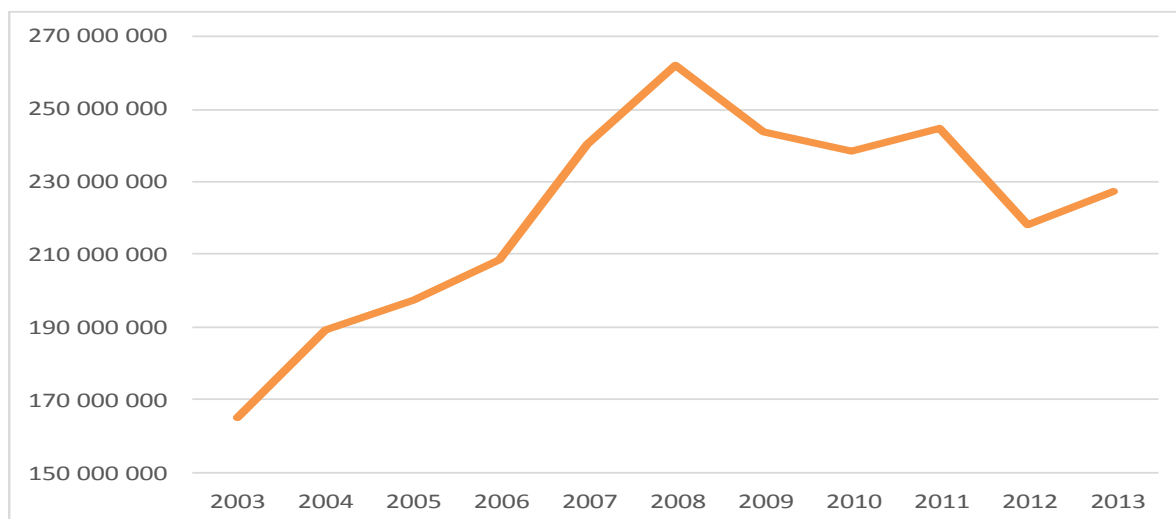
⁴⁰ EUROSTAT. *General Government gross debt*. [online]. 2015 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsgo10&plugin=1>

V Portugalsku je také jedna z nejstarších univerzit v Evropě, založena v roce 1290 v městě Coimbra.

Od vstupu do EU se znatelně zvýšil podíl služeb na celkové tvorbě HDP. V roce 2012 to bylo necelých 75 %. Aktivní bilanci služeb dlouhodobě kompenzuje schodek obchodní bilance. Přebytek bilance služeb se průměrně ročně zvyšuje o 10 – 20 %. Tento výsledek je prakticky stoprocentně zásluhou příjmů z cestovního ruchu a turismu. Čtvrtinu HDP tvoří průmysl včetně stavebnictví a energetiky⁴¹.

Podle údajů o portugalském HDP, zažívala tato země poměrně stabilní mírný růst HDP po celou dobu 90. let. Situace se nezměnila ani vstupem do eurozóny v roce 1999, kdy meziroční růst pokračoval, ale již poměrně výrazněji. Následující Graf 3.11 znázorňuje vývoj HDP v Portugalsku od roku 2003. Z grafu je patrný dopad hospodářské krize v roce 2008, jelikož do tohoto roku HDP nepřetržitě rostl. Z velikosti 164 964 195 miliónů USD v roce 2003 se Itálii podařilo dosáhnout svého vrcholu právě v roce 2008, kdy bylo zaznamenáno HDP o velikosti 262 017 296 miliónů USD. Mezi léty 2008 až 2012 byly zaznamenány klesající tendence HDP, s výjimkou roku 2010, kdy byl zaznamenán nárůst. V roce 2013 nastalo oživení a růst přibližně o 10 000 miliónů USD na 227 323 728 miliónů USD⁴².

Graf 3.11 Vývoj HDP v Portugalsku v letech 2003-2013 (v mil. USD)

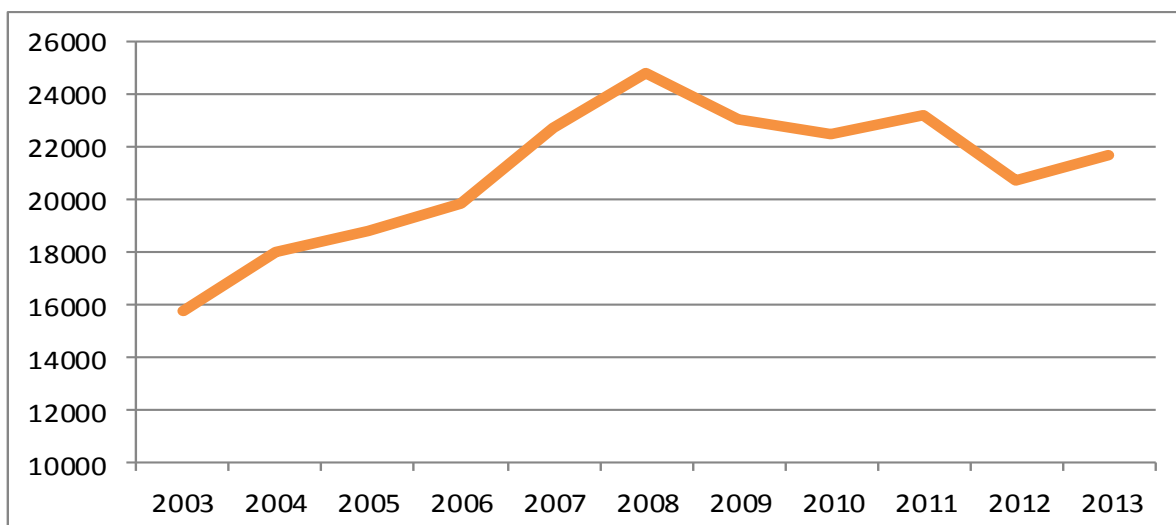
Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

⁴¹ BUSINESSINFO. *Portugalsko: Ekonomická charakteristika země*. [online]. 2014 [cit. 30.1.2015]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/portugalsko-ekonomicka-charakteristika-zeme-19424.html>

⁴² THE WORLD BANK. *GDP per capita*. [online]. 2015 [cit. 30.1.2015]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD/countries/PT?display=graph>

Graf 3.12 znázorňuje vývoj HDP v přepočtu na obyvatele v Portugalsku během let 2003 až 2013. I zde lze vidět obdobný trend s vývojem HDP v Portugalsku, pouze s mírnějšími výkyvy.

Graf 3.12 Vývoj HDP/obyvatele v Portugalsku v letech 2003-2013 (běžné ceny USD)

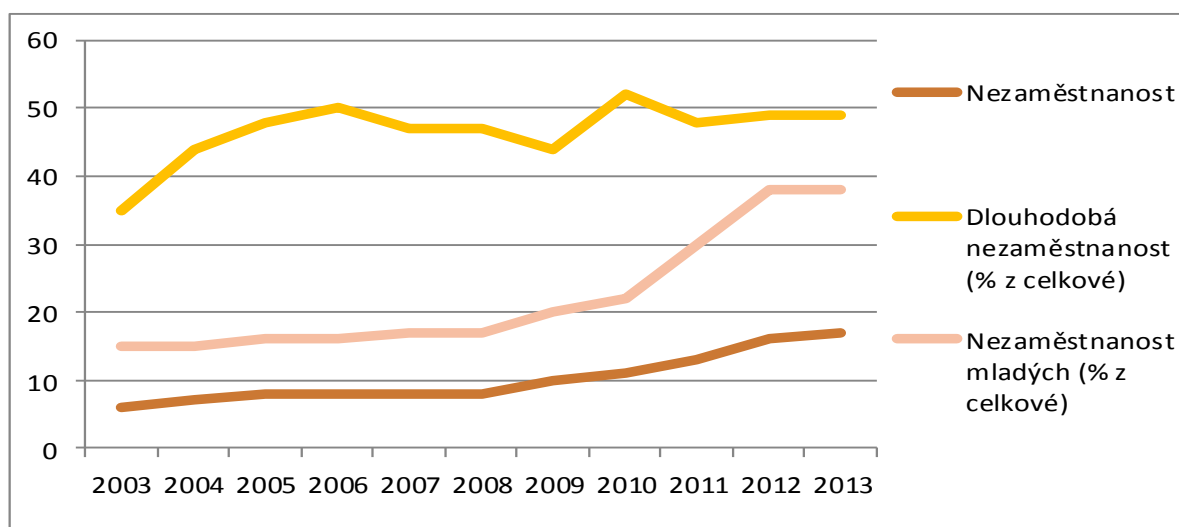

Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

Nezaměstnanost v Portugalsku byla již od 90. let poměrně stabilní, pohybovala se okolo 6,5 %. V rok vstupu do HMU byla zaznamenána nejnižší nezaměstnanost o velikost 4 %, kterou se dařilo udržet i po dobu následujících tří let. Od roku 2002 každoročně vzrostla o 1 % až na velikost 8 %, kde se udržela do propuknutí krize. Od roku 2009 začala prudce stoupat, v roce 2013 dosahovala již 17 %, ale v následujícím roce již opět nastal pokles na 14 %. V jižních zemích EU je již známým problémem vysoká nezaměstnanost mladých lidí. Stejná situace nastala také v Portugalsku, kdy od roku 2008 tato nezaměstnanost stoupla až na 37,8 % v roce 2013. Dlouhodobá nezaměstnanost byla v Portugalsku během sledovaného desetiletí neustále vysoká a v roce 2013 dosahovala téměř 50%⁴³. Situaci s vývojem všech tří nezaměstnaností od roku 2003 reflektuje Graf 3.13.

⁴³ THE WORLD BANK. *Unemployment*. [online]. 2015 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS/countries/PT?display=graph>

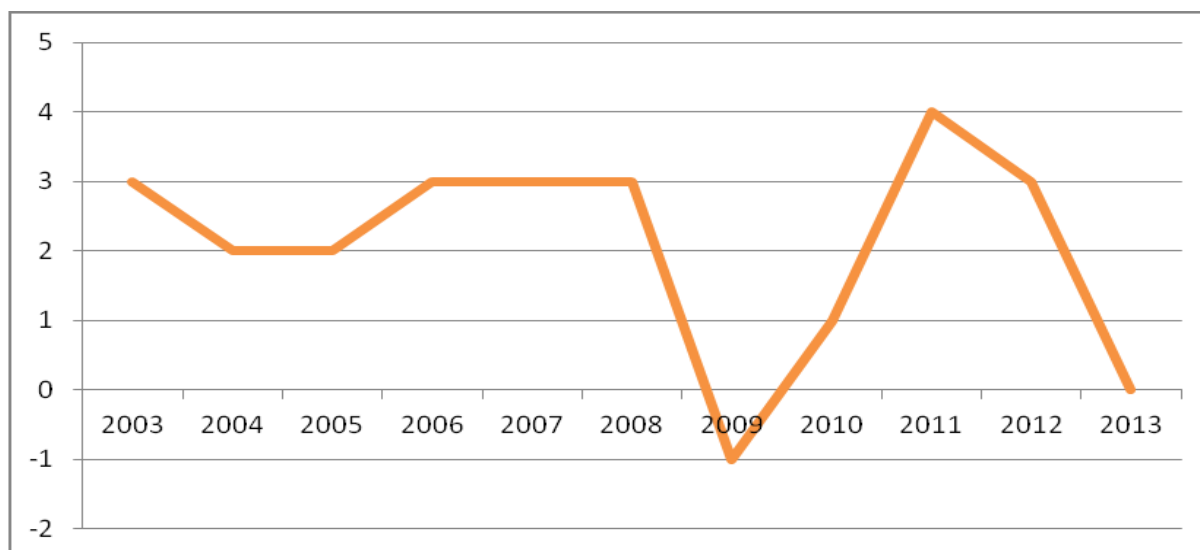
Graf 3.13 Nezaměstnanost v Portugalsku v letech 2003-2013 (%)

Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

Inflace do roku 2009 byla v Portugalsku poměrně stabilní a v normě okolo 2-3 %. Po propuknutí celosvětové krize nastala dokonce deflace 1 %, od roku 2010 byla ale inflace opět na vzestupu. V roce 2013 byla sledována nulová inflace⁴⁴. Situaci znázorňuje Graf 3.14.

Graf 3.14 Inflace v Portugalsku v letech 2003-2013 (%)

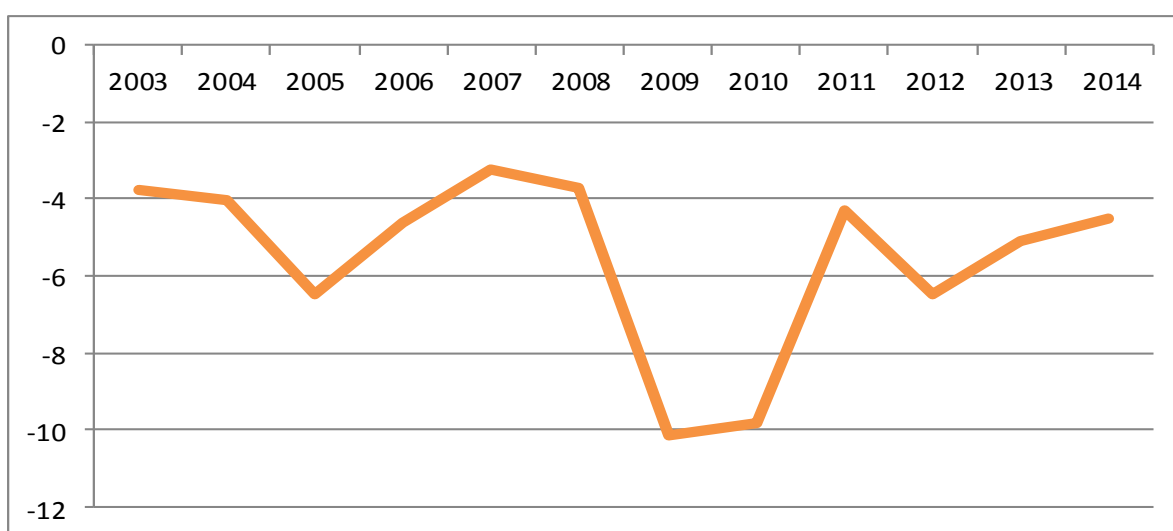

Zdroje: The World Bank (2015), vlastní zpracování

⁴⁴ THE WORLD BANK. *Inflation*. [online]. 2015 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG/countries/PT?display=graph>

Portugalsko nejnižšího deficitu dosáhlo právě v roce vstupu do eurozóny a to o velikosti 3 %. Následoval každoroční růst portugalského deficitu a z následujícího Grafu 3.15 plyne, že současný rozpočtový deficit v Portugalsku je poměrně vysoký, což přispívá k celkové zadluženosti země. Nehorší situace nastala v roce 2009, kdy deficit dosahoval 10,17 % a obdobná situace byla i v roce 2010. Od roku 2011 Portugalsko svůj rozpočtový deficit redukoval a v roce 2013 se pohyboval okolo 5 % z HDP. Během roku 2014 mírně klesl na 4,5 %⁴⁵. Celkový portugalský dluh se během let zvyšuje a v roce 2013 dosahoval již necelých 125 %⁴⁶.

Graf 3.15 Rozpočtový deficit v Portugalsku v letech 2003-2014 (% z HDP)

Zdroj: EUROSTAT (2015), vlastní zpracování

I přes náznaky ekonomického oživení v posledních letech, zůstává stav ekonomiky i nadále chatrný. Pro nezbytné udržení ekonomického růstu jsou nutná pokračování v reformním procesu, trvalé úsilí o snižování zadlužení státu a provedení dalších strukturálních reforem, které by vedly k celkové modernizaci ekonomiky a snížily tak stále rostoucí nezaměstnanost.

3.4 Španělsko

Členem Evropské unie je Španělsko od roku 1986 a do eurozóny vstoupilo stejně jako Portugalsko i Itálie v roce 1999. Španělsko je konstituční monarchie v čele s monarchou.

⁴⁵ EUROSTAT. *General Government deficit*. [online]. 2015 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=teina200&language=en>

⁴⁶ EUROSTAT. *General Government gross debt*. [online]. 2015 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsgo10&plugin=1>

Území Španělska je rozděleno do 17 autonomních regionů a každý z nich má přímo volené orgány. Ústava z roku 1978 oficiálně uznává kulturní i jazykovou rozmanitost státu.

V roce 2012 byl zahájen 18ti měsíční program EU a MMF na záchranu bank. Tento program byl ukončen v lednu 2014. Součástí programu byly pravidelné analýzy vývoje španělského finančního trhu, které zajišťovala trojice EK, MMF a ECB. Na přelomu let 2013 a 2014 se vyskytly první pozitivní faktory, které ukazují, že vládou provedené reformy, které od roku 2012 zahájila, začínají nést ovoce. Blíže k dopadu krize na Španělskou ekonomiku v kapitole 4.

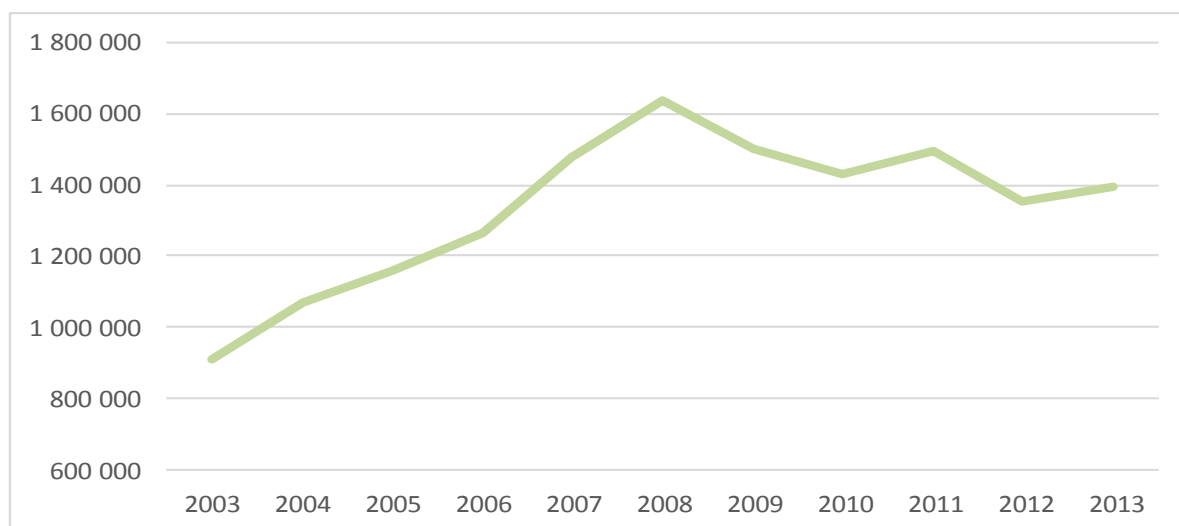
Španělské služby tvořily v roce 2013 přibližně 66 % HDP. Nejvýznamnější položkou služeb tvoří z 60 % obchod, zejména velkoobchod a zprostředkování velkoobchodu, v oblastech Madridu, Katalánska nebo Andaluzie. Velký důraz je také kladen na vývoj informačních technologií, výzkum a vývoj, které představují 6 % na celkovém obratu služeb. Významným zdrojem příjmů je, stejně jako ve všech jižních státech, i ve Španělsku významný cestovní ruch. Podíl cestovního ruchu na španělském HDP tvoří okolo 11 % a i v roce 2013 měl rostoucí tendenci, což značí pozitivní signál pro stagnující španělskou ekonomiku. Nejvíce navštěvovanými regiony jsou Katalánsko, Andalusie, Baleáry a Kanárské ostrovy⁴⁷.

Španělský HDP od 90. let až do počátku roku 2009, s výjimkou dvou let, neustále rostl. Po udeření celosvětové krize došlo nejprve k poklesu, ale následně se španělská vláda úspěšně snažila dopady omezit. I díky zavedeným reformám se dařilo vývoj HDP průběžně zlepšovat a v roce 2013 již dosahoval necelých 1 393 040 miliónů USD na obyvatele⁴⁸. Vývoj HDP je znázorněn pomocí Grafu 3.16. Podle předpovědi MMF se i nadále očekává mírný nárůst HDP, pozitivní vývoj exportu i ozdravení finančního sektoru.

⁴⁷ BUSINESSINFO. *Španělsko: ekonomická charakteristika země*. [online]. 2015 [cit. 31.1.2015]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/spanelsko-ekonomicka-charakteristika-zeme-18558.html>

⁴⁸ THE WORLD BANK. *GDP* [online]. 2015 [cit. 5.4.2015]. Dostupné z: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx#>

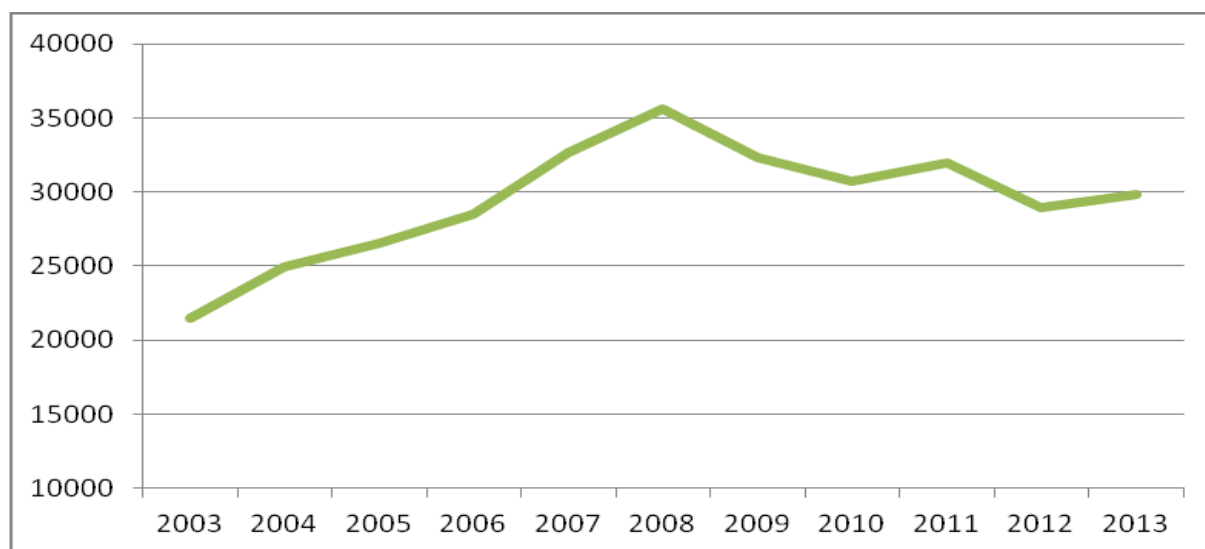
Graf 3.16 Vývoj HDP ve Španělsku v letech 2003-2013 (v mil. USD)

Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

Graf 3.17 znázorňuje vývoj španělského HDP v přepočtu na obyvatele. Je zřetelný stejný vývoj jako u španělského HDP. Dvouletý pokles od roku 2008 a mírné oživení v roce 2010. V roce 2013 je HDP na obyvatele na stejné úrovni jako na přelomu let 2006 a 2007 a to o velikosti 29 863 USD.

Graf 3.17 HDP/obyvatele ve Španělsku v letech 2003-2013 (běžné ceny USD)

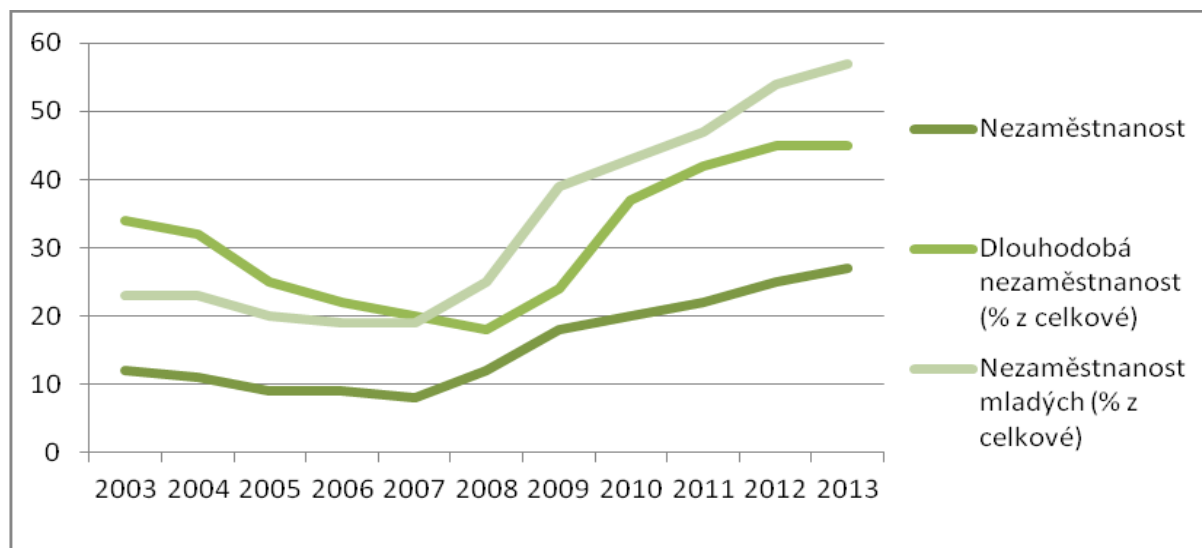

Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

Nezaměstnanost ve Španělsku představuje dlouhodobý problém, které se neustále zvětšuje. Již v devadesátých letech přesahovala španělská nezaměstnanost 20 %. V rok vstupu Španělska do HMU dosahovala 16 % a následně i nadále meziročně klesala až do roku 2007,

kdy dosahovala 8 %. Od roku 2008 se však neustále zvyšuje a v roce 2013 byla již zaznamenána nezaměstnanost ve výši 27 %, což představuje jednu z nejvyšších nezaměstnaností v EU. Taktéž nezaměstnanost mladých lidí je ve Španělsku jedna z nejvyšších v EU. V roce 2013 díky své rostoucí tendenci dospěla již k výši téměř 57 %, což je pouze o jedno procento méně než v Řecku⁴⁹. Graf 3.18 znázorňuje vývoj nezaměstnanosti ve Španělsku.

Graf 3.18 Nezaměstnanost ve Španělsku v letech 2003-2013 (%)

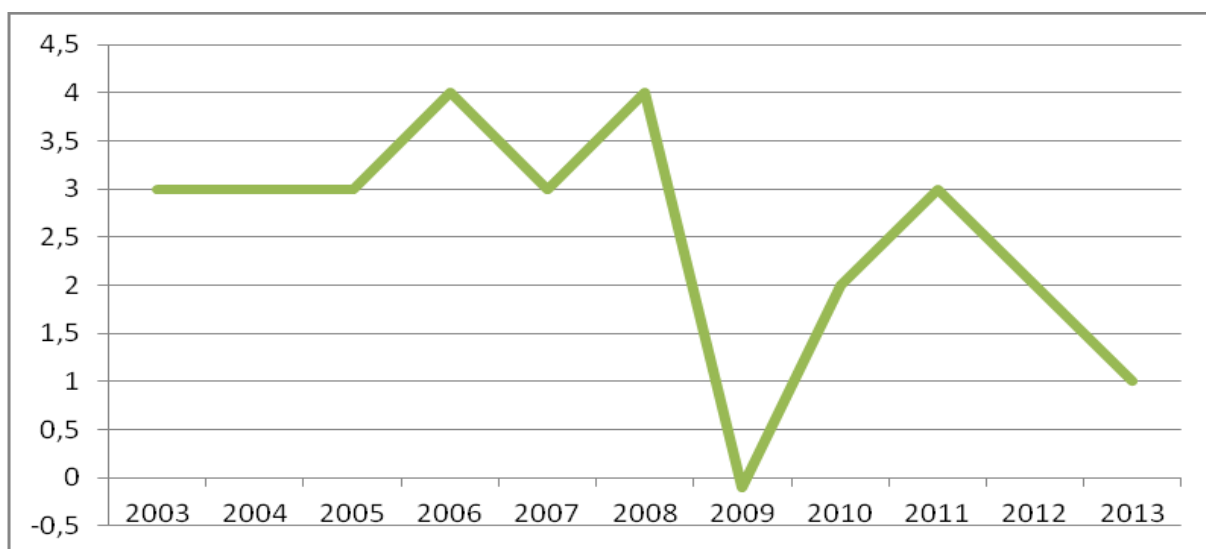
Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

Inflace se ve Španělsku pohybovala dlouhodobě v rozmezí od 3 % do 4 %. Radikální změna nastala v roce 2009, kdy došlo dokonce k mírné deflaci 0,1 %. Graf 3.19 znázorňuje propad i následný vzestup míry inflace na 3 %. V roce 2013 byla naměřena mírná inflace o velikosti 1%⁵⁰.

⁴⁹ THE WORLD BANK. *Unemployment*. [online]. 2015 [cit. 31.1.2015]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS/countries/SP-ES?display=graph>

⁵⁰ THE WORLD BANK. *Inflation*. [online]. 2015 [cit. 31.1.2015]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG/countries/SP-ES?display=graph>

Graf 3.19 Inflace ve Španělsku v letech 2003-2013 (%)

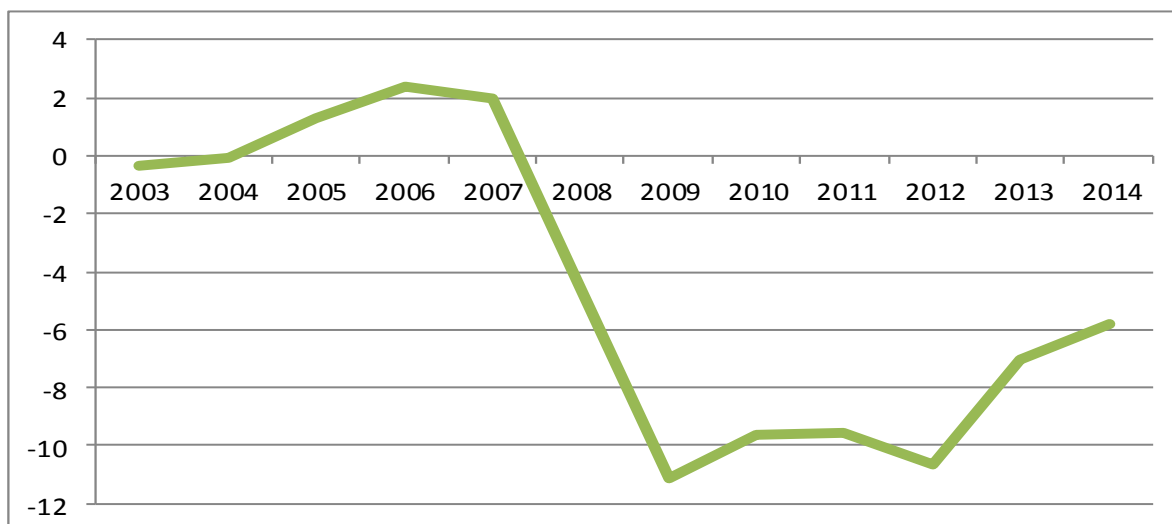

Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

Španělské vládě se během 90. let dařilo cíleně snižovat deficit až na 1,3 % v roce 1999. Toto snižování vládního deficitu bylo úspěšné i nadále a od roku 2004 začala španělská vláda hospodařit s přebytkem rozpočtu. Již koncem roku 2007 se však na španělském rozpočtu projevila světová hospodářská krize a to výrazným poklesem přebytku a následným deficitem o velikosti 11 % z HDP v roce 2009. Od konce roku 2009 se Španělsku dařilo rozpočtový deficit postupně snižovat (s výjimkou roku 2011 kdy opět mírně vzrostl). Podle informací Eurostatu se Španělsku podařilo v roce 2014 redukovat deficit na necelých 5,8 %⁵¹.

⁵¹ EUROSTAT. *General Government deficit*. [online]. 2015 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=teina200&language=en>

Graf 3.20 Rozpočtový deficit ve Španělsku v letech 2003-2014 (% z HDP)

Zdroj: EUROSTAT (2015), vlastní zpracování

Velikost vládního dluhu ve Španělsku má rostoucí tendence, avšak nedosahuje takové výše jako například v Řecku, Portugalsku nebo Kypru. V roce 2013 dosahoval výše 92 % z HDP.

3.4 Kypr a Malta

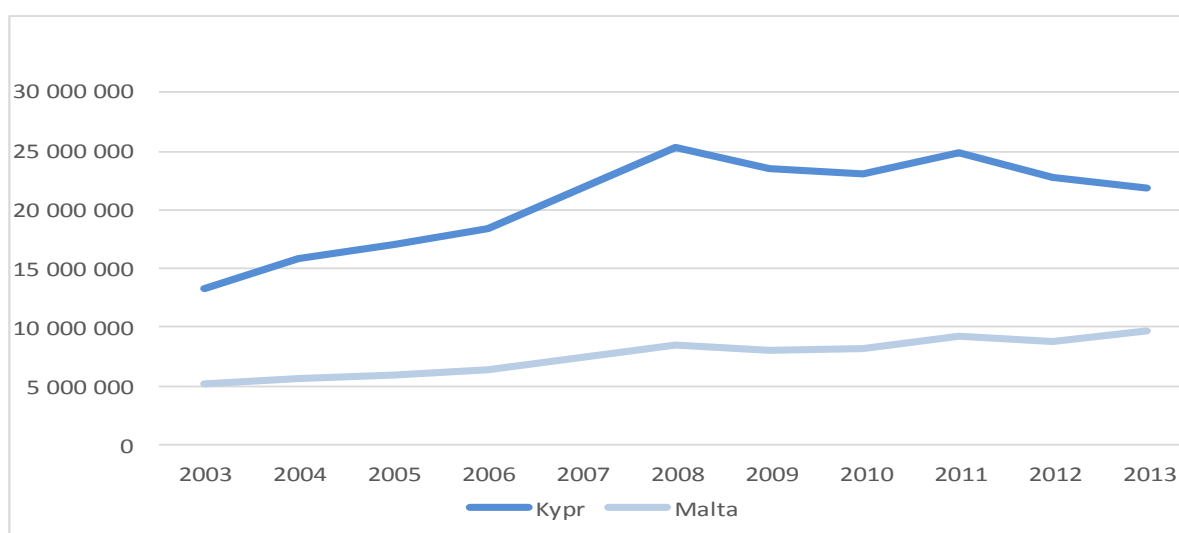
V následující kapitole bude ekonomický vývoj Kypru analyzován společně s vývojem Malty. Tyto dva státy jsou ostrovní malé ekonomiky, přibližně stejně veliké s obdobnou charakteristikou a silně orientované na cestovní ruch. Společným znakem jsou pro tyto země také dny vstupu do Evropské unie 1.května 2004 a eurozóny 1.ledna 2008.

Z důvodu nedostatku nerostného bohatství a velmi malém vnitřním trhu se hospodářský rozvoj opírá o exportně orientovaný průmysl a služby, mezi nimiž hraje prim sektor cestovního ruchu. Služby tedy mají pro obě země dominantní vliv při tvorbě HDP. Na Kypru služby tvoří 80,5 % HDP, na Maltě je tento podíl 74 %.

Na Kypru již desetiletí existuje problém s okupováním ostrova Turky. Zhruba jednu třetinu ostrova v severovýchodní části tvoří Kyperská turecká republika, která je uznávána pouze Tureckem. Mezinárodní měnový fond, Evropská unie i jednotlivé státy (zejména USA, Velká Británie, Francie) poskytují nepravidelně prostředky na projekty směřující ke sjednocení ostrova.

Vývoj HDP byl do roku 2012 v obou zemích téměř totožný. Již od počátku 90. let byl u obou zemí znatelný mírný meziroční růst HDP, pouze s výjimkou slabých sezónních výkyvů. Po projevení krize mělo HDP na Kypru i Maltě následovat dvouletý pokles a mírné oživení ekonomik od roku 2010 do roku 2011. V případě Kypru nastala poté druhá recese a HDP klesalo až do posledních dostupných dat v roce 2013. Malta, na rozdíl od Kypru, zaznamenávala opět rostoucí HDP během roku 2013. Tudiž kyperský HDP byl v roce 2013 21 911 444 mil. USD a na Maltě HDP v témže roce dosahoval 9 642 326 mil. USD⁵². Tento vývoj HDP je znázorněn v obou ostrovních státech Grafem 3.21.

Graf 3.21 Vývoj HDP na Kypru a Maltě v letech 2003-2013 (v mil. USD)

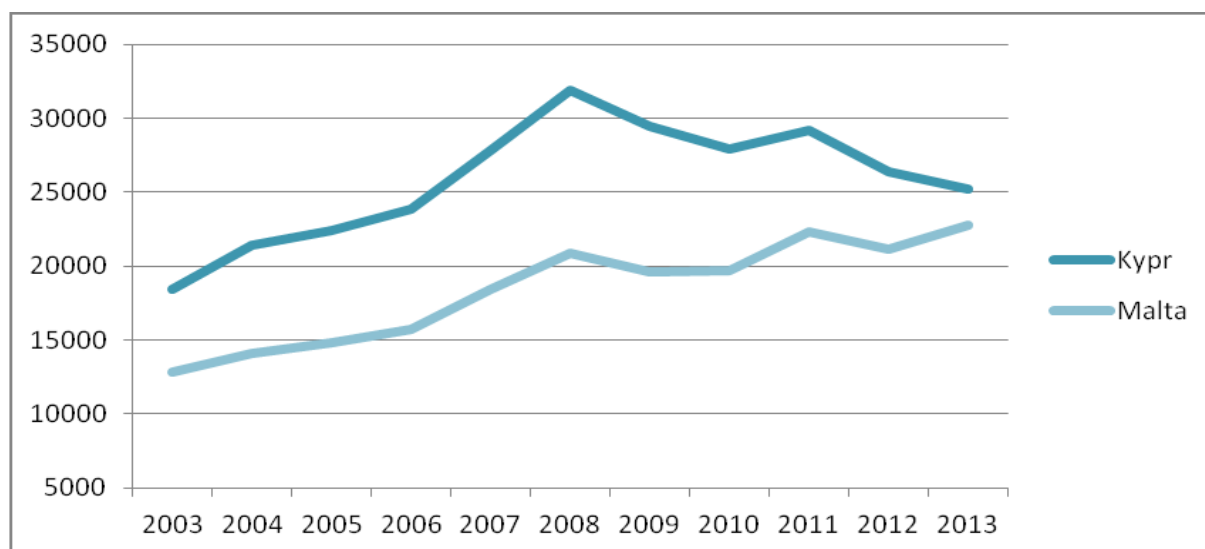

Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

Pomocí Grafu 3.22 je znázorněn vývoj HDP v přepočtu na obyvatele během sledovaného desetiletí v obou ostrovních ekonomikách. Lze sledovat postupné přibližování obou ekonomik, v roce 2013 již byl rozdíl mezi zeměmi pouze necelých 3 000 USD.

⁵² THE WORLD BANK. *GDP*. [online]. 2015 [cit. 30.1.2015]. Dostupné z: <http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx#>

Graf 3.22 HDP/obyvatele na Kypru a Maltě v letech 2003-2013 (běžné ceny USD)

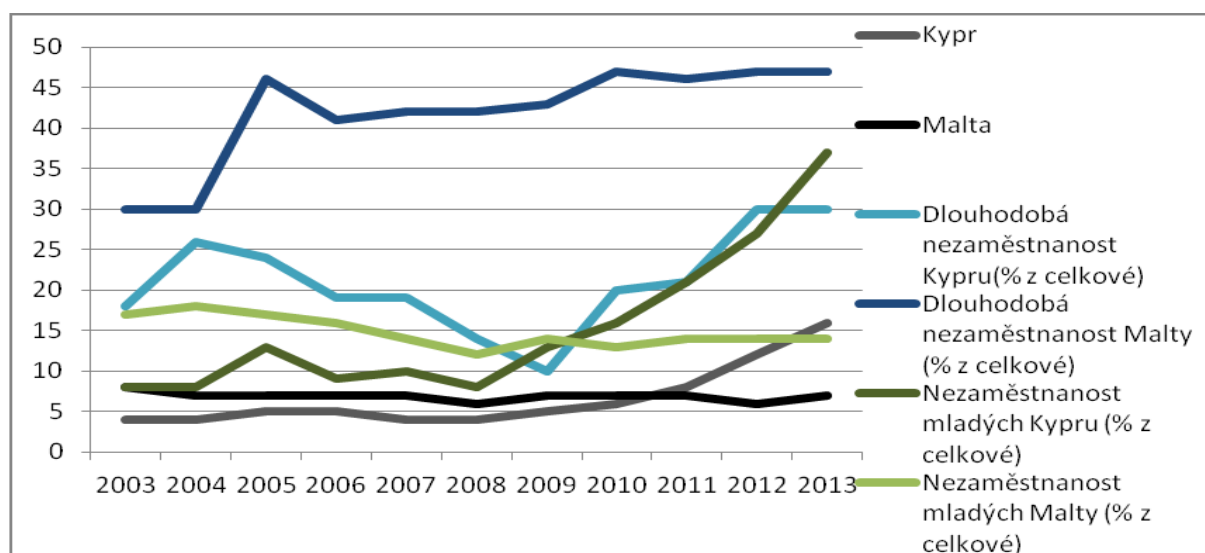

Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

Do roku 2011 dosahovala nezaměstnanost na Maltě vyšších hodnot, než-li na Kypru. Do roku 2009 byla nezaměstnanost na Kypru poměrně stabilní a velice nízká okolo 4 %. Po úderu krize začala kyperská nezaměstnanost stoupat a v roce 2013 dosahovala už 16 %. Zato situace na Maltě byla po celé sledované období stabilní a nezaměstnanost se pohybovala pouze v rozmezí mezi 6 - 8 %. V posledním sledovaném roce 2013 byla nezaměstnanost na ostrově Malta podle dat Skupiny Světové banky 7 %⁵³. Situaci reflektuje Graf 3.23. Lze také sledovat velice vysokou dlouhodobou nezaměstnanost na Maltě, která dosahovala v roce 2013 47 %. V tomto ohledu je na Kypru situace o něco příznivější a tato dlouhodobá nezaměstnanost, i přes stále rostoucí tendenci, dosahovala v roce 2013 "pouhých" 30 %. Ale situace nezaměstnanosti mladých lidí je na těchto ostrovních státech obrácená. Na Maltě během celého sledovaného období stále stabilní okolo 14 %, na Kypru se tato nezaměstnanost mladých od roku 2008 rapidně zvyšovala na 37 % v roce 2013.

⁵³ THE WORLD BANK. *Unemployment*. [online]. 2015 [cit. 31.1.2015]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS/countries/SP-ES?display=graph>

Graf 3.23 Nezaměstnanost na Kypru a Maltě v letech 2003-2013 (%)

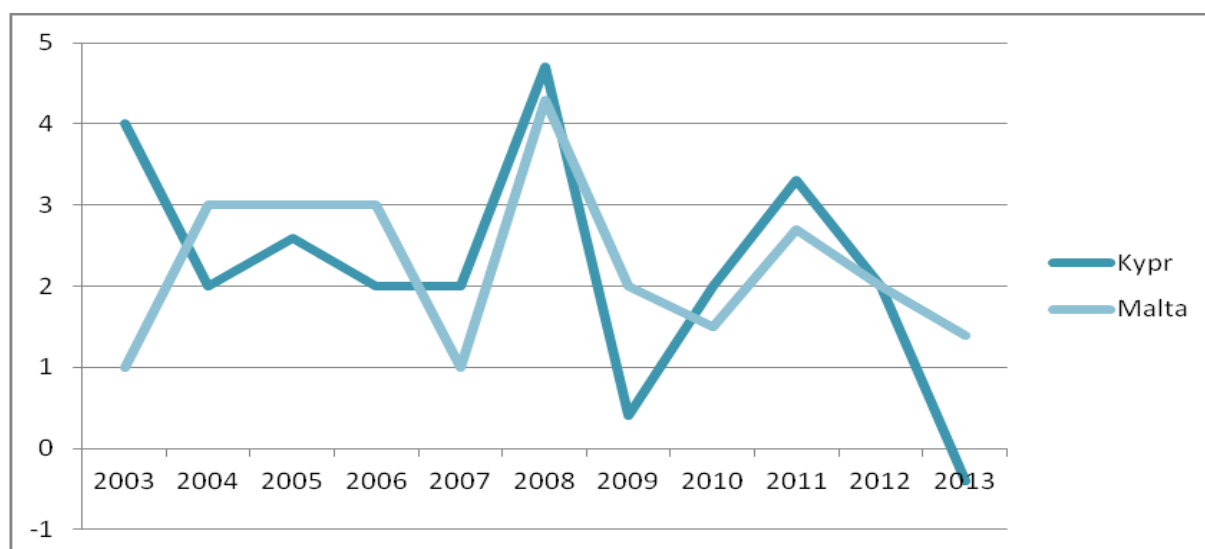

Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

Inflace se v obou zemích pohybovala obdobně, ale s různou intenzitou. Během sledovaného období došlo dvakrát k výrazným poklesům inflace, poprvé po zasažení ostrova krizí a podruhé v roce 2013, kdy došlo dokonce k 0,4 deflaci. Nejvyšší inflace byla dosažena v roce 2008 s necelými 5 %. Vývoj inflace na Maltě byl o něco mírnější. Jejího maxima bylo dosaženo v roce 2008 s 4,3 % a minimum zaznamenala během sledované dekády dvakrát – v roce 2003 a 2007. V posledním sledovaném roce 2013 byla mírná inflace 1,4 %⁵⁴. Vývoj inflace v obou zemích reflektuje Graf 3.24.

⁵⁴ THE WORLD BANK. *Inflation*. [online]. 2015 [cit. 31.1.2015]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG/countries/SP-CY-MT?display=graph>

Graf 3.24 Inflace na Kypru a Maltě v letech 2003-2013 (%)

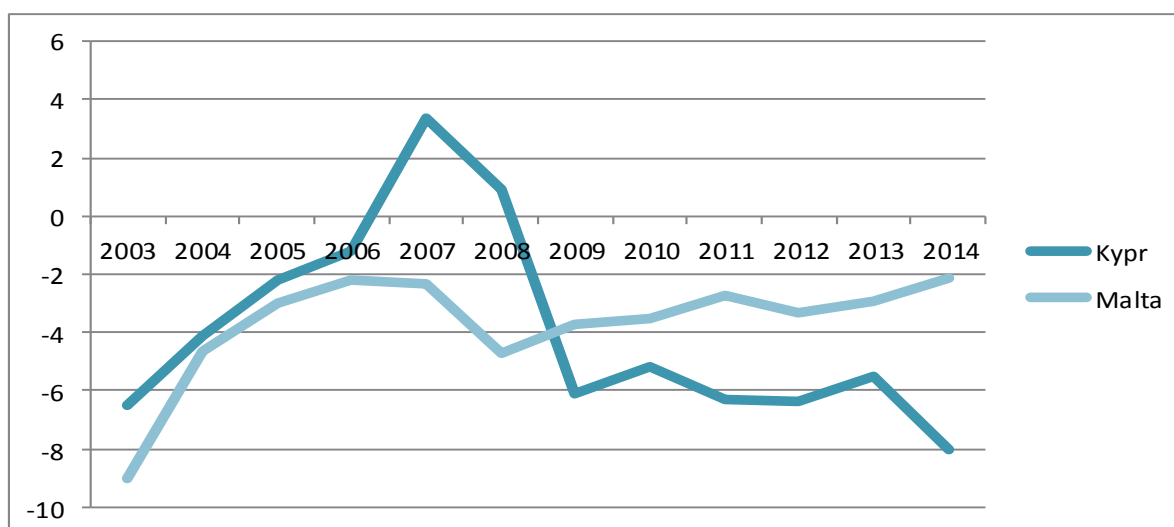

Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

Jak znázorňuje Graf 3.25, mezi léty 2006 až 2008 dosahoval Kypr rozpočtového přebytku. Avšak od poloviny roku 2008 přebytek začal klesat až do hlubokého deficitu 6 %, kde se udržel následných několik let, poté se Kypru dařilo deficit redukovat. Podle posledních dostupných informací Eurostatu se však kyperský deficit v roce 2014 opět zvýšil na 8,8 %. Malta měla na počátku sledovaného období velký rozpočtový deficit ve výši 9%, který během tří let zmenšovala až na 2,2 % v letech 2006 i 2007. Následovalo prohloubení deficitu a opětovná redukce s jistou mírou stabilizace, která se dařila až do roku 2013. V roce 2014 se maltský rozpočtový deficit i nadále dařil redukovat 2,1 %⁵⁵.

⁵⁵ EUROSTAT. *General Government deficit*. [online]. 2015 [cit. 31.1.2015]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=teina200&language=en>

Graf 3.25 Rozpočtové deficity na Kypru a Maltě v letech 2003-2014 (% z HDP)

Zdroj: EUROSTAT (2015), vlastní zpracování

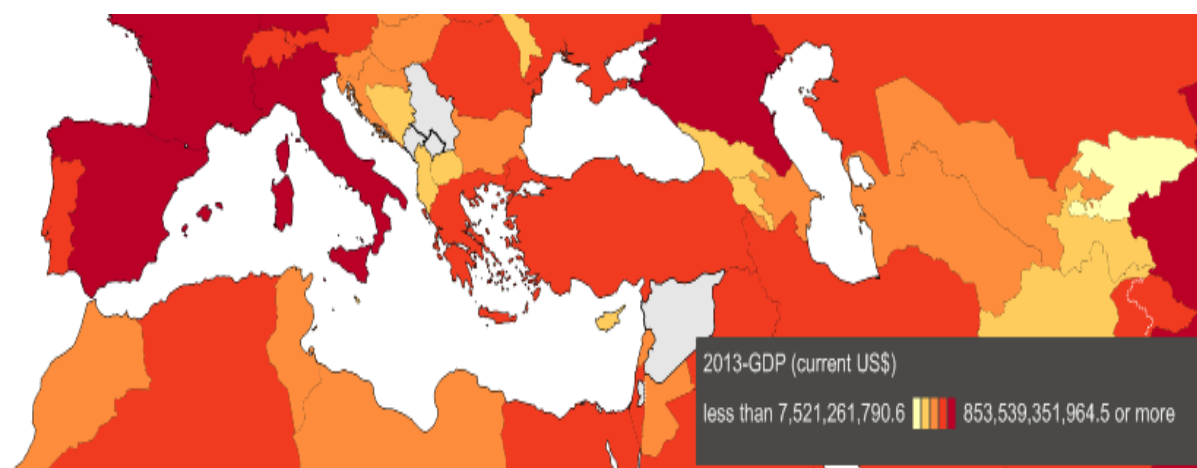
Po provedené analýze působí ostrovní stát Malta jako poměrně stabilní stát. Obdivuhodná je neměnná nezaměstnanost o velikosti maximálně 8 % již po téměř dvě desítky let i nízký rozpočtový deficit. Na vývoji kyperské ekonomiky je již více znát propojenost s řeckou ekonomikou, tudíž náznaky řecké nákazy. Obě země jsou členy eurozóny od roku 2008, tudíž od roku, kdy se projevila celosvětová krize. Z tohoto důvodu nelze jednoznačně vyvodit důsledky společné měny na jejich ekonomický vývoj.

3.5 Komparace jižních zemí EU

Obsahem této kapitoly je porovnání problematických států jižní Evropy, z hlediska příčin vzniku krize a pomocí makroekonomických ukazatelů, a to hrubý domácí produkt, také v přepočtu na obyvatele (HDP/obyv.), míra nezaměstnanosti nebo velikost státního dluhu. Jako vhodný ukazatel ke komparaci zemí je použito taktéž hodnocení ratingu zemí pomocí ratingových agentur Moody's, Standard & Poor's a Fitch a s tímto spojený dlouhodobý výnos ze státních dluhopisů.

Obrázek 3.1 graficky znázorňuje HDP v zemích jižního křídla EU. Pomocí barevné škály lze pozorovat nejvyšší HDP v běžných cenách USD v Itálii a Španělsku. Nižší HDP pak v Portugalsku a Řecku. V roce 2013 pak nejnižší HDP bylo zaznamenáno v malých ostrovních ekonomikách Maltě a Kypru.

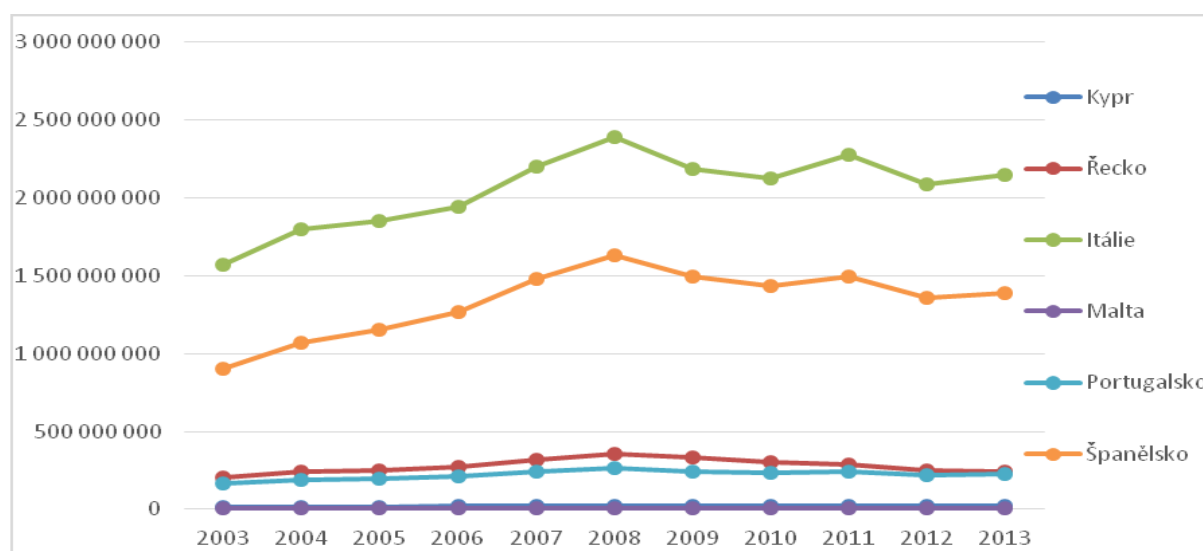
Obrázek 3.1 HDP v zemích jižního křídla EU v roce 2013

Zdroj: The World Bank (2015)

Následující Graf 3.26 zřetelně poukazuje na nejvyšší HDP v Itálii po celé sledované desetiletí. Trend ve vývoji italského HDP kopíruje také Španělsko, v průměru s 700 000 mil. nižším HDP v jednotlivých letech. Nejen u Itálie a Španělska, ale také u Řecka a Portugalska lze sledovat rostoucí HDP do roku 2008 a následný pokles. Z grafu není patrné pořadí mezi Maltou a Kypr, ale z předešlých kapitol je již znám kyperský náskok ve velikosti HDP nad Maltou v průměru o 15 000 mil. USD. Tento náskok se však v posledních letech redukuje.

Graf 3.26 Vývoj HDP v zemích jižního křídla EU v letech 2003 až 2013 (tis. USD)

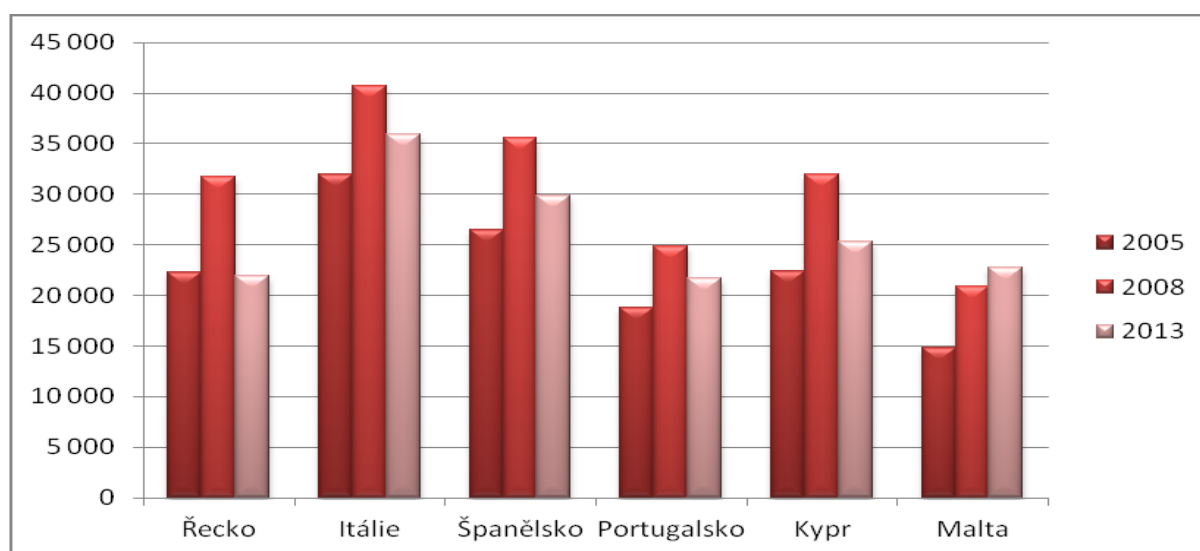

Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

V následujícím Grafu 3.27 je znázorněna komparace jižních států EU, tedy Řecka, Itálie, Španělska, Portugalska, Kypru a Malty ve velikosti hrubého domácího produktu na obyvatele v běžných cenách v USD v letech 2005, 2008 a 2013. Tyto roky jsou vybrány

z důvodu schopnosti znázornit HDP/obyv. v letech před propuknutím krize, v roce propuknutí krize a v takzvaném již „stabilizujícím se období“. Z grafu je patrné, že Itálie byla ve všech třech sledovaných letech v nejlepší situaci, následuje Španělsko a Kypr. Řecko bylo v roce 2013 předehnáno Maltou, která dosáhla přibližně o 1000 USD většího HDP/obyvatele. Portugalské HDP/obyvatele se od svého maxima v roce 2008 postupně snižovalo a v roce 2013 se umístilo až na šestém, posledním místě. Nejvyšší HDP/obyvatele dosahovala Itálie v roce 2008 o velikosti 40 661 USD, naopak nejnižší HDP/obyvatele v témže roce vykazovala Malta o velikosti 20 896 USD, což je téměř o polovinu nižší výsledek⁵⁶.

Graf 3.27 HDP/obyvatele v jižních zemích v letech 2005, 2008 a 2013 (v běžných cenách USD)

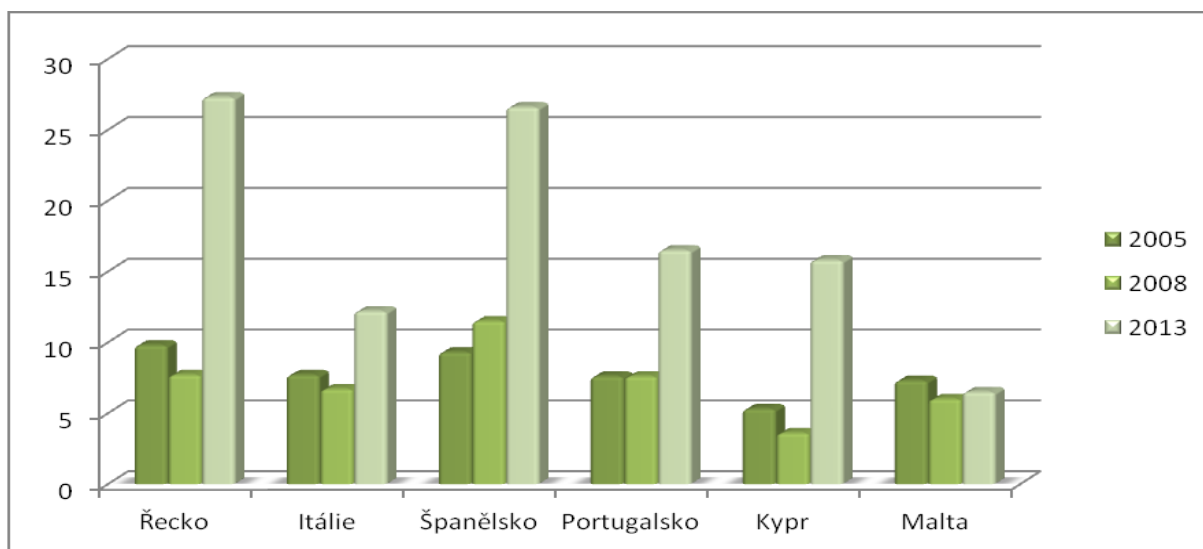
Zdroj: The World Bank (2015), vlastní zpracování

Dalším vhodným ukazatelem pro komparaci zemí je míra nezaměstnanosti. Pro jižní země je vysoká míra nezaměstnanosti typická a bohužel má stále rostoucí tendenci. Z Grafu 3.28 je patrná velice vysoká míra nezaměstnanosti v roce 2013 v Řecku, které si udržuje prvenství. Následováno je Španělskem, které již svou úrovní nezaměstnanosti téměř dosahuje na Řecko. Přibližně o 10 % nižší nezaměstnanost se v roce 2013 vyskytovala na Kypru a v Portugalsku. Itálie a Malta patří k zemím s nejnižší nezaměstnaností v jižním křídle EU. Jak bylo již zmíněno v kapitole výše, Maltě se daří udržovat stabilní nezaměstnanost okolo 6,5 %, Itálie v posledních letech dosahuje úrovně přes 12 %. Nezaměstnanosti mladých lidí (od 15 do 24 let) je extrémně vysoká, v Řecku i Španělsku dosahovala tato míra v roce 2013

⁵⁶ THE WORLD BANK, *GDP per capita*. [online]. 2015 [cit. 28.10.2014]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD/countries/CY-GR-IT-ES-PT-MT?display=graph>

svého maxima okolo 58%. Země jsou následovány Itálií, Portugalskem a Kyprem s nezaměstnaností mladých okolo 38 %. Nejméně nezaměstnaných mladých lidí má Malta, kde tato míra dosahovala 14 %⁵⁷.

Graf 3.28 Míra nezaměstnanosti v jižních zemích EU v letech 2005, 2008 a 2013 (%)

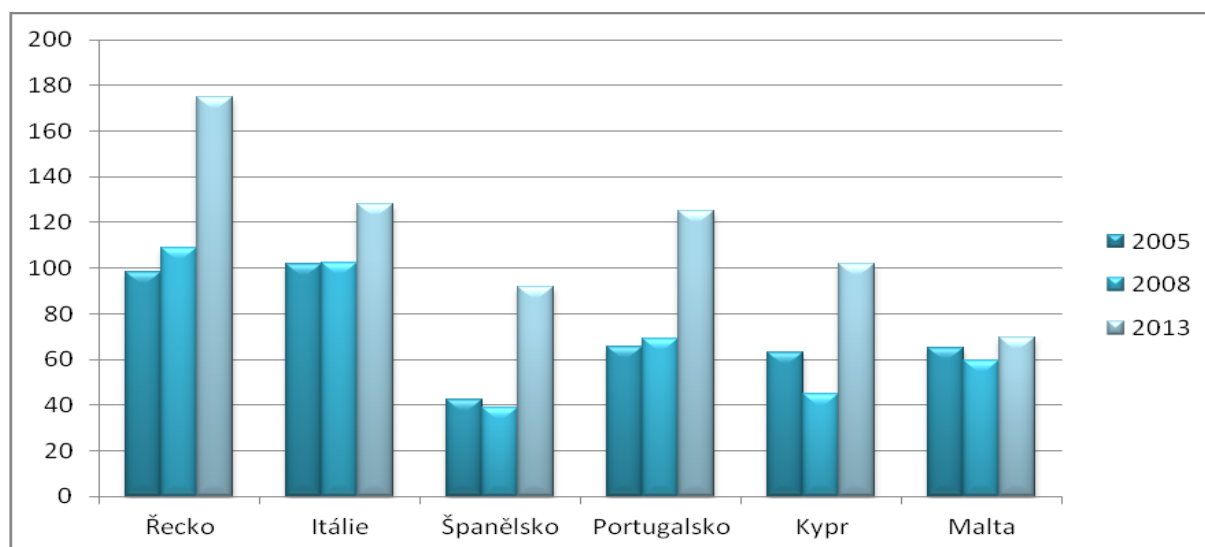
Zdroj: TheWorld Bank (2015), vlastní zpracování

Krise se především projevila neustálým zadlužováním zemí EU, přičemž největší zadluženost ze všech zemí se projevila právě v zemích jižní Evropy. Pomocí následujícího Grafu 3.29 jsou znázorněna jednotlivá vládní zadlužení ve vybraných zemích, kdy v Řecku lze sledovat rostoucí povahu dluhu a poměrně velký nárůst dluhu v roce 2013 oproti ostatním zemím. Tímto se tak projevila nezodpovědná výdajová politika řeckého státu, která prakticky vedla k řízenému bankrotu. Řecko je následováno Itálií a Portugalskem. Vládní dluh u obou zemí přesahuje 120 % HDP. Na druhé straně situace zadlužení Španělska je oproti zmíněným třem zemím poměrně dobrá, jeho výše dosahovala v roce 2013 necelých 92 %. Nejlepší situace panuje na Maltě, zadlužení se pohybovalo v rozmezí 60-70 %. Z výše zmíněných dat vyplývá, že ani jedna z jižních zemí EU by v současné době nesplnila minimálně jedno z Maastrichtských kritérií pro vstup do eurozóny⁵⁸.

⁵⁷ THE WORLD BANK. *Unemployment rate*. [online]. 2015 [cit. 28.10.2014]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS/countries/CY-GR-IT-ES-PT-MT?display=graph>

⁵⁸ EUROSTAT. *General government gross debt, total (% of GDP)*. [online]. 2015 [cit. 2.2.2015]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsgo10&plugin=1>

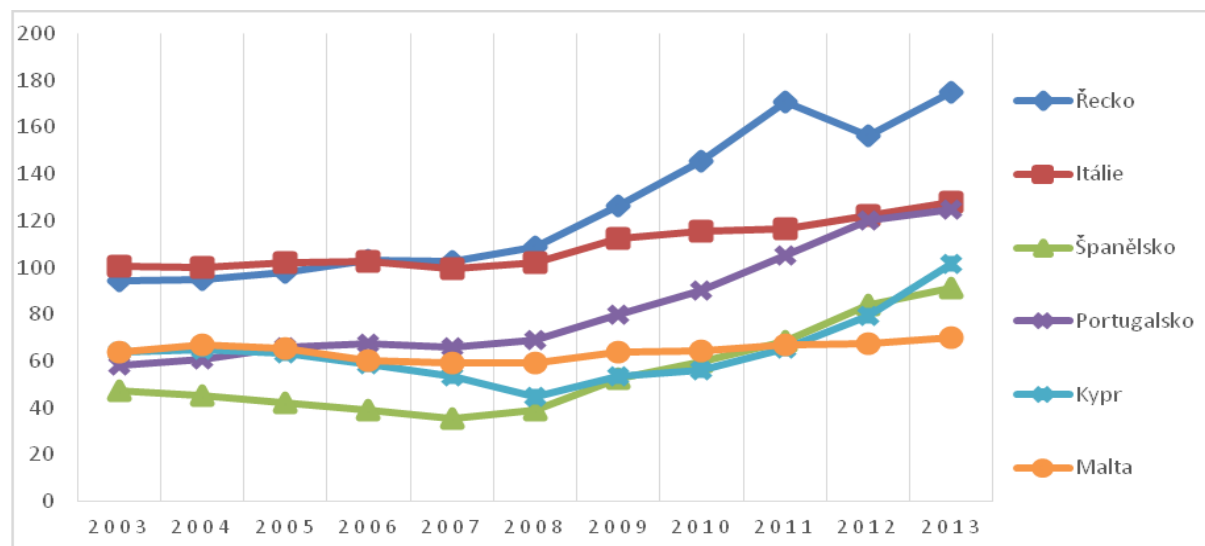
Graf 3.29 Celkové zadlužení jižních zemí EU v letech 2005, 2008 a 2013 (% z HDP)

Zdroj: EUROSTAT (2015), vlastní zpracování

Graf 3.30 znázorňuje vývoj státních dluhů jižních zemí EU v čase. U všech zemí lze sledovat dopad celosvětové hospodářské krize v roce 2008, kdy se státní zadlužení jižních zemí EU začalo zvyšovat. Výjimkou je pouze Malta, která si drží stabilní míru zadlužení a nikdy její zadlužení nepřesáhlo 70 % HDP.

Graf 3.30 Vývoj státních dluhů v jižních zemích EU v letech 2003-2013 (% z HDP)

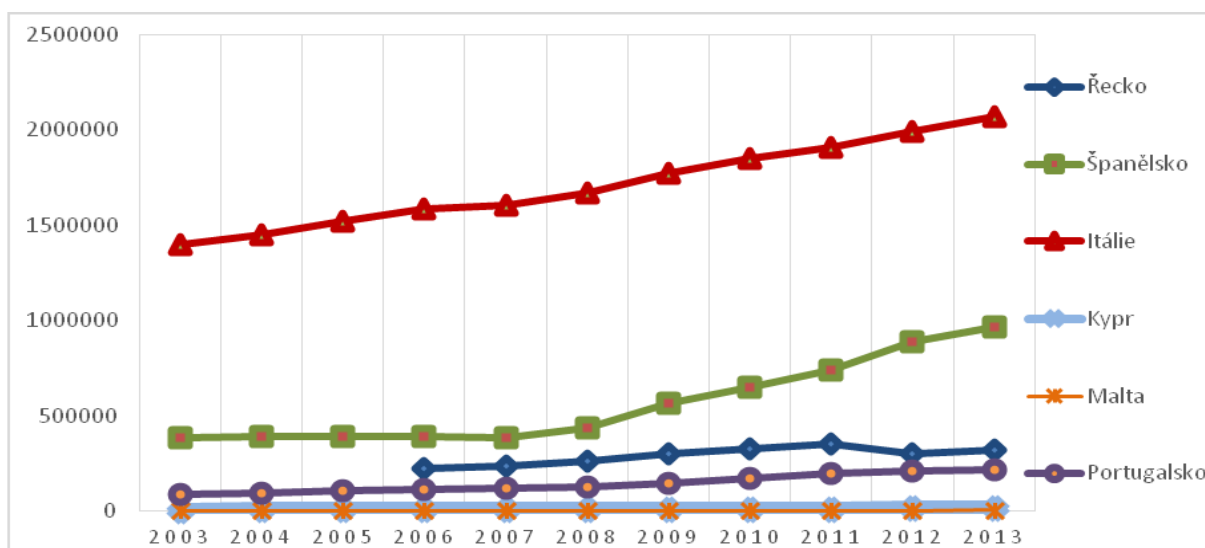

Zdroj: EUROSTAT (2015), vlastní zpracování

Avšak v porovnání státních dluhů v celých číslech výrazně vede Itálie. Velikost italského dluhu v roce 2013 dosahovala 125 % HDP, což ale v přepočtu na celá čísla odpovídalo 2 069 840 mil. EUR. Španělsko v roce 2013 dosahovalo státního dluhu okolo

100 % HDP, ale z důvodu vysokého španělského HDP je tato velikost dluhu v celých číslech na druhém místě z šesti sledovaných států. Státní dluh nejvíce kritizovaného Řecka byl v roce 2013 v pořadí až třetí nejvyšší a to s velikostí 319 133 mil. EUR. Následuje Portugalsko a Kypr, nejnižšího zadlužení v celých číslech dosáhla i zde Malta s 5 241 mil. EUR⁵⁹. Vývoj celkového zadlužení zemí je znázorněno Grafem 3.31.

Graf 3.31 Vývoj státních dluhů v jižních zemích EU v letech 2003-2013 (mil. EUR)

Zdroj: EUROSTAT (2015), vlastní zpracování

Zadluženost zemí, ratingové hodnocení a výše úrokových měr státních dluhopisů jsou navzájem provázány. Zadluženost zemí ovlivňuje jejich ratingové hodnocení, která udílejí ratingové agentury a to nadále způsobuje nárůst či pokles úrokových měr státních dluhopisů v jednotlivých zemích. V následující Tabulce 1 je přehled hodnocení jednotlivých zemí EU podle ratingových agentur Moody's, Standard & Poor's a Fitch, aktualizován 16. 4. 2015⁶⁰.

⁵⁹ EUROSTAT. *General government consolidated gross debt (million euro)*. [online]. 2015 [cit. 6.4.2015]. Dostupné z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

⁶⁰ FX-STREET. *Rating- S&P, Moody's a Fitch*. FX-street.cz [online]. 2015 [cit. 16.4.2015]. Dostupné z: <http://www.fxstreet.cz/rating-sp-moodys-a-fitch.html>

Tabulka 3.1 Ratingové hodnocení zemí EU

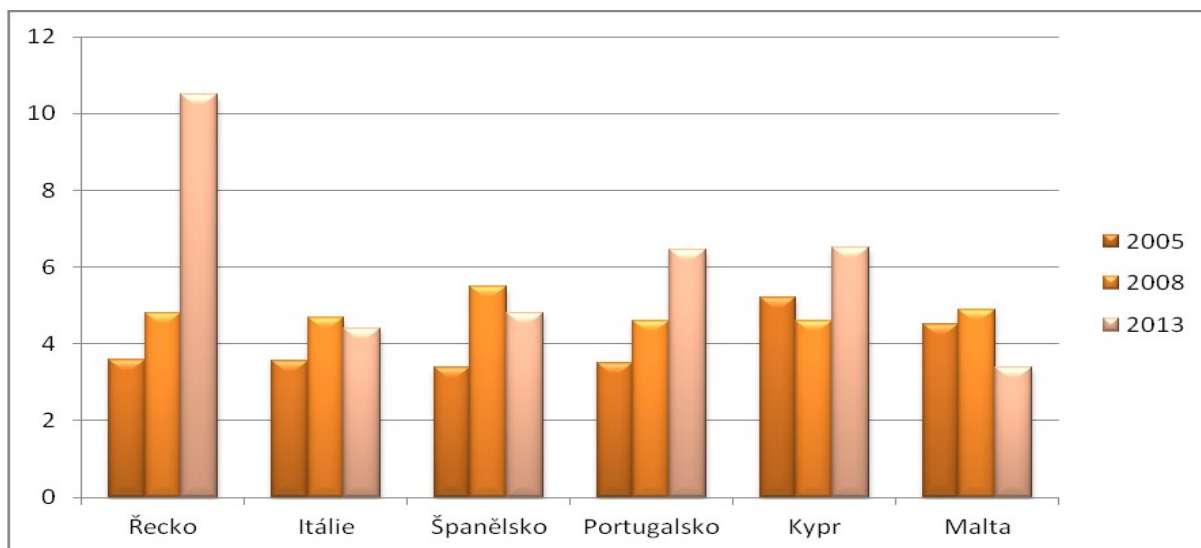
Moody´s		Standard & Poor´s		Fitch
INVESTIČNÍ STUPNĚ				
Aaa	Německo, Nizozemsko, Rakousko, Finsko, Norsko, Dánsko, Švédsko, Lucembursko	AAA	Německo, Norsko, Dánsko, Velká Británie, Švédsko, Lucembursko	Rakousko, Finsko, Německo, Nizozemsko, Norsko, Dánsko, Švédsko, Lucembursko
Aa1	Belgie, Francie, Velká Británie	AA+	Rakousko, Nizozemsko, Finsko	Velká Británie, Francie
Aa2		AA	Belgie, Francie	Belgie
Aa3		AA-	Česká republika	
A1	Česká republika, Estonsko	A+		Česká republika, Malta, Slovensko, Estonsko
A2	Polsko	A	Estonsko, Slovensko	
A3	Malta, Slovensko	A-	Polsko, Malta, Slovinsko, Irsko	Polsko, Slovinsko, Irsko
Baa1	Litva, Irsko	BBB+	Lotyšsko	Itálie, Lotyšsko, Španělsko
Baa2	Itálie, Lotyšsko, Španělsko	BBB	Chorvatsko, Bulharsko, Litva, Španělsko	Maďarsko, Litva
Baa3	Chorvatsko, Bulharsko, Rumunsko, Maďarsko	BBB-	Itálie	Chorvatsko, Bulharsko, Lotyšsko
SPEKULATIVNÍ STUPNĚ				
Ba1	Slovinsko, Portugalsko	BB+	Rumunsko, Maďarsko	Rumunsko, Portugalsko
Ba2		BB	Portugalsko	
Ba3		BB-		
B1		B+	Kypr	
B2		B		
B3	Kypr	B-		Kypr
Caa1	Řecko	CCC+	Řecko	
Caa2		CCC		Řecko
Caa3		CCC-		
Ca		SD		

Zdroj:FX-street (2015), vlastní zpracování

Následující Graf 3.32 znázorňuje vývoj výnosů z dlouhodobých státních dluhopisů vybraných zemí. Z grafu je patrný nejvyšší výnos z dluhopisů u Řecka, kde tyto dluhopisy jsou značně riskantní a jejich výnos je nejvyšší. Graf tedy reflektuje fakt, který byl zmíněn o odstavci výše, že ratingové hodnocení a výše úrokových měr státních dluhopisů jsou navzájem

provázány, neboť nejhorší hodnocení mají Řecko, Kypr a Portugalsko. Tomuto pořadí odpovídají i nejvyšší úrokové míry státních dluhopisů Řecka, následně Kypru a Portugalska⁶¹.

Graf 3.32 Dlouhodobé výnosy ze státních dluhopisů jižních zemí EU (%)

Zdroje: EUROSTAT (2015), vlastní zpracování

Nejvyšší úrokovou míru státních dluhopisů mělo Řecko v roce 2012, kdy vyšla najevo realita ohledně řeckého hospodaření a zadlužení. Itálii se podařilo i přes vysoké zadlužení dosáhnout lepšího ratingového hodnocení. Taktéž i Španělsko, které se v současnosti již nepohybuje ve spekulativním hodnocení a úroková míra je poměrně nízká. Nejlepší ratingové hodnocení a nejnižší úrokovou míru dlouhodobých vládních dluhopisů má Malta.

Z provedené komparace šestice zemí lze sledovat nejhorší ekonomickou situaci v Řecku. V současnosti je právě v Řecku zaznamenáno nejnižší HDP v přepočtu na obyvatele, naopak nejvyšší nezaměstnanost i nejvyšší zadluženost (v procentech k HDP). S touto situací tudíž koresponduje i nejnižší ratingové hodnocení. K zamyšlení je taktéž situace Itálie, která má nejvyšší zadluženost v absolutních číslech. Na druhou stranu je italské HDP nejvyšší ze všech analyzovaných zemí a italská nezaměstnanost patří k těm nejnižším.

⁶¹ EUROSTAT. *Long term government bond yields*. Eurostat.ec [online]. 2015 [cit. 3.2.2015]. Dostupné z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

4 Efekty členství jižních zemí v hospodářské a měnové unii

Je potřeba rozlišovat význam společné měny jako politického projektu a možným ekonomickým užitekem, která společná měna přináší. Ti, co v tento užitek doufali a tvrdili, že nastane, usilovali o společnou měnu z politických důvodů. Přinesla společná měna za dosavadních patnáct let fungování nějaký hospodářský užitek?

4.1 Ekonomický růst a blahobyt

Nejvíce vypovídajícím indikátorem hospodářského růstu je hrubý domácí produkt. Hrubý domácí produkt od propuknutí krize v roce 2008 vzrostl v eurozóně přibližně o 21 % a v samotné EU o 24 %, což značí mírnější růst eurozóny. V porovnání s jednotlivými zeměmi EU je růst HDP eurozóny výrazně pomalejší. Například ve Švédsku vzrostl produkt o 41 % nebo ve Velké Británii o 30 %. Výraznější růst zaznamenaly také USA⁶². Jednotlivé meziroční růsty HDP v zemích jižního křídla EU, v eurozóně a EU znázorňuje Tabulka 4.1.

Státy jižního křídla EU až do přelomu let 2005 a 2006 ze společné měny zjevně profitovaly. Bylo to období, kdy různá výše nákladů byla pocítována jen velmi omezeně a konkurenceschopnost byla dotčena jen velmi mírně nebo vůbec. Od roku 2006 se však tento trend začal obracet a jižní země začaly v porovnání s Německem a severskými státy zaostávat. Relativně rychle rostoucí náklady měly negativní dopad na jejich export. Následoval počátek finanční krize, která s sebou přinesla okolnosti, že rozpočty jižních zemí se dostávaly do větších potíží a jejich růst se i nadále omezoval. Tento trend pokračuje i do současnosti a jižní státy se těm severským, spolu s Německem, stále vzdalují.

⁶² SARRAZIN, Thilo. *Evropa euro nepotřebuje: jak nás politické vizionářství zavedlo do krize*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, 376 s. ISBN 978-802-0023-148.

Tabulka 4.1 Reálný meziroční růst HDP od počátku měnové unie (%)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU (28)	3	3,9	2,2	1,3	1,5	2,5	2	3,4	3,1	0,5	-4,4	2,1	1,7	-0,4	0
Eurozóna (19)	2,9	3,8	2,1	0,9	0,7	2,2	1,7	3,3	3,1	0,5	-4,5	2	1,6	-0,7	-0,5
Řecko	3,1	4	3,7	3,2	6,6	5	0,9	5,8	3,5	-0,4	-4,4	-5,4	-8,9*	-6,6*	-3,9*
Itálie	1,6	3,7	1,8	0,3	0,2	1,6	0,9	2	1,5	-1	-5,5	1,7	0,6	-2,3	-1,9
Španělsko*	4,5	5,3	4	2,9	3,2	3,2	3,7	4,2	3,8	1,1	-3,6	0	-0,6	-2,1	-1,2
Portugalsko	3,9	3,8	1,9	0,8	-0,9	1,8	0,8	1,6	2,5	0,2	-3	1,9	-1,8	-3,3	-1,4
Kypr	4,7	5,7	3,6	3,2	2,8	4,4	3,9	4,5	4,9	3,6	-2	1,4	0,3	-2,4	-5,4
Malta	/	/	0,6	3	2,5	0,4	3,8	1,8	4	3,3	-2,5	3,5	2,2	2,5	2,5

Zdroj: EUROSTAT (2014), vlastní zpracování (*-předběžné hodnoty)

Příčinou vzniku celosvětové hospodářské krize byla hypoteční krize vzniklá v USA, která způsobila nedůvěru na finančních trzích, což následně zavinilo zdražení státních dluhopisů splácených zadluženými zeměmi. U všech zemí jižní Evropy se situace začala zhoršovat již před vypuknutím celosvětové hospodářské krize. Důvodem bylo tedy přijetí eura, které postupně zdražovalo náklady na pracovní sílu, neboli mzdy, avšak produktivita práce nerostla takovým tempem, což zapříčinilo snížení konkurenceschopnosti. Tyto dva faktory společně s následnou nedůvěrou na finančních trzích, která prakticky zapříčinila zvýšení úroků a ztrátu konkurenceschopnosti, jsou tedy u vybraných zemí společným jmenovatelem pro vznik krize. V jednotlivých zemích lze nalézt odlišnosti. Například v případě Řecka byla problémem nezodpovědná výdajová politika státu financována zadlužováním, na rozdíl od Itálie, která byla zadlužená již dříve. Pro Španělsko bylo typické velké množství hypoték pro financování nemovitostí v soukromém sektoru.

Pro lepší srovnávací schopnosti je v následující Tabulce 4.2 použit HDP na obyvatele v paritě kupní síly (PPS). Zde jsou tendence znatelné na samotném HDP ještě zřetelněji.

Náskok v blahobytu zemí eurozóny měřeno HDP na obyvatele v PPS se oproti zemím EU snížil z 13 % v roce 1999 na 7 % v roce 2013⁶³.

Tabulka 4.2 HDP na obyvatele v PPS od počátku měnové unie (EU=100)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU (28)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Eurozóna (19)	113	112	112	111	110	109	109	109	109	109	108	109	108	108	107
Řecko	83	84	86	91	93	95	91	93	91	93	94	87	77	74	73
Itálie	118	118	118	113	112	108	107	106	105	106	106	104	103	101	99
Španělsko	96	97	98	100	100	100	101	103	103	102	101	98	95	94	94
Portugalsko	81	81	80	78	78	77	80	80	79	79	81	81	78	76	79
Kypr	90	91	91	93	94	97	99	99	100	105	105	102	96	93	89
Malta	/	/	80	82	82	81	81	79	78	81	84	86	84	84	86

Zdroj: EUROSTAT (2014), vlastní zpracování

Nejmarkantnější změnu lze sledovat u vývoje HDP na obyvatele v PPS v Itálii. Náskok oproti průměru zemí EU činil v roce 1999 18 %, avšak v roce 2013 už o 1 % zaostávala za průměrem EU. Za tento negativní pokles bylo zajisté odpovědné více událostí, než-li jen společná měna, avšak se nedá říct, že by euro ovlivnilo Itálii pozitivně a mělo na její ekonomický vývoj rostoucí vliv.

U všech zemí lze sledovat od roku 1999 rostoucí HDP. Jeden z nejvýraznějších růstů lze zaznamenat u španělského HDP- od roku 1999, kdy španělské HDP dosáhlo necelých 580 000 mil. EUR, v roce 2013 bylo již téměř dvojnásobné. Velkého navýšení dosáhl i ostrovní stát Kypr, z 9 107 mil. EUR v roce 1999 na 16 503 mil. EUR v roce 2013. Úspěšná

⁶³ EUROSTAT. *GDP per capita in PPS*. Eurostat.ec [online]. 2014 [cit. 4.2.2015]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00114&plugin=1>

byla i Malta, ta své HDP dokonce více než zdvojnásobila⁶⁴. Úspěšnost měnové unie na růst HDP lze hodnotit kladně u Španělska, další dvě úspěšné ostrovní země se k měnové unii připojily až v roce 2008.

Tabulka 4.3 HDP v jižních zemích EU (mil. EUR)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU (28)	8 623 473	9 243 600	9 628 739	9 983 702	10 151 451	10 658 018	11 128 703	11 764 657
Eurozóna (19)	6 256 724	6 581 433	7 015 603	7 256 147	7 466 322	7 771 786	8 048 123	8 455 402
Řecko	117 848	137 929	146 427	156 614	172 431	185 265	193 049	208 621
Itálie	1 133 998	1 198 291	1 255 737	1 301 873	1 341 850	1 397 728	1 436 379	1 493 031
Španělsko	579 942	629 907	680 397	729 258	783 082	841 294	909 298	985 547
Portugalsko	118 661	127 316	134 471	140 566	143 471	149 312	154 268	160 855
Kypr	9 107	9 949	10 719	11 081	11 654	12 596	13 598	14 670
Malta	3 791	4 377	4 494	4 653	4 639	4 669	4 930	5 206

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU (28)	12 473 648	12 548 545	11 815 746	12 337 153	12 711 206	12 959 735	13 068 600
Eurozóna (19)	8 938 314	9 162 363	8 907 494	9 153 351	9 423 758	9 483 205	9 579 227
Řecko	223 160	233 197	231 081	222 151	208 531	193 347	182 054
Itálie	1 554 198	1 575 143	1 519 695	1 551 885	1 579 946	1 566 911	1 560 023
Španělsko	1 053 161	1 087 788	1 046 894	1 045 620	1 046 327	1 029 002	1 022 988
Portugalsko	169 319	171 983	168 529	172 859	171 126	165 107	165 690
Kypr	15 901	17 157	16 853	17 406	17 878	17 720	16 503
Malta	5 575	5 963	5 956	6 458	6 691	6 913	7 262

Zdroj: EUROSTAT (2015), vlastní zpracování

Země, které ze společné měny profitovaly, byly Řecko, Španělsko a Kypr. U těchto zemí byl zaznamenán růst blahobytu od počátku měnové unie až do roku 2009. Všechny tyto země za to však v současnosti platí vysokou daň. Boom, který byl vyvolán nízkými euroúroky nebyl trvalý a země na tom jsou v současnosti ekonomicky v horší situaci, než-li na počátku měnové unie.

Vstup Španělska do eurozóny znamenal nízké úroky a levné úvěry. Tato situace započala nemovitostní boom na španělském trhu, který absolutně neodpovídal potřebám obyvatel, ale zapříčinil několikaletý růst španělského HDP. Následný nezbytný ozdravný proces

⁶⁴ EUROSTAT. *GDP and main components- current prices*. Eurostat.ec [online]. 2015 [cit. 4.4.2015]. Dostupné z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

na trhu a strukturální přizpůsobování zdaleka není u konce. Španělsko nemá dostatečně vyvinuté exportní hospodářství, které by jinak dokázalo trhliny vyplnit. Řecko vstoupilo do eurozóny jen díky falšování údajů o své ekonomické situaci. Tento podvod jim zajistil přístup na trh s nízkými úroky, což řeckému státu umožnilo provozovat neomezené výdajové hospodářství. Díky této bohaté výdajové police řecké vlády znamenalo růst HDP na řadu let. Řecké již už tak nevyvinuté exportní hospodářství utrpělo díky růstu nákladů těžké ztráty. Z dlouhodobého hlediska byl vstup do eurozóny škodlivý jak Řecku, tak Španělsku⁶⁵.

4.2 Zaměstnanost

Čím vyšší je zaměstnanost v dané zemi, tím stabilnější je společenská situace a vyšší úroveň blahobytu. Otázkou však zůstává, zda-li je systém schopen existující potenciál práceschopného obyvatelstva využít.

Tabulka 4.4 Míra zaměstnanosti obyvatel od 15 do 65 let (%)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU (28)	/	/	/	62,3	62,5	62,9	63,4	64,3	65,3	65,7	64,5	64	64,1	64,1	64,1
Eurozóna (19)	60,4	61,3	62	62,3	62,6	63	63,6	64,6	65,5	65,9	64,5	64,1	64,2	63,8	63,5
Řecko	55,9	56,5	56,4	57,4	58,5	59,1	59,6	60,6	60,9	61,4	60,8	59,1	55,1	50,8	48,8
Itálie	52,7	53,7	54,8	55,5	56,1	57,6	57,6	58,4	58,7	58,7	57,5	56,9	56,9	56,8	55,6
Španělsko	53,8	56,3	57,8	58,9	60,2	61,3	63,6	65	65,8	64,5	60	58,8	58	55,8	54,8
Portugalsko	67,4	68,4	69	68,8	68	67,6	67,3	67,6	67,6	68	66,1	65,3	63,8	61,4	60,6
Kypr	/	65,7	67,8	68,6	69,2	68,9	68,5	69,6	71	70,9	69	68,9	67,6	64,6	61,7
Malta	/	54,2	54,3	54,4	54,2	54	53,6	53,9	55	55,5	55,3	56,2	57,9	59,1	60,8

Zdroj: EUROSTAT (2014), vlastní zpracování

Tabulka 4.4 znázorňuje vývoj zaměstnanosti v jednotlivých jižních zemích EU, průměr v celé EU a také eurozóně. Je viditelný mírný růst zaměstnanosti v eurozóně od počátku

⁶⁵ SARRAZIN, Thilo. *Evropa euro nepotřebuje: jak nás politické vizionářství zavedlo do krize*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, 376 s. ISBN 978-802-0023-148.

měnové unie o 3 % do roku 2013. Což značí přibližně o jedno procento menší růst než v EU. Avšak v jednotlivých jižních zemích existují rozdíly. Největší propast v zaměstnanosti existovala v roce 2013 mezi Řeckem se zaměstnaností 48,8 % a Kypru s 61,7 %. Avšak ani tato nejvyšší míra zaměstnanosti z analyzovaných zemí nedosahuje průměrné míry eurozóny a EU⁶⁶.

Je patrné, že měnová unie rozdíly v zaměstnanosti spíše zvětšovala, než aby je redukovala. Konkurenční tlak ostatních zemí EU stoupal, ale jižní země nepodstupovaly žádné reformy pracovního trhu. Z tohoto důvodu zaměstnanost nedosahovala potřebných hodnot a v některých zemích časem i klesala.

Vývoj nezaměstnanosti v jižních zemích má ještě větší vypovídací schopnost. Po vstupu zemí do měnové unie nezaměstnanost nejdříve klesla z důvodu neobvykle nízkých úrokových sazeb, které oživily růst a započaly stavební boom. Již od roku 2005 však začal citelný nárůst nezaměstnanosti, zvláště v Řecku, Portugalsku, Španělsku i na Kypru. Tudiž i z pohledu pracovního trhu byla měnová unie neúspěšná.

4.3 Inflation

Stabilní a nízká míra inflace je jeden z požadavků pro vstup do měnové unie. Před vstupem do eurozóny státy konvergovaly okolo požadované nízké hodnoty. Avšak krátce po vstupu začaly míry inflace opět růst a rozdíly v jednotlivých zemích se opět prohloubily. Tento průběh však nelze zobecnit pro všechny státy- Malta udržovala stabilní míru inflace před i po vstupu do eurozóny, naopak míra inflace na Kypru byla velice nepravidelná a pohybovala se ve velkých rozpětích. Z nejrůznějších studií vyplývá, že největší vliv na inflaci má relativní úroveň cenové hladiny a fáze hospodářského cyklu. Z tohoto tvrzení lze odvodit závěr, že v období expanze a největšího růstu je obtížné pro země udržovat nízkou inflaci.

Vývoj inflace jde ruku v ruce s různým vývojem mezd, které ovlivňují výrobní náklady. Tento efekt je měřen pomocí jednotkových nákladů, což jsou náklady na jednotku produkce. Ukazatel je vhodný pro komparaci konkurenceschopnosti hospodářství jednotlivých států, jelikož každé zvýšení mezd totiž nemusí znamenat také zvýšení jednotkových nákladů. V případě, že se zvyšuje produktivita práce nebo se rozrůstají pracovní kapacity, pak může

⁶⁶ EUROSTAT. *Employment*. Eurostat.ec [online]. 2014 [cit. 5.2.2015]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/post_ps_empn

růst mezd znamenat také stabilitu nebo snižování jednotkových nákladů. Jako příklad lze uvést Itálii, kde od roku 2000 za deset let vzrostly ceny o necelých 25 %, avšak jednotkové náklady o 31,4 %, což znamená nutnost přizpůsobení se italského hospodářství pro větší konkurenceschopnost. K obdobnému, ale ne tak markantnímu nárůstu, jednotkových nákladů došlo také ve zbylých jižních státech EU⁶⁷.

Na začátku roku 2015 dominuje vliv poklesu cen ropy a došlo k mírné deflaci. Ovšem pokud by bylo v EMU vše v pořádku, tak by inflace nebyla -1 %, ale +1 % i po vlivu ropy. Inflaci snižují mimo poklesu ceny ropy také strukturální problémy měnové unie, například demografické problémy nebo vysoké zadlužení zemí.

4.4 Státní dluh

Zabezpečení státního dluhu a jeho kontrola byla již od počátků příprav na měnovou unii zásadní otázka. Dvě Maastrichtská kritéria- hranice 3 % HDP státního dluhu a 60 % HDP pro celkové zadlužení- měla obě pragmatický význam, takzvané pravidla zdravého rozumu. Rozhodujícím faktorem také zůstává, jakým způsobem je dluh financován. Zda-li z přebytku státního rozpočtu, což je méně riskantní nebo financování probíhá z cizích zdrojů pomocí půjček ze zahraničí.

Španělsko udržovalo velice nízkou zadluženost až do vzniku celosvětové krize. V roce 2007 tento dluh dosahoval 35,5 % HDP a do konce roku 2007 také dosahovalo rozpočtových přebytků, případně pouze malých deficitů. Následný stavební boom však zapříčinil rostoucí zadluženost rozpočtů a to převážně v zahraničí. Tato zahraniční zadluženost převyšovala 60 % HDP a i nadále nabývala vyšších hodnot. Teprve po zhroucení zahraničně financovaného stavebního boomu se hospodářský vývoj změnil ve stagnaci a pokles a vládní zadlužení do roku stoupl na téměř trojnásobek 92,1 % (Graf 3.13). Příklad Španělska byl ukázkový, avšak ostatní státy se potýkaly s obdobnou situací, s výjimkou Malt, u které zadluženost téměř nepřekročila 70 %, vývoj vládní zadluženosti je znázorněn Tabulkou 4.5⁶⁸.

⁶⁷ SARRAZIN, Thilo. *Evropa euro nepotřebuje: jak nás politické vizionářství zavedlo do krize*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, 376 s. ISBN 978-802-0023-148.

⁶⁸ EUROSTAT. *General government gross debt, total (% of GDP)*. [online]. 2014 [cit. 5.2.2015]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsgo10&plugin=1>

Tabulka 4.5 Vládní zadluženost od vzniku měnové unie (% HDP)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU (28)	65,7*	61,9*	61*	60,4*	61,9*	62,3*	62,8*	61,5*	59*	62,5*	74,7*	78,2	80,8	83,5	85,4
Eurozóna (19)	71,6*	69,2*	68,1*	67,9*	69,1*	69,5*	70,1*	68,5*	66,3*	70,1*	80*	83,7	85,8	89	90,9
Řecko	96*	105,4*	105,7*	103,1*	94,1*	94,9	98,1	103,4	103,1	109,3	126,8	146	171,3	156,9	174,9
Itálie	113	108,5	108,2	101,9	100,4	100	101,9	102,5	99,7	102,3	112,5	115,3	116,4	122,2	127,9
Španělsko	62,4	59,4	55,6	51,3	47,6	45,3	42,3	38,9	35,5	39,4	52,7	60,1	69,2	84,4	92,1
Portugalsko	49,6	48,5	51,2	56,2	58,7	62	67,4	69,2	68,4	71,7	83,6	96,2	111,1	124,8	128
Kypr	53,2	54,9	58,1	60,1	63,6	64,7	63,3	58,9	53,7	44,7	53,5	56,5	66	79,5	102,2
Malta	53,6	58,3	56,8	63,2	69,1	72	70,1	64,6	62,4	62,7	67,8	67,6	69,8	67,9	69,8

Zdroj: EUROSTAT (2014), vlastní zpracování (*- předběžné hodnoty)

Nejhorším vývojem státní zadluženosti v celé eurozóně prošlo Řecko, Portugalsko a Itálie. V těchto případech se také nelze dívat jen na státní deficity a státní dluhy, ale také na přetrvávající deficit výkonové bilance, který je klíčový pro nezdravý vývoj těchto zemí. Vysoká zahraniční zadluženost vyžaduje dlouhodobé splácení úroků, na což by ale jednotlivé ekonomiky potřebují vysoké a rostoucí exportní přebytky, které však Řecko, Portugalsko ani Itálie nemají⁶⁹.

Pro úspěšné fungování měnové unie měla a stále má účinná kontrola státní zadluženosti velký význam. Současná měnová unie avšak navzdory zavedených Maastrichtských kritérií fiskální disciplínu a stabilizaci členských států očividně nezajistila, ale spíše uvolnila. Výše dluhů v eurozóně se vyhoupla v roce 2013 na necelých 90 %, což je růst o téměř 20 procentních bodů od roku 1999.

⁶⁹ SARRAZIN, Thilo. *Evropa euro nepotřebuje: jak nás politické vizionářství zavedlo do krize*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, 376 s. ISBN 978-802-0023-148.

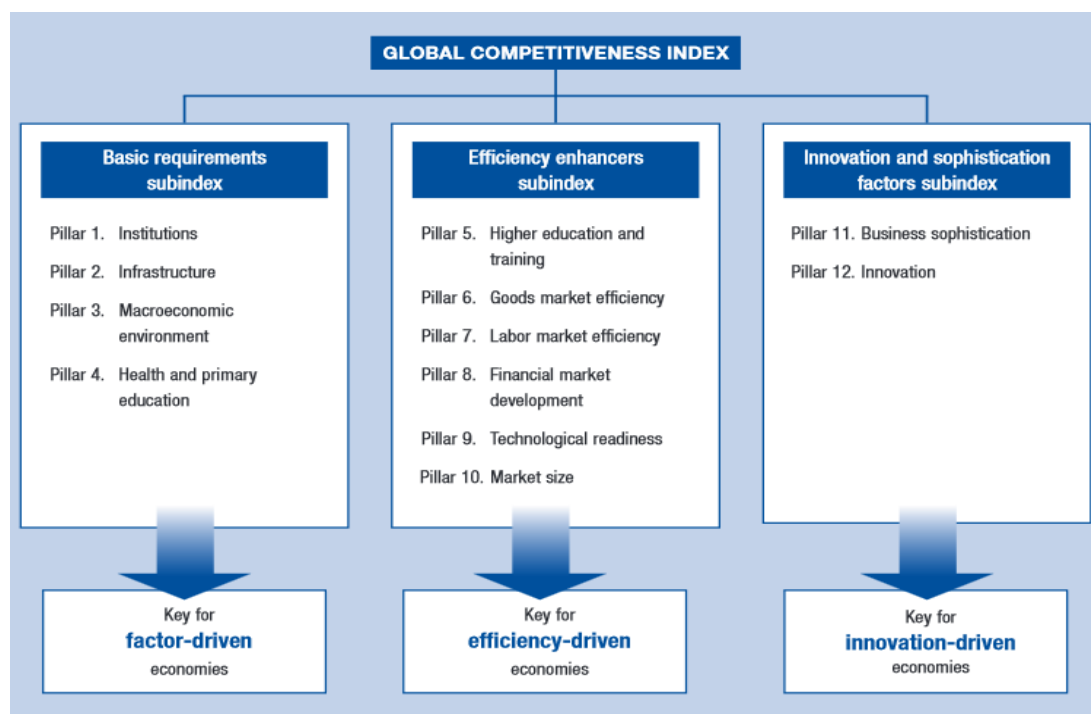
4.5 Konkurenceschopnost zemí z pohledu WEF

V této subkapitole bude analyzováno postavení šesti zemí- Řecka, Itálie, Španělska, Portugalska, Kypru a Malty z pohledu jejich konkurenceschopnosti. Stupeň konkurenceschopnosti bude hodnocen podle Indexu globální konkurenceschopnosti (Global Competitiveness Index- GCI). Toto hodnocení konkurenceschopnosti zemí je již od roku 1979 vydáváno každým rokem ve Zprávě o globální konkurenceschopnosti (Global Competitiveness Report- GCR) Světovým ekonomickým fórem (World Economic Forum- WEF). Index nabývá hodnot 1 až 7, přičemž vyšší hodnota značí vyšší konkurenceschopnost. Konkurenceschopnost je hodnocena podle 12 pilířů a každá země je hodnocena ve všech oblastech, takže jednotlivé pilíře se navzájem ovlivňují. Zlepšení v jedné oblasti přispívá k vyšší konkurenceschopnosti a naopak. Pro grafické zhodnocení úspěšnosti či neúspěšnosti v jednotlivých oblastech je používán tzv. pavučinový model, který bude využit u konkrétních šesti zemí.

Následující schéma 4.1 přehledně znázorňuje 12 pilířů, podle kterých je míra konkurenceschopnosti zemí měřena. První pilíř se zabývá institucemi, jejich kvalitou, administrativním rámcem dané země a jeho vyspělostí. Následuje pilíř infrastruktura- kvalitní a rychlé spojení v dané zemi zajišťuje snadnější přepravu nejen zboží a služeb, ale týká se také energetické či telekomunikačních sítí. Makroekonomická stabilita a zdraví a základní vzdělání jsou dalšími pilíři. Následující pilíři jsou vyšší a další vzdělání, efektivita trhů zboží, rozvoj finančního trhu, technologická připravenost a samotná velikost trhu. Jedenáctým pilířem je sofistikovanost podnikání, následován posledním pilířem, který zkoumá množství inovací v dané zemi, které zvyšují produktivitu díky novým technologiím⁷⁰.

⁷⁰ WORLD ECONOMIC FORUM. *The Global Competitiveness Report*. [online]. 2015 [cit. 9.4.2015]. Dostupné z: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf

Obrázek 4.1 Global Competitiveness Index

Zdroj: WEF (2015)

Tabulka 4.6 zachycuje postavení zemí jižního křídla EU v konkurenceschopnosti v rámci eurozóny, celkové pořadí mezi všemi sledovanými ekonomikami a dosažené skóre (1-7) v indexu GCI. Pro porovnání je uvedeno pořadí zemí ze zprávy WEF 2014-2015, zprávy WEF 2008-2009 a pořadí zemí z roku 2000 (GCI v roce 2000 nebyl používán). Toto porovnání je však pouze orientační- během let se totiž počet analyzovaných zemí měnil. V analýze konkurenceschopnosti ze zprávy WEF z roku 2000 bylo analyzovaných pouze 58 zemí, v letech 2008-2009 bylo zařazeno v komparaci zemí 134 a ve zprávě WEF 2014-2015 již o deset zemí více, tudíž 144.

Tabulka 4.6 Konkurenceschopnost zemí jižního křídla podle GCI

	Pořadí 2014-2015	GCI 2014-2015	Pořadí 2008-2009	GCI 2008-2009	Pořadí 2000
Finsko	4	5.50	6	5.50	5
Německo	5	5.49	7	5.46	14
Nizozemí	8	5.45	8	5.41	3
Belgie	18	5.18	19	5.14	16
Lucembursko	19	5.17	25	4.85	/
Rakousko	21	5.16	14	5.23	17
Francie	23	5.08	16	5.22	21
Irsko	25	4.98	22	4.99	4
Estonsko	29	4.71	32	4.67	-
Španělsko	35	4.55	29	4.72	26
Portugalsko	36	4.54	43	4.47	22
Litva	41	4.51	44	4.45	-
Lotyšsko	42	4.50	54	4.26	-

	Pořadí 2014-2015	GCI 2014-2015	Pořadí 2008-2009	GCI 2008-2009	Pořadí 2000
Malta	47	4.45	52	4.31	/
Itálie	49	4.42	49	4.35	29
Kypr	58	4.31	40	4.53	/
Slovinsko	70	4.22	42	4.50	-
Slovensko	75	4.15	46	4.40	38
Řecko	81	4.04	67	4.11	33

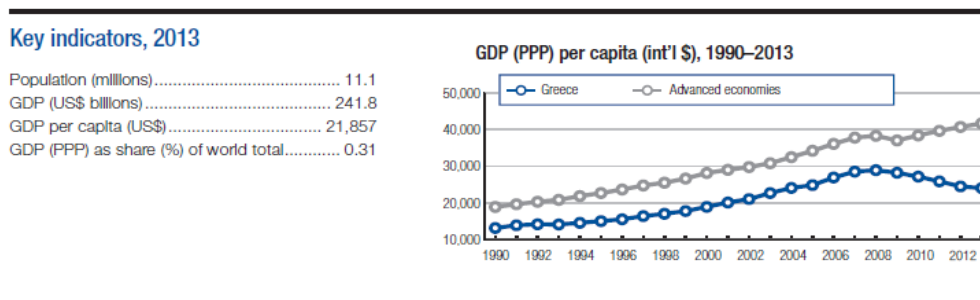
Zdroj: WEF, vlastní zpracování

Ze zemí eurozóny je patrné poslední místo patřící Řecku a tato situace nebyla jiná ani v letech 2008-2009. Avšak při porovnání pořadí z roku 2000 si Řecko výrazně pohoršilo – v roce 2000 totiž strukturální problémy řecké ekonomiky nebyly zdaleka tak akutní. V poslední zprávě konkurenceschopnosti z let 2014-2015 se Řecko umístilo v žebříčku na 81. místě, druhou nejnižší konkurenceschopnost z analyzovaných šesti zemí má Kypr, který se umístil na 58. místě. Následuje Itálie na 49. místě a Malta na 47. místě. Poměrně dobře se umístily dvě země z Pyrenejského ostrova. Jejich pořadí bylo velmi těsné, rozdíl byl pouze o jednu setinu bodu z možných 7 bodů, avšak Portugalsku patří 36. místo a nejvíce konkurenceschopnou zemí se stalo Španělsko. Dvě země si v porovnání se zprávou z let 2008-2009 polepšily- Portugalsko a Malta. Ve zprávě o konkurenceschopnosti Světového ekonomického fóra z roku 2000 nebyly země Kypr a Malta zahrnuty.

4.5.1 Konkurenceschopnost Řecka

Hodnocení každé země ve Zprávě o globální konkurenceschopnosti obsahuje klíčové ukazatele, které charakterizují danou ekonomiku. Obrázek 4.2 znázorňuje tyto ukazatele pro Řecko. V levé části jsou obsaženy hodnoty za rok 2013, jakožto poslední rok s dostupnými daty. V pravé části je pak znázorněn řecký vývoj HDP v PPP na osobu od roku 1990 do roku 2013. Spolu s vývojem řeckého HDP je také pro komparaci znázorněn vývoj HDP v PPP na osobu vyspělých zemí. Z grafu je patrný rostoucí trend HDP u obou sledovaných subjektů do roku 2008, následně zhoršující se pozice Řecka, která trvala až do roku 2013, kdy data končí. Vyspělé ekonomiky sice také zaznamenaly pokles, ale pouze po dobu jednoho roku a následný opětovný růst HDP. V roce 2013 tvořilo řecké HDP 0.31% světové produkce.

Obrázek 4.2 Klíčové ukazatele Řecka

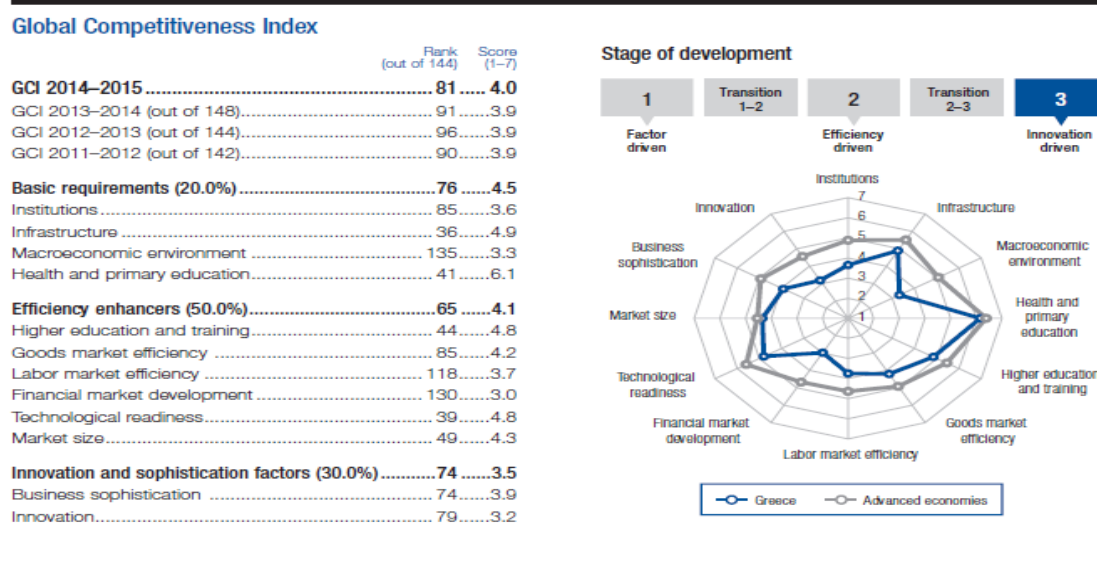
Zdroj: GCR 2014-2015

Další část analýzy konkurenceschopnosti je již zmiňovaný tzv. pavučinový model, který je znázorněn v Obrázku 4.3. V levé části lze vidět pozici a dosažené skóre v jednotlivých pilířích. V pravé části je poté samotný model, který přehledně znázorňuje skóre od 1 do 7 v jednotlivých pilířích konkurenceschopnosti v porovnání s ostatními vyspělými ekonomikami. Čím větší plochu daná země zabírá, tím je více konkurenceschopná.

Řecko se v posledním hodnocení globální konkurenceschopnosti umístilo na 81. místě ze 144 a jeho dosažené skóre bylo 4 body ze 7. Oproti minulému roku si Řecko polepšilo o deset míst, což naznačuje, že se začínají vyplácet provedené reformy z minulých let. Bez ohledu na tento lepší výkon, Řecko i nadále čelí významným výzvám, které je potřeba řešit, aby i nadále zlepšovalo svou konkurenceschopnost. Pozice Řecka je ve všech 12 pilířích horší, než situace v ostatních vyspělých ekonomikách.

Co se týče výsledků v jednotlivých subindexech, nejlepšího výsledku Řecko dosahuje v rámci druhého subindexu- zlepšování efektivity. Umístil se na 65. místě s velikostí skóre 4.1. Druhé místo patří faktorům inovací a sofistikovanosti s 74. místem a 3.5 body a nejslabší pozici má Řecko v subindexu základních požadavků s 76. místem a 4.5 body. Právě na pilíře tohoto prvního subindexu by se Řecko mělo zaměřit.

Obrázek 4.3 Pavučinový model pro řeckou ekonomiku, 2014-2015

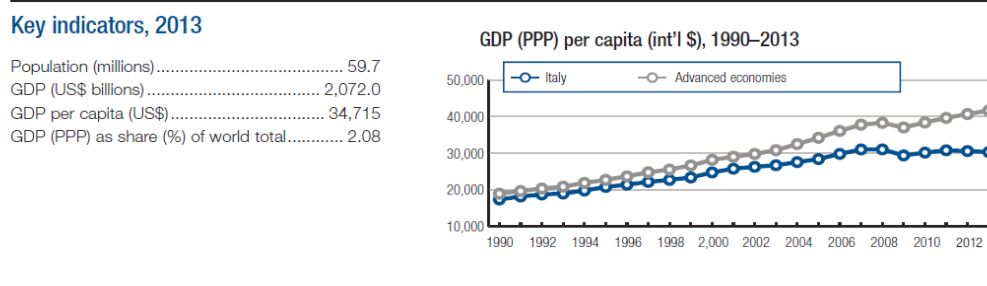
Zdroj: GCR, 2015

Nejslabší pozici má Řecko v pilíři makroekonomické prostředí. Tato situace se již dala odhadnout z analýz na předešlých stranách. Makroekonomická nestabilita, vysoké zadlužení či nezdravé veřejné finance zapříčinily tuto situaci a 135. místo v tomto žebříčku konkurenceschopnosti. Druhý nejslabší pilíř je rozvoj finančních trhů. Toto umístění zapříčinil zejména netransparentní a nedůvěryhodný bankovní sektor. Třetím nejslabším pilířem je efektivita pracovního trhu, nejen díky vysoké nezaměstnanosti, ale také například z důvodu nízké motivace pracovníků.

4.5.2 Konkurenceschopnost Itálie

Podle grafu v pravé části Obrázku 4.4, který znázorňuje vývoj HDP na osobu v PPP v letech 1990-2013, můžeme vidět, že se Itálie nachází pod průměrem vyspělých zemí. Na počátku sledovaného období se Itálie nacházela mírně pod průměrem vyspělých zemí, avšak přibližně od roku 2004 se tato odchylka zvětšovala a v roce 2013 již ostatní vyspělé země dosahovaly o více než 10 000 USD vyššího HDP na osobu v PPP než v Itálii.

Obrázek 4.4 Klíčové ukazatele Itálie

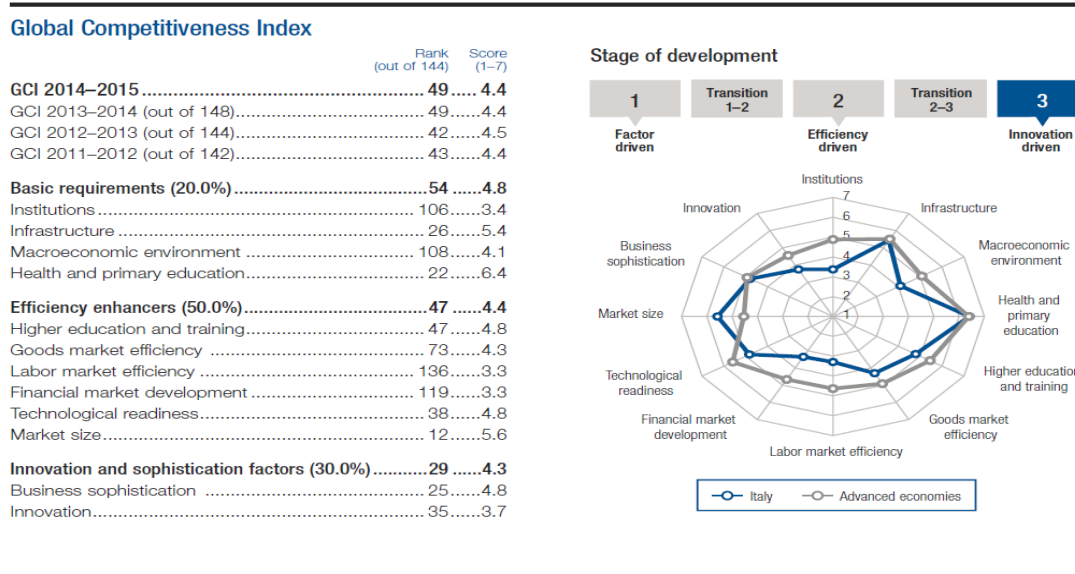

Zdroj: GCR, 2015

Itálie se v celkovém žebříčku globální konkurenceschopnosti v letech 2014-2015 umístila na 49. místě s 4.4 body z možných 7. Z předešlého hodnocení konkurenceschopnosti z let 2013-2014 se umístění ani dosažené skóre Itálie nezměnilo, avšak oproti umístění ze zprávy let 2012-2013 si Itálie pohoršila o 7 míst.

Nejlepšího postavení Itálie dosáhla v subindexu inovace a sofistikovanost, kde se umístila na 29. místě s 4.3 body. Druhé místo patří subindexu zlepšování efektivity s 47 místem a 4.4 body. V tomto subindexu Itálie dosahuje nejlepší pozice v pilíři velikosti trhu, kde se umístila na 12. místě s 5.6 body. Nejslabší pozici má Itálie v rámci subindexu základních požadavků s 54. místem.

Obrázek 4.5 Pavučinový model pro italskou ekonomiku, 2014-2015

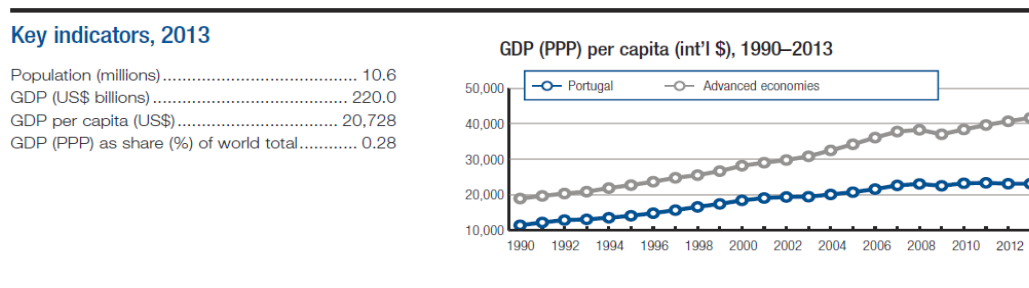
Zdroj: GCR, 2015

Z pohledu jednotlivých pilířů a skóre, kterého v nich Itálie dosahuje, představují nejslabší stránku efektivita trhu práce s 3,3 body a rozvoj finančního trhu s taktéž 3,3 body. Dalšími slabšími pilíři jsou instituce a makroekonomické prostředí. Toto hodnocení odpovídá vysokému italskému zadlužení. Nejlepšího skóre dosahuje Itálie v pilíři velikost trhu, což je pilíř, jehož výsledek je dán spíše geograficky. Dobrého umístění dosáhla Itálie v pilíři zdraví a základní vzdělání (6.4 bodů), podnikatelská sofistikovanost (4.8 bodů) nebo pilíř infrastruktura (5.4 bodů).

4.5.3 Konkurenceschopnost Portugalska

Portugalská ekonomika již od počátku sledovaného období v roce 1990 zaostávala ve vývoji HDP na osobu v PPP za průměrem v ostatních vyspělých ekonomikách o přibližně 10 000 USD. Tento rozdíl se, stejně jako v případě Španělska, s postupem času zvyšoval. Se vstupem do eurozóny se rozdíl začal postupně navyšovat a v roce 2013 již dosahoval již necelých 20 000 USD.

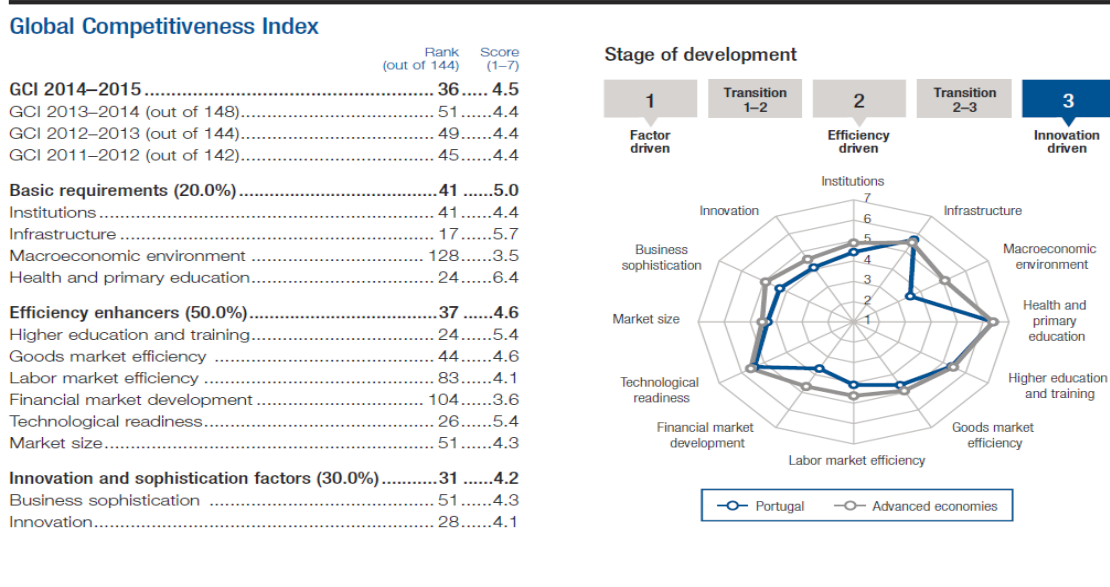
Obrázek 4.6 Klíčové ukazatele Portugalska

Zdroj: GCR, 2015

Pozice Portugalska v celkovém žebříčku konkurenceschopnosti Světového ekonomického fóra je 36. místo s 4.5 body. Pozice Portugalska se během let zlepšovala, oproti minulému období si polepšilo o 15 míst. Z šesti analyzovaných jižních zemí je Portugalsko druhou nejkonkurenceschopnější zemí.

Obrázek 4.7 Pavučinový model pro portugalskou ekonomiku, 2014-2015

Zdroj: GCR, 2015

Z pavučinového modelu můžeme vidět, že plocha, kterou tvoří konkurenceschopnost Portugalska, je o něco menší než průměr vyspělých ekonomik. V jenom pilíři (infrastruktura) Portugalsko dosáhlo lepších výsledků než průměr vyspělých zemí, ve třech pilířích (zdraví a základní vzdělání, vyšší a další vzdělání a technologická připravenost) dosahuje na stejnou úroveň jak průměr vyspělých zemí.

V subindexu základních požadavků dosáhlo Portugalsko 41. místa s rovnými 5 body. Lepší výsledky byly zaznamenány v subindexu zlepšování efektivity s 37. místem a 4.6 body a nejlepší pozici mělo Portugalsko v posledním subindexu- inovace a sofistikovanost s 31. místem.

4.5.4 Konkurenceschopnost Španělska

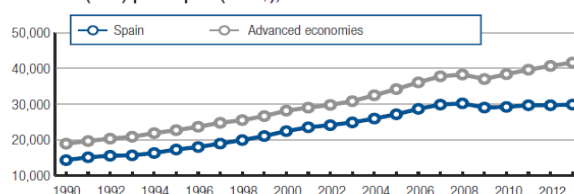
Vývoj španělského HDP na obyvatele v PPP má obdobný trend jak vývoj HDP v Itálii. Do udeření celosvětové krize lze zaznamenat u vývoje HDP rostoucí stabilní trend, následná stagnace a v roce 2013 rozdíl mezi španělských HDP na obyvatele a průměrem HDP na obyvatele ve vyspělých zemích přibližně 10 000 USD.

Obrázek 4.8 Klíčové ukazatele Španělska

Key indicators, 2013

Population (millions).....	46.6
GDP (US\$ billions).....	1,358.7
GDP per capita (US\$).....	29,150
GDP (PPP) as share (%) of world total.....	1.60

GDP (PPP) per capita (int'l \$), 1990–2013

Zdroj: GCR, 2015

Španělská ekonomika je z celé šestice analyzovaných zemí jižního křídla nejkonzervativnější. V celkovém žebříčku konkurenceschopnosti se umístila na 35. místě z celkových 144. Drží si poměrně stabilní pozici, i v předešlém období se Španělsko umístilo na 35. místě, oproti let 2012-2013 si polepšilo o jedno místo.

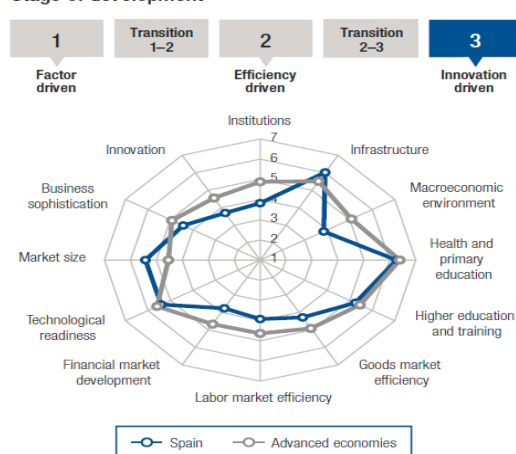
V pavučinovém modelu má jako jediná z šesti zemí ve dvou pilířích lepší hodnocení než průměr vyspělých zemí- pilíře infrastruktura (9. místo) a velikost trhu (14. místo). U dalších dvou pilířů byl zaznamenán stejný výsledek jako u průměru vyspělých zemí- pilíř zdraví a základní vzdělání (34. místo) a pilíř technologická připravenost (27. místo).

Obrázek 4.9 Pavučinový model pro španělskou ekonomiku, 2014-2015

Global Competitiveness Index

	Rank (out of 144)	Score (1–7)
GCI 2014–2015	35	4.5
GCI 2013–2014 (out of 148).....	35.....	4.6
GCI 2012–2013 (out of 144).....	36.....	4.6
GCI 2011–2012 (out of 142).....	36.....	4.5
Basic requirements (20.0%)	42	5.0
Institutions.....	73.....	3.8
Infrastructure.....	9.....	6.0
Macroeconomic environment.....	121.....	3.8
Health and primary education.....	34.....	6.3
Efficiency enhancers (50.0%)	31	4.7
Higher education and training.....	29.....	5.2
Goods market efficiency.....	75.....	4.3
Labor market efficiency.....	100.....	3.9
Financial market development.....	91.....	3.8
Technological readiness.....	27.....	5.4
Market size.....	14.....	5.4
Innovation and sophistication factors (30.0%)	39	4.1
Business sophistication.....	38.....	4.4
Innovation.....	37.....	3.7

Stage of development

Zdroj: GCR, 2015

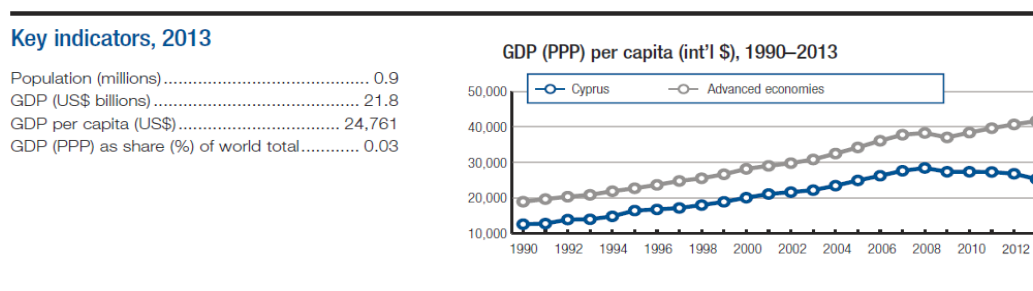
Španělská ekonomika se umístila nejlépe v subindexu zlepšování efektivity na 31. místě s 4.7 body. Druhé místo patří subindexu inovace a sofistikovanost s 39. místem a 4.1 body.

Třetí místo náleží základním požadavkům, i přes dosažené nejvyšší skóre s rovnými 5 body. Nízké skóre v pilíři makroekonomická rovnováha (3.8) a efektivita pracovního trhu (3.9) odpovídá vysoké nezaměstnanosti a vysokému zadlužení španělské ekonomiky.

4.5.5 Konkurenceschopnost Kypru a Malty

Malta má přibližně poloviční počet obyvatel i poloviční výši celkového HDP, avšak obě ekonomiky mají obdobnou výši HDP na obyvatele i samotnou strukturu. Kyperské HDP na obyvatele v PPP v roce 2013 bylo 24 761 USD, maltské HDP na obyvatele v PPP pak necelých 23 000 USD. Z tohoto důvodu bude konkurenceschopnost těchto dvou ostrovních států hodnocena dohromady.

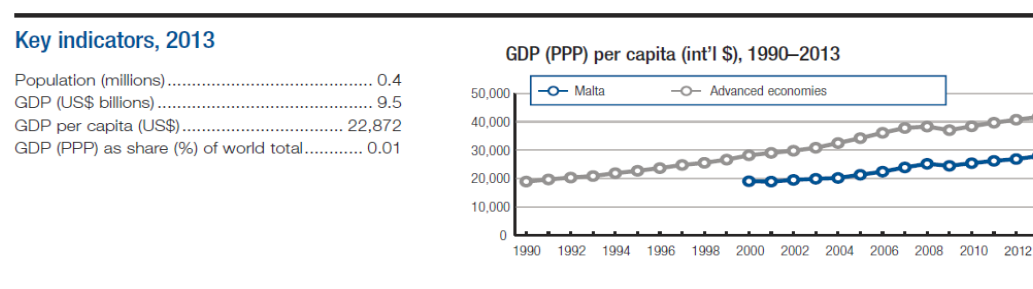
Obrázek 4.10 Klíčové ukazatele Kypru

Zdroj: GCR, 2015

Jak lze sledovat na Obrázcích 4.10 a 4.11, Maltě se daří v posledních letech náskok Kypru snižovat. Obě země vstoupily do HMU v roce 2008, ale následný vývoj HDP je odlišný. Kyperský vývoj HDP byl od vstupu do HMU klesající, kdežto maltský vývoj HDP zaznamenával mírný růst. V roce 2013 měl kyperský HDP na světovém HDP podíl 0,03 %, maltský HDP měl 0,01 % podíl.

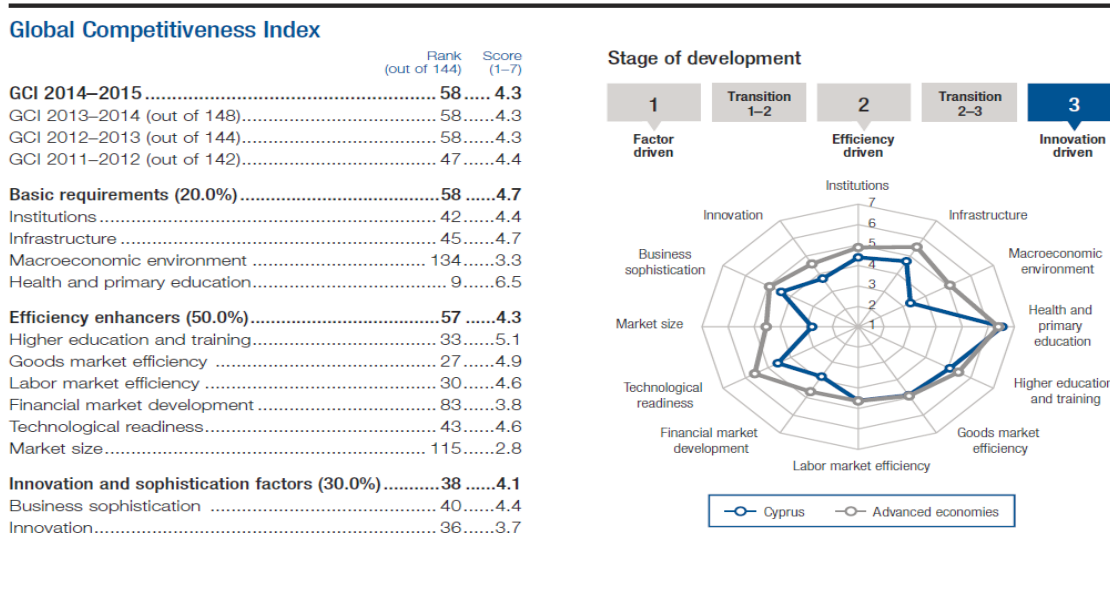
Obrázek 4.11 Klíčové ukazatele Malty

Zdroj: GCR, 2015

V celkovém žebříčku konkurenceschopnosti je Kypr umístil na 58. místě s 4.3 body, Malta je konkurenceschopnější a patří jí 47. místo, ale z pohledu bodů má pouze náskok o velikosti jedné desetiny bodu (získala 4.4 bodů). Oproti minulým obdobím je pozice Kypru stabilní již třetím rokem, Malta si oproti minulému roku pohoršila o šest míst. Z pavučinových modelů obou ekonomik je pozorovatelná velice obdobná charakteristika, s výjimkou pilíře makroekonomické prostředí. V tomto pilíři dosahovala Malta výrazně lepších výsledků (4.7 bodů, Kypr pouze 3.3 bodů). Lepší umístění docílila Malta ve dvou subindexech- základní požadavky (35. místo, Kypr 58. místo) a zlepšování efektivity (44. místo, Kypr 57. místo). V subindexu inovace a sofistikovanost je konkurenceschopnější kyperská ekonomika- Kypr se umístil na 38. místě, Malta o tři pozice níže na 41. místě.

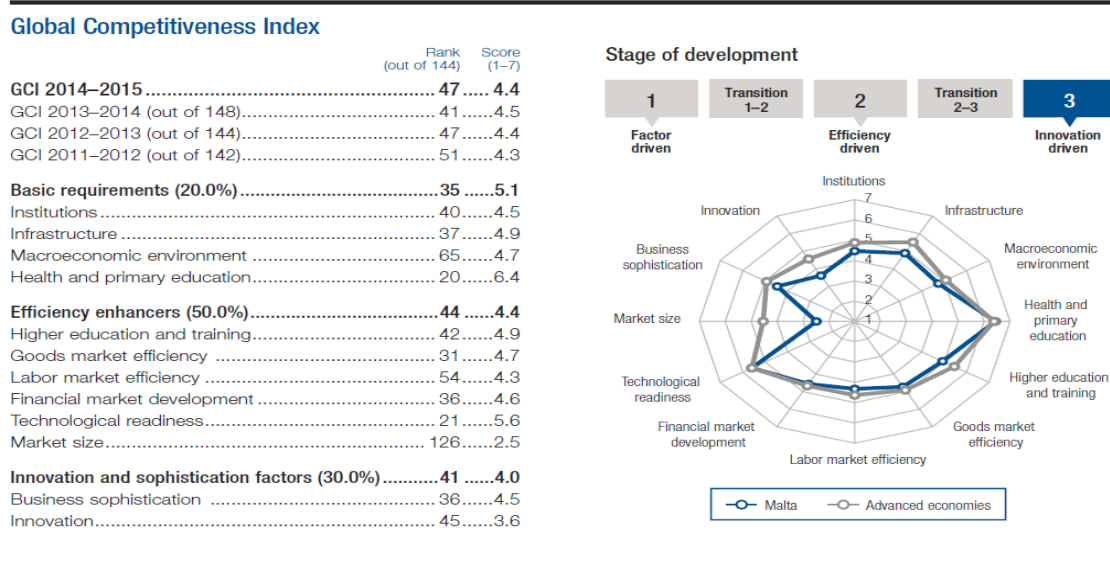
Obrázek 4.12 Pavučinový model pro kyperskou ekonomiku, 2014-2015

Zdroj: GCR, 2015

Co se týče konkrétních pilířů, kyperská silná stránka je v konkurenceschopnosti základního vzdělání a zdraví, kde dosáhl 6.5 bodů a je tak nad průměrem ostatních vyspělých ekonomik. Dobrých výsledků Kypr dosáhl také v pilířích efektivity trhu zboží (4.9 bodů) a efektivity trhu práce (4.6 bodů). Jak již bylo naznačeno výše, kyperská slabá stránka je v makroekonomickém prostředí (3.3 bodů) a ve velikosti trhu (2.8 bodů), avšak tento pilíř se dá pouze těžce ovlivnit.

Obrázek 4.13 Pavučinový model pro maltskou ekonomiku, 2014-2015

Zdroj: GCR, 2015

Maltská ekonomika je konkurenceschopná taktéž v pilíři základní vzdělání a zdraví (6.4 bodů) a technologická připravenost (5.6 bodů). V obou pilířích Malta dosahuje průměru ostatních vyspělých ekonomik. Nejmenší konkurenceschopnost tkví ve velikosti trhu Malty (2.5 bodů), což je samozřejmé, z důvodu nejmenší ekonomiky ze všech analyzovaných zemí jižního křídla.

4.6 Dopad krize v jižním křídle HMU

Evropská unie čelí zásadní krizi, která ovlivnila zejména země v eurozóně, konkrétně největší dopad byl zaznamenán právě v zemích jižního křídla EU. Od vypuknutí státních dluhů z důvodu krize se v ekonomikách eurozóny stále opakují nejružnější interakce mezi finančními trhy, vládami členských států a agenturami Evropské unie. Po zveřejnění řeckého finančního debaklu v roce 2009 začali být aktéři finančních trhů citliví na výši veřejného dluhu některých zemí eurozóny a požadovali vyšší úroveň rizikových premií. Zklidnit tuto situaci a vyřešit základní problémy zůstávalo na bedrech vlád členských států a samotné EU, respektive politických orgánů. Avšak většina států, stejně jako Komise a Evropská rada, situaci nezačaly řešit a zvolily spíše politiku odkládání problémů. Když toto váhavé chování způsobilo další zadlužování zemí a vznesla pochybnosti ohledně životaschopnosti eurozóny, její politické a finanční struktury, Evropská rada a Evropská centrální banka (ECB) se v březnu 2010 rozhodly pro první bail-out pokus v Řecku. Avšak politika vybrána pro řešení krize byla rychle zamítnuta aktéry finančních trhů jako nedostatečný způsob k řešení

základních problémů. Následný opětovný nárůst zadlužení zemí nakonec tlačil politické subjekty k požadavkům na ještě přísnější úsporné programy než ty, co již byly zaváděny. Politické a ekonomické problémy spojené s prováděním těchto úsporných programů, stejně jako negativní trendy v ekonomickém růstu, vedly k rostoucí nervozitě na finančních trzích. Aby se uklidnily obavy, národní vlády byly nuceny zavést ještě přísnější úsporné programy, které se následně setkaly s odporem obyvatel daných zemí a v mnoha případech měly za následek volby, které přinesly nové úřadující vlády. Nicméně, výsledkem bylo, že nově navržené úsporné programy spustily ještě větší politické problémy. Pokusy o změkčení nebo zpoždění uložených úsporných opatření ze stran vlád členských států bylo bráno za důkaz o aplikování morálního hazardu, kdy se některé vlády chtěly vyhnout politických důsledků. Vznikající politický konflikt v těchto zemích a mezi vládami zemí a takzvané Trojky (ECB, EK a Mezinárodní měnový fond) byly chápány na finančních trzích jako potvrzení jejich skepse vůči odpovědi na politické krize a tato situace vyvolala další výprodej vládních dluhopisů. Kritické zvýšení výnosů pak odstartovalo další kolo jednání na vysoké úrovni, které vyústilo v nové krizové programy a také ke změně celkové architektury v eurozóně- což byl opět pokus o nenaplnění očekávání finančních trhů⁷¹.

Nestálost států i mezinárodních seskupení se v současnosti při stupňující se zadluženosti většiny zemí a jejich rostoucí závislosti na mezinárodním kapitálu stále zvyšuje. Výrazný růst vlivu se dostalo ratingovým agenturám, jejichž hodnocení na konci roku 2009 de facto odstartovalo řeckou krizi. Stále rostoucí zadlužení velké části evropských zemí a chronické rozpočtové deficity ukazují, že Řecko může mít v brzké době své následovníky. I nejvlivnější evropská instituce si je této hrozby vědoma a v roce 2012 přišli představitelé Evropské unie s návrhem na Evropský fiskální pakt. Tento pakt vynucuje rozpočtovou odpovědnost jednotlivých členských zemí, avšak bez řešení skutečných příčin rozpočtových schodků a rostoucího zadlužení států. Stále chybí potřebná politická odvaha pro zásadnější řešení.

Na následujících stranách budou blíže přiblíženy příčiny krize a její dopady v konkrétních zemích jižní části eurozóny.

⁷¹ LAURSEN, Finn. *The EU and the Eurozone crisis: policy challenges and strategic choices*. Ashgate Publishing Limited, 2013, 215 s. ISBN 978-1-4094-5729-9.

4.6.1 Řecko

Řecká krize vrhá otazník na další fungování Evropské unie a eurozóny a jejich efektivitu. Světová finanční krize vrcholící v roce 2008 otřásla bankovním systémem většiny vyspělých států světa včetně evropských. Krize byla vážným upozorněním, že regulační mechanismy na národní ani na nadnárodní úrovni dnes nemají sílu čelit ostrým tržním výkyvům, které ohrožují národní i mezinárodní stabilitu a rovnováhu. Řecko první velkou krizovou vlnu přestálo poměrně úspěšně, avšak krátce potom, kdy se většina velkých evropských zemí z této krize začala vzpamatovávat, se stalo první obětí nekontrolované rostoucího státního zadlužování a dnes je jednoznačně zemí s největšími problémy⁷².

V roce 2007 dosáhlo Řecko jednoho z největších růstů HDP v eurozóně. Řecko mělo důvěru investorů a bylo také čistým příjemcem finančních prostředků z fondů Evropské unie, což umožňovalo financování státních výdajů, aniž by byla potřeba řešit vysokou neefektivitu státní administrativy a zjevné zaostávání řecké ekonomiky za vyspělejšími státy EU.

Otázkou zůstává, jestli skutečný počátek finanční krize v Řecku nebylo to, co bylo původně považováno jako blahodárné a na co již od počátku snah o připojení Řecka do eurozóny poukazovali skeptici. Je možné, aby země s nižší produktivitou práce dlouhodobě úspěšně fungovala ve společenství států s výrazně vyšší produktivitou a mít přitom s nimi společnou měnu? Průběh v posledním desetiletí a současný stav je důkazem, že to byl minimálně velmi riskantní experiment.

V říjnu roku 2009 nastoupil do úřadu po úspěšných volbách socialistický premiér Jorgos Papandreu. Následná nová vláda oznámila, že docházelo k falšování údajů o řeckém účetnictví. Předchozí pravicová vláda totiž tvrdila, že řecký schodek dosahoval 6 %, namísto skutečných 12,6 %. Na tuto situaci reagovala ratingová agentura Fitch snížením známky Řecka z A- na BBB. Koncem téhož roku premiér oznámil první z mnoha balíčků rozpočtových škrtů, který schválila Komise a zároveň započala vyšetřování hlavního města Athén z důvodu falšování ekonomických údajů v minulých obdobích. Ratingová agentura Standard&Poor's snížila úvěrové hodnocení Řecka na nejnižší možné hodnocení. Toto hodnocení také nepřímě vedlo k dalšímu zvýšení rozpočtového schodku na 13,6 % a dluh o velikosti 120 % HDP. Úroková míra překročila únosnou míru a Řecko již nemělo možnost

⁷² TOMAN, Luděk. *Analýza: Finanční krize a sociální úpadek v Řecku*. Českomoravská konfederace odborových svazů. ČMKOS.CZ [online]. 2014 [cit. 9.2.2015]. Dostupné z: <http://www.cmkos.cz/studie-ekonomicke-analyzy-prognozy/3437-3/analyza-financi-krize-a-socialni-upadek-v-recku>

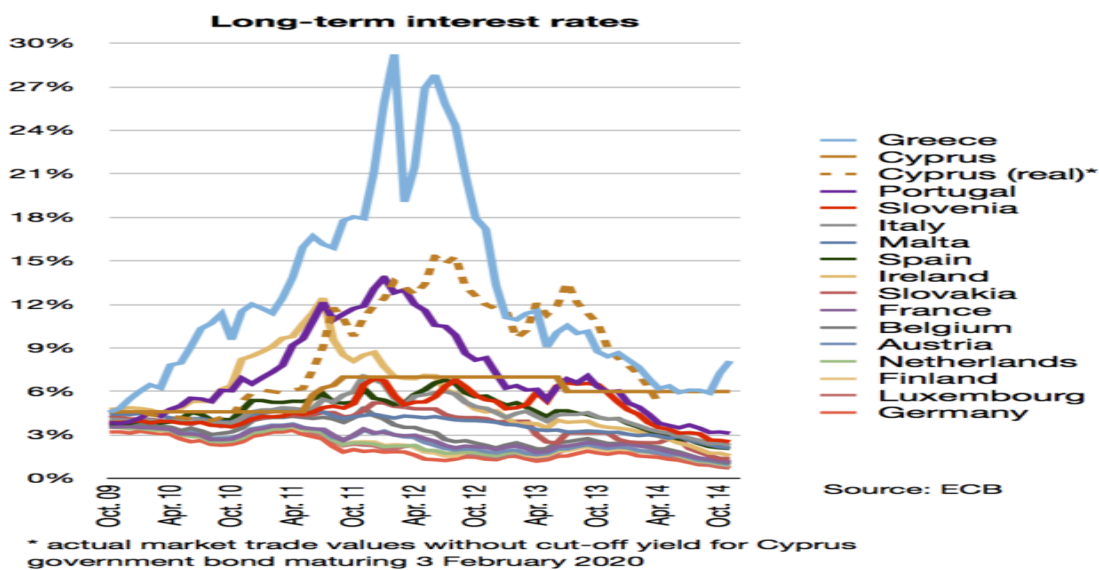
půjčovat si na mezinárodních finančních trzích. Obavy z bankrotu řecké státní pokladny se stále zvyšovaly a mohl by ohrozit stabilitu společné evropské měny. V dubnu 2010 došla EK, ECB a členské státy eurozóny ve spolupráci s MMF k rozhodnutí poskytnout Řecku 1. záchranný úvěr v celkové výši 110 mld. eur s tříletým čerpáním (80 mld. dvoustranné půjčky členských států eurozóny a 30 mld. půjčka MMF). Podmínkou byly další škrty, zvyšování daní, zefektivnění veřejného sektoru, zlepšení podnikatelského prostředí a privatizaci státního majetku. Zavádění opatření a zejména snižování státních výdajů-redukce platů, bylo provázeno masivními protesty veřejnosti, které v podstatě trvají až dodnes.

V průběhu roku 2011 se Řecku stále nepodařilo vrátit se zpět na finanční trhy a ani předpovědi pro návrat v následujícím roce nebyly realistické. Také prováděné reformy a privatizace se prokázaly jako nedostatečné, tudíž v říjnu 2011 byl Evropskou Radou schválen 2. záchranný úvěr ve výši 109 mld. eur s čerpáním do konce roku 2014. Ze 109 mld. eur přislíbil MMF 28 mld. eur za specifických podmínek čerpání 17 tranší po 1,65 mld. eur. Trojka věřitelů EK, ECB a MMF však požadovala další reformy a úsporná opatření- snížení pracovních míst ve veřejném sektoru o 15 tisíc míst (ze 750 tisíc zaměstnanců), snížení minimální mzdy o 22%, pro zaměstnance mladší 25 let bylo dokonce požadováno snížení o 32 %, a výplaty důchodů o 15%. V roce 2012 Řecko mělo ušetřit na mzdách, důchodech a dalších výdajích 3,3 mld. eur. Řecko tak uniká neřízenému bankrotu, avšak řecký rozpočtový stav se i nadále zhoršuje a je již očividné, že první pomoc nebude dostačující. Za účelem snížení řeckého veřejného dluhu byl do 2. záchranného balíčku zařazen odpis řeckých dluhopisů, které měly v držení soukromé subjekty. Hodnota dluhopisů klesla o 53,5 % a řecký veřejný dluh byl snížen z necelých 368 mld. eur na 264,15 mld. eur. Ke konci roku 2013 se řecký dluh s postupným čerpáním tranší ze záchranného úvěru vyšplhal až na 175,5 % HDP⁷³. HDP v Řecku v roce 2013 dosahovalo 182 054 mil. EUR (viz tabulka 4.3), což znamená dluh ve výši přibližně 319 505 miliard EUR.

⁷³ BUSINESSINFO. *Řecko: Ekonomická charakteristika země*. Businessinfo.cz [online]. 2014 [cit. 8.2.2015]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/recko-ekonomicka-charakteristika-zeme-19222.html>

Graf 4.1 znázorňuje vývoj dlouhodobých úrokových měr v zemích eurozóny. Po celé sledované období je viditelně jasně nejvyšší úroková míra právě v Řecku s radikálním nárůstem během roku 2011⁷⁴.

Graf 4.1 Dlouhodobé úrokové míry (%)

Zdroj: ECB (2014)

Nová koaliční vláda v roce 2012 zahájila přípravu úsporné Střednědobé fiskální strategie do roku 2016. Tato strategie obsahovala úsporná opatření ve výši 14,25 mld. eur a jejím schválením v listopadu 2012 splnilo Řecko podmínku pro další vyplácení financí (34,3 mld. eur) ze záchranného balíčku eurozóny. Tyto finance sloužily pro zpětný odkup státních dluhopisů, částečnou rekapitalizaci bank a bezprostřední fiskální potřeby státu. Během roku 2013 byl i nadále vládní deficit financován z prostředků záchranného úvěru a prosazování úsporných opatření a reforem bylo čím dál více obtížnější. Uvolnění jednotlivých tranší bylo v rukou členských státech eurozóny. Poprvé od roku 2009 zaznamenalo koncem roku 2013 řecké hospodářství pozitivní signály a v roce 2014 se očekávalo mírné oživení hospodářského růstu. Překvapivě dobře si vedl cestovní ruch a související profese a odvětví. Mírně rostl také export a zemědělská výroba, naopak stále obtížný byl dosah k podnikatelským úvěrům pro malé a střední podniky, problémem byl také nedostatek likvidity a zpoždování strukturálních reforem.

⁷⁴ EUROPEAN CENTRAL BANK. *Long-term interest rate statistics for EU Member States*. Ecb.europa.cz [online]. 2015 [cit. 8.2.2015]. Dostupné z: <http://www.ecb.europa.eu/stats/money/long/html/index.en.html>

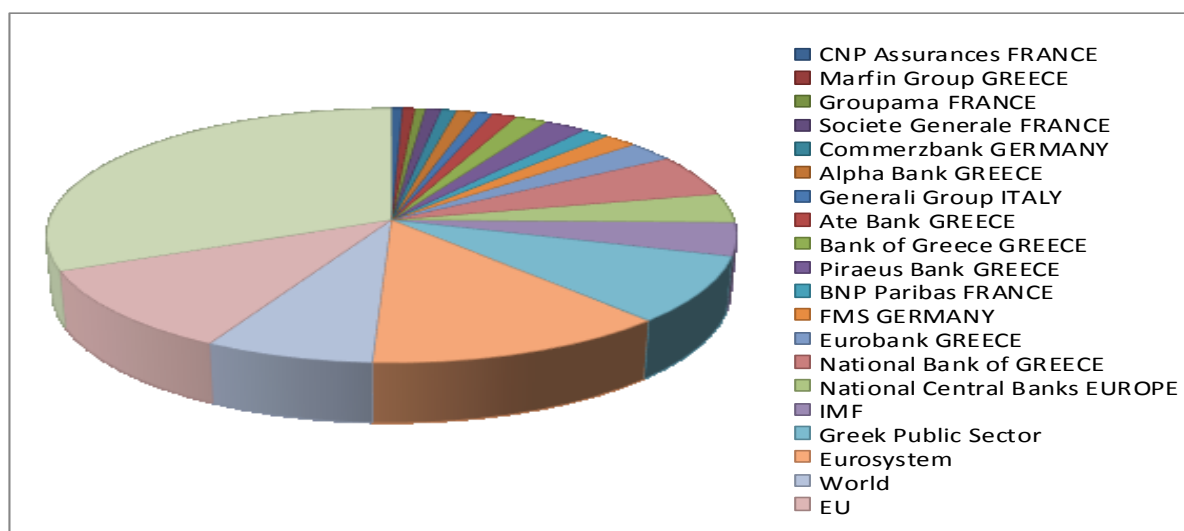
Jako výsledek úsporných opatření, restriktivní výdajové politiky státu a kvalitnějšího výběru daní se Řekové dočkali přebytku státního rozpočtu i poklesu inflace. Znepokojivá je stále míra nezaměstnanosti, která je nejvyšší v eurozóně. Nejnovější událost nastala v lednu tohoto roku, kdy volby vyhrála ultralevicová strana Syriza a premiérem se stal Alexis Tsipras, který usiluje o nové podmínky splácení řeckých dluhů členským státům eurozóny a MMF. Usiluje také o umazání řeckého dluhu, což ale věřitelé razantně odmítají. Jeroen Dijsselbloem, šéf skupiny ministrů financí eurozóny, upozornil Řecko, že členství v eurozóně znamená, že musí dodržovat dohodnuté závazky. Věřitelé ovšem připustili, že by se mohla prodloužit splatnost řeckých dluhů. Ta už je přitom nyní na průměrné splatnost 16,5 roku, což je téměř dvojnásobek délky splatnosti například italských dluhopisů. Tsipras je však tlačěn kolegy ve vlastní straně, tak koaličními partnery, aby své sliby a prohlášení typu "Řecko za sebou nechá katastrofické utahování opasků a ukončí pět let ponižování a utrpení," dodržel. Tyto sliby avšak nejen z ekonomického hlediska nemají šanci pro splnění. Sám Tsipras přiznává, že vystoupení Řecka z eurozóny by mělo pro řeckou ekonomiku katastrofický dopad a tato cesta nepřichází v úvahu. Také pro udržení řeckých bank je nutný přístup k levným půjčkám od Evropské centrální banky. Finanční trhy je potřeba stabilizovat, vydávat státní dluhopisy a také získat další část přislíbených prostředků ze záchranného balíčku. Řecku totiž do března opět dojdou peníze a musí dostát svých závazků ze starších dluhů. Celé toto vyjednávání o splácení řeckého dluhu znamená nejistotu v eurozóně i v celé EU⁷⁵.

Situace se avšak mění každým dnem. V únoru 2015 již Řecko neusiluje o odpis dluhu, ale o jeho výměnu, která by snížila dluhovou zátěž země. Jedná se o dva typy dluhopisů, kde první typ by nahradil dluh z evropských záchranných úvěrů a druhý typ dluhopisů by nahradil řecké dluhopisy, které vlastní Evropská centrální banka. Oba tyto typy dluhopisů a jejich splátky by byly vázány na ekonomický vývoj Řecka. S tímto návrhem přišlo Řecko také z důvodu, aby se vyvarovalo termínu "vymazání" dluhu, což je politicky nepřijatelné jak pro Německo, tak i ostatní věřitelské země⁷⁶. Přehled věřitelských zemí Řecka je znázorněn Grafem 4.2.

⁷⁵ HUDEMA, Marek. *Nová řecká vláda nechce platit staré dluhy. Evropa ale Aténám nabízí jen odklad splátek*. Hospodářské noviny. [online]. 2015 [cit. 8.2.2015]. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-63442900-nova-recka-vlada-nechce-platit-stare-dluhy-evropa-ale-atenam-nabizi-jen-odklad-splatek>

⁷⁶ IDNES. *Řecko chce splácet dluhy podle toho, jak se bude zemi dařit*. [online]. 2015 [cit. 8.2.2015]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/recko-chce-dluhopisy-navazane-na-rust-d8e-/eko_euro.aspx?c=A150203_100320_eko_euro_fih

Graf 4.2 Věřitelé Řecka (mld. euro)

Zdroj: DEMOCRACY.INFO (2015), vlastní zpracování

Z grafu je patrná převaha věřitelů z Francie, Německa, eurozóny a EU jako celků, ale také velké množství věřitelů v podobě domácích řeckých bank, například Alpha Bank, Ate Bank nebo National Bank od Greece.

4.6.2 Itálie

Italská ekonomika zažívá propad již sedmým rokem. Během tohoto období bylo několik náznaků pro oživení ekonomiky, avšak vždy neúspěšných. V současnosti je celková produkce Itálie na úrovni roku 2000 a průmyslová výroba na úrovni 80. let. I přes silnou úspornou politiku státu a vysokým daním se veřejný dluh stále zvyšuje a spolu s Portugalskem a Španělskem se svou výší řadí na druhé místo hned za nejzadluženější Řecko. I z důvodu neschopnosti se vymanit z celosvětové krize padla vláda Silvia Berlusconiho. Pravidelné jsou také protesty italského lidu, které z důvodu úsporné politiky státu do ulic vyšli již několikrát.

Veřejný dluh Itálie byl v devadesátých letech téměř stejně vysoký jako dnes, v roce 1994 dosahoval 122 % HDP. V následujících letech se však Itálie musela fiskálně umravnit z důvodu Maastrichtských kritérií pro vstup do eurozóny, jelikož byla nepostradatelným článkem mezi zakládajícími státy. Mezi léty 1995 a 1998 dosahovala Itálie průměrného rozpočtového přebytku okolo 4,5 % HDP, což pomohlo snížit dluh na 115 % HDP. Je tedy zřejmé, že Itálie v době vstupu do měnové unie v roce 1999 podmínku 60 % z HDP zadlužení nedosáhla. Následné členství v eurozóně Itálii pomohlo a snížilo úrokové náklady, které pomohly další snížení zadlužení země na necelých 100 % v roce 2007. Finanční krize,

rostoucí nezaměstnanost, i stále se prohlubující rozpočtový deficit avšak zadluženost země opět zvyšovalo.

Přijetí eura Itálií bylo spíše politické rozhodnutí. Jak již bylo zmíněno výše, Itálie dosahovala vysokého dluhu již dříve a její nepřipravenost jen prohloubila problémy se zaváděním společné měny eura a i díky tomuto problému postupně ztrácí konkurenceschopnost. Také z důvodu předčasného přechodu na společnou měnu má Itálie i dnes rostoucí tendenci v zadlužování. Dalším důvodem pokračující dluhové krize v Itálii je také kombinace situace v Řecku, která šíří riziko nákazy i v dalších zemích a nestabilita jižní části poloostrova z důvodu svérázné italské představy o demokracii, rozšířené korupci i silné úlohy mafie. Jedním z problémů tak vysokého dluhu, který má stále rostoucí tendenci mohou být penze. Na jejich vyplácení je potřeba velkého množství finančních prostředků, obzvláště v Itálii, kde není tento systém nastaven příliš efektivně. Problémem je způsob vypočítávání důchodů, který zapříčinil jedny z nejvyšších důchodů v Evropě. Potřeba strukturálních reforem je v Itálii nutná. Produktivita práce italského průmyslu činí pouze 66 % německé produktivity, avšak náklady na jednotku práce se neustále zvyšují, zatímco v Německu zůstávají neměnné⁷⁷.

Pro budoucnost Itálie bude rozhodující právě rychlost a efektivnost strukturálních reforem, které by zlepšily konkurenceschopnost italského hospodářství. Itálie byla země s tradiční přebytkovou výkonovou bilancí, což působilo na zadluženost země a z pohledu zahraničního obchodu ji dělala méně problematickou, neboť byla tato zadluženost financována z velké části z vlastních úspor. To se ovšem změnilo vstupem do měnové unie, kdy se bilance změnila na deficitní a rostoucí státní dluh tudíž musí být financován čistě zahraničním kapitálem.

4.6.3 Portugalsko

Za dlouhodobou špatnou ekonomickou situací v tomto přímořském státě stojí jak nedostatečný ekonomický růst, postupné zadlužování země i rostoucí nezaměstnanost. Tyto negativní jevy vedly do takové situace, kdy Portugalsko bylo nuceno žádat o půjčku od Mezinárodního měnového fondu a Evropské unie.

⁷⁷ SARRAZIN, Thilo. *Evropa euro nepotřebuje: jak nás politické vizionářství zavedlo do krize*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, 376 s. ISBN 978-802-0023-148.

Od vstupu do měnové unie má Portugalsko trvalé deficity výkonové bilance okolo 10 % a obdobnou zahraniční zadluženost. Od vstupu do eurozóny se Portugalsko z poměrně nízkého 49 % HDP dluhu dostala až na druhé místo (společně s Itálií) s 128 % HDP. Portugalská ekonomika zažívá nejhorší recesi od 70. let. V roce 2011 zažádalo o první záchranný balíček, na jehož základě obdrželo Portugalsko pomoc ve velikosti 78 mld. eur. Z této částky MMF poskytl 26 mld. eur, ze dvou třetin se podílela EU. Reakcí Portugalců byla první generální stávka, důvodem byl nesouhlas s vládním úsporným opatřením a s reformami. V roce 2012 proběhlo další snižování platů a zvyšování daní, které způsobilo pokles životní úrovně Portugalců téměř o jednu čtvrtinu. Tato situace zapříčinila opětovné stávky, kterých se zúčastnilo podle odhadů milion lidí a byly to největší lidové protesty od Karafiátové revoluce v roce 1974. Z důvodu splnění podmínek záchranné pomoci později toho roku vláda Pedra Passose Coelha prosadila úsporný rozpočet. Snaha byla snížení rozpočtového deficitu na 4,5 %, prostředkem bylo zvýšení daně z příjmu a nemovitostí a snížení důchodů. Podle plánu je za cíl ztenčení dluhu na 100 % HDP do roku 2020, což by znamenalo roční růst HDP o 2 %. Portugalsko má sice konkurenceschopný průmyslový sektor, ale nedostatečně velký. Navíc turistika vyjde poměrně draze, tudíž je těžce představitelné odkud by 2 procentní růst měl pocházet⁷⁸. V červnu roku 2013 proběhla poslední velká stávka svolaná odbory na protest proti úsporné politice portugalské vlády. Zasažena byla doprava, státní sektor a nemocnice, ale obchody a restaurace zůstaly otevřené. Přerušen byl také odvoz odpadků a velké množství letů i lodních spojů bylo zrušeno. Velké množství obyvatel Portugalska ale do práce dorazilo, jelikož si nemohli dovolit zameškat den v práci a přijít o tento denní příjem.

Pro portugalskou ekonomiku by bylo vhodné devalvovat měnu a tímto přilákat turisty i průmyslové firmy. Tato možnost je však pro země v měnové unii nemožná. Vláda však chystá snížit daňovou zátěž pro podniky a poskytnou nové příležitosti pro investice. Dále má postupně dojít k reformám, v rámci kterých se zvýší odchod do důchodu o 1 rok na 66, pracovní doba se protáhne o 5 hodin týdně na 40 hodin a dojde k rozvázání pracovního vztahu s 5 % státních zaměstnanců. Tyto opatření by vládě měli přinést okolo 4,8 mld. eur.

4.6.4 Španělsko

Španělsko mělo silně regulovaný pracovní trh, který dlouhodobě škrtil hospodářský růst. Celková nezaměstnanost v roce 1981 přesáhla hranici 10 % a od té doby se do

⁷⁸ SARRAZIN, Thilo. *Evropa euro nepotřebuje: jak nás politické vizionářství zavedlo do krize*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, 376 s. ISBN 978-802-0023-148.

jednociferných čísel nevrátil po desetiletí. Silnou roli měly odbory, které z regulérního pracovního trhu vytěsňovaly hlavně mladé, tudíž jejich nezaměstnanost byla ještě vyšší. Do těchto podmínek se začaly zavádět přípravy pro zavedení eura, následně vznik jednotné měny euro v roce 1999. V průběhu řady let se zdálo, že společná měna euro je pro Španělsko požehnáním. Nezaměstnanost po dlouhých letech klesla v roce 2007 až na necelých 8 % a nastal také růst bankovních úvěrů podnikům o 25,7 % (což je spojeno s růstem zaměstnanosti)⁷⁹. Tato situace však nebyla hospodářským zázrakem, pouze přístup k nevyčerpatelným velmi levným úvěrům, které plynuly z členství v eurozóně. Toto zadlužování vedlo k postupnému růstu úvěrové bubliny na trhu nemovitostí a hypoték. Když poté v roce 2008 začala tato bublina splaskávat, byl již objem úvěrů příliš velký. Tato výše úvěrů byla tak veliká, že jej neunesly ani španělské banky, dokonce ani španělský stát, který se za banky zaručil. Šlo tedy o krizi soukromých úvěrů, tudíž klasickou bankovní krizi, nikoli krizi veřejných financí. Takže za počátkem krize ve Španělsku nebyly problémy ve veřejných financích, ale nadměrný nárůst objemu úvěru. Po splasknutí bubliny se nezaměstnanost vyšplhala až na 21 %, nezaměstnanost mladých dosahovala 45 %. Tuto situaci vyřešilo Španělsko žádostí o pomoc z EU.

Španělsko tedy 9. 6. 2012 požádalo o finanční pomoc, v pořadí již po Řecku, Irsku a Portugalsku. Představitelé eurozóny uvedli, že jsou připraveni Madridu poskytnout až 100 miliard eur na rekapitalizaci bank. V srpnu téhož roku si španělské banky půjčily od Evropské centrální banky celkem dalších 412 miliard eur, což v rámci tehdy 17ti členné eurozóny znamenalo 34 % ze všech půjček od ECB.

Proti vládním škrtům masivně demonstrovali občané, mělo se sejít až 6000 lidí. Na pokraji bankrotu jsou také jednotlivé provincie Španělska, které chtějí požádat o prostředky z nouzových fondů. Nejbohatší provincie Katalánsko již uspořádalo také referendum o osamostatnění a oddělení se tak od zadluženého zbytku země.

V prosinci 2012 získávají banky první část finanční půjčky od eurozóny ve výši 37 mld. eur. Většina peněz směřovala bance Bankia, pro znárodněné finanční ústavy a do tzv. "bad banks". Hospodářský pokles v roce 2013 byl nejhlubší od roku 1970.

⁷⁹ KOHOUT, Pavel. *Evropská krize: Jak to všechno začalo?* [online]. 2011 [cit. 14.2.2015]. Dostupné z: <http://finmag.penize.cz/ekonomika/265510-evropska-krize-jak-to-vsechno-zacalo>

Španělsko v lednu roku 2014 dospělo k závěru 18 měsíčního programu EU a MMF pro záchranu bank. Trojka (ECB, EK a MMF) pravidelně co tři měsíce analyzovala vývoj španělského finančního trhu. Podle těchto analýz by se španělská ekonomika měla na svou úroveň před krizí dostat nejdříve v roce 2017⁸⁰.

4.6.5 Kypr

V pozadí kyperské finanční krize, která dovedla zemi na pokraj bankrotu, stojí především neuvážená hospodářská politika bývalého prezidenta Demetris Christofias. Christofias ignoroval upozorňování na nadměrné výdaje, což také vedlo k zhoršování problémů ostrova i odkládání žádosti pro mezinárodní pomoc⁸¹.

Komunistický prezident Christofias byl v úřadu od roku 2008 do roku 2013. Během těchto let se finanční situace na Kypru i situace v bankovním sektoru zhoršila. Tato situace vedla k rozhodnutí požádat o mezinárodní finanční pomoc, Christofias však navrhované podmínky pomoci odmítal, takže k dohodě nakonec nedošlo.

Od roku 2008 došlo k boomu spotřebitelských a stavebních úvěrů a taktéž k zvyšování vládních výdajů. Vývoj kyperské ekonomiky také negativně ovlivnil výbuch provizorního skladu vojenského materiálu poblíž Limassolu v červenci roku 2011. Tento výbuch poničil elektrárnu Vasilikos, která vyráběla elektřinu pro více jak polovinu ostrova. Oprava trvala řadu měsíců, stála nemalé výdaje a docházelo k neustálým výpadkům energie, které měly dopad na výkon hospodářství. Od druhé poloviny roku 2011 bylo kyperské vládě znemožněno půjčovat si na mezinárodních úvěrových trzích, poté co ratingové hodnocení země hluboce kleslo do spekulativního pásma. Kypr byl odkázán na bilaterální půjčky a půjčky od mezinárodních institucí. Jednou z nich byla i půjčka od Ruské federace ve výši 2,5 miliardy euro koncem roku 2011, která měla přispět k vyřešení strukturálních problémů, což se však nestalo. Následným problémem pro kyperskou ekonomiku byl odpis řeckých státních dluhopisů, do kterých do poslední chvíle velmi nezodpovědně investovaly největší kyperské banky. Banky byly zcela závislé na pomoci od Evropské centrální banky a prázdná státní pokladna nebyla schopna banky rekapitalizovat. Kypr v červnu roku 2012 požádal o půjčku z Evropského nástroje finanční stability a Evropského stabilizačního mechanismu z důvodu

⁸⁰ BUSINESSINFO. *Španělsko: ekonomická charakteristika země*. [online]. 2014 [cit. 14.2.2015]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/spanelsko-ekonomicka-charakteristika-zeme-18558.html>

⁸¹ DENIK. CZ. *Hlavní viník kyperské krize? Bývalý prezident, vyplývá z vyšetřování*. [online]. 2013 [cit. 14.2.2015]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/ekonomika/hlavni-vinik-kyperske-krize-byvaly-prezident-vyplyva-z-vysetrovani-20131007.html>

kritické situace kyperských bank a státního rozpočtu. Od léta 2012 byl vývoj ve znamení snahy o nalezení vhodných úsporných opatření a nutných reforem v oblasti daní, sociálních výdajů a fungování státní správy. Jak už bylo zmíněno výše, k půjčce kyperské vlády od takzvané Trojky však nedošlo a s nástupem nové konzervativní vlády prezidenta Anastasiadese v březnu 2013 se země dostala ještě blíže k hospodářskému kolapsu⁸².

Díky nové vládě se však začalo jednat o podmínkách finanční pomoci ze strany EU. Ministři financí eurozóny se usnesli, že Kypru poskytnou pomoc ve výši 10 miliard eur, Kypr však má sám přispět částkou 5, 8 mld. eur. Podmínkou půjčky bylo zvýšení daní a zavedení jednorázové daně na bankovní vklady. V Kypru tak vypukl tzv. run na banky. Později se tedy dohodlo alternativní řešení a to, že na vklady v největší kyperské bance přesahující 100 tisíc eur by měla být uvalena speciální daň ve výši několik desítek procent. V ostatních bankách by tak vysoké vklady byly zdaněny nižší sazbou. Kyperský parlament dále schválil zákony o dohledu nad pohybem kapitálu, o zřízení fondu solidarity a dále o restrukturalizaci bank.

4.6.6 Malta

Malta je charakteristikou velmi podobný stát Kypru. Taktéž malý ostrovní stát a přebujelé banky. Velikost finančního sektoru na Maltě je přibližně osmkrát větší než výkon ekonomiky a taktéž jako u Kypru, i Malta je považována za daňový ráj.

I díky těmto podobnostem si mnozí mysleli, že Malta bude bankrotující Kypr následovat. Ale rizikový profil Malty je daleko odlišný od toho kyperského, který potřeboval 10 miliardový záchranný balíček. Na základě bankovního rizika a maltskému hospodářství se zdá velice nepravděpodobné, aby i Malta byla dalším státem- po Kypru, Irsku, Řecku, Portugalsku a Španělsku, který by potřeboval záchranu. "Podnikatelský model finančního sektoru na Maltě není tak stinný a kontroverzní jako tomu bylo na Kypru. Situace je také odlišná na makro úrovni. „Malta by měla být mimo hledáček po delší dobu." řekl Carsten Brzeski, ekonom ING banky v Bruselu. Experti z Evropské Komise předpokládají růst maltské ekonomiky díky rostoucí domácí poptávky a zvýšení čistého exportu⁸³.

Nicméně maltský bankovní sektor je osmkrát větší než jeho HDP, obdobně tomu bylo na Kypru před jeho záchranou. Díky tomuto je hospodářství vystaveno finančním šokům. Na

⁸² BUSINESSINFO. *Kypr: ekonomická charakteristika země*. [online]. 2014 [cit. 14.2.2015]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kypr-ekonomicka-charakteristika-zeme-18535.html>

⁸³ SANTA, Martin. *Analysis: Malta unlikely to follow Cyprus into crisis*. [online]. 2013 [cit. 16.2.2015]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2013/05/13/us-eurozone-malta-analysis-idUSBRE94C04H20130513>

Kypru však dominovaly dvě domácí banky a obě spoléhaly na zahraniční vklady, zejména z Ruska. Tyto vklady pak investovaly do vládních zahraničních dluhopisů, ve většině případů řeckých. Na Maltě patří většina aktiv bankovního sektoru dceřiným společnostem zahraničních bank, které by byly v případě potíží odpovědné za jejich záchranu. Maltské domácí banky jsou vysoce kapitalizované, ziskové a likvidní. Navíc drží pouze malé množství cenných papírů zemí, které eurozóna zachraňuje.

Některé země eurozóny ve snaze redukovat ekonomické dopady krize se pustily do strukturálních reforem, které vedly k snížení nominálních mezd. To vedlo k poklesu jednotkových nákladů práce. Malta žádné podstatné reformy neprovedla a tudíž, její jednotkové náklady stoupaly a dosáhly průměru eurozóny. V tomto ohledu zvyšování konkurenceschopnosti některých jiných zemí eurozóny by mohlo znamenat možnou hrozbu pro Maltu. Malta je nucena vyvažovat růst mezd zvyšováním produktivity práce, což lze dosáhnout kvalitním systémem vzdělávání, případně snižováním byrokratické zátěže. Také je podporováno snižování cen překládky v přístavech, zakládání nových projektových firem či zlepšení postupů při platební neschopnosti firem⁸⁴.

4.6. Shrnutí

Prvním z efektů zavedení jednotné měny byl pro jižní státy hospodářský růst a současně pokles úroků ze svých dluhopisů. Španělsko splňovalo svá rozpočtová kritéria lépe než ekonomiky Německa a Francie. Itálie úspěšně snižovala své vysoké zadlužení. Celé šestici zemí jižního křídla se dařilo udržet rostoucí trend vývoje HDP. První roky společné měny tedy byly pro všechny země úspěšné. Evropská centrální banka však zavedla nízké úrokové sazby, které pro jižní státy znamenaly růst inflace a nadměrný tisk nových peněz z důvodu růstu úvěrů. Tedy pro ekonomicky rostoucí země jižního křídla by byly vhodnější vyšší úrokové sazby. Ekonomikám se dařilo a nezdravému pozadí růstu nebyla věnována pozornost. V případě, že by státy měly svou měnovou politiku a měnu, centrální banky by měly zvyšující se inflaci více pod kontrolou a oslabení vlastní měny by zastavily. Ale z důvodu jednotné měnové politiky měli všichni členové eurozóny přístup k levným penězům, který vedl k nadměrné inflaci a zvyšování platů, bez růstu produktivity práce. Tyto problémy se v zemích hromadily a propukly díky celosvětové hospodářské krizi v roce 2008. Kypr

⁸⁴ BUSINESSINFO. *Malta: ekonomická charakteristika země*. [online]. 2014 [cit. 16.2.2015]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/malta-ekonomicka-charakteristika-zeme-18337.html>

a Malta z šesti analyzovaných zemí vstoupili do měnové unie až v roce 2008 a proto efekt zavedení společné měny v jejich ekonomikách zkresluje dopad ekonomické krize.

V současnosti ze všech šesti analyzovaných zemí má jednoznačně největší potíže Řecko. Řecká ekonomika se nachází v potížích již sedm let, pět let již setrvává v platební neschopnosti a zatím nic nenasvědčuje tomu, že by bylo vidět světlo na konci tunelu. Vystoupení Řecka z eurozóny je velice rozporuplné. Tento odchod by způsobil nejen bankrot řecké ekonomiky, ale také by rozpoutal hlubokou hospodářskou krizi i v ostatních členských státech. Především by byl vytvořen neúnosný tlak na další země jižního křídla, které by to ve své současné ekonomické situaci nemusely unést. Taktéž existuje velké množství věřitelů, kteří již do udržení Atén v eurozóně investovali množství peněz (za dva záchranné programy přibližně 240 miliard eur). Řecko čelí v současnosti dvěma největším problémům. Prvním je nekonkurenceschopné hospodářství. Nárůst mezd nedoprovázel odpovídající nárůst produktivity práce, proto řecké zboží a služby jsou příliš drahé. V případě, že by Řecko opustilo eurozónu a přijalo opět drachmu, došlo by k znehodnocení měny a řecké produkty i služby by se staly konkurenceschopnější. V tomto vidím pozitivum opuštění měnové unie, ale ozdravení řecké ekonomiky by bylo velice zdlouhavé. Druhým řeckým problémem je již známé vysoké zadlužení země. Z důvodu levného půjčování od ECB byla již v roce 2000 vládní zadluženost vyšší než 100 % jejího HDP. V roce 2008 v době nástupu světové krize, nebylo z dluhové pasti úniku. Současná deflace spolu s vnitřní devalvací ještě řecký dluh zhoršuje. Klesající mzdy i ceny znamenají menší příjmy do řecké pokladny, avšak dluhy jsou stále v původní výši.

Na druhou stranu lze konečně sledovat známky zotavení v eurozóně po dlouhotrvající krizi. Evropská centrální banka spustila agresivní uvolňování - finanční dopad byl znát velice rychle. Euro se výrazně propadlo a výnosy z dluhopisů, nejen v jižních zemích, klesly a akciové trhy se začaly zotavovat. K hospodářskému růstu dopomohl i silný pokles cen ropy. Mimo jiné pomohlo i spuštění bankovní unie. Po posledních zátěžových testech mají banky víc kapitálu, tudíž vyšší likviditu a více peněz k půjčování soukromým subjektům. Trvalému oživení však v cestě stojí mnoho překážek, například politická rizika, která jsou zmíněná výše nebo také problematičtí sousedé eurozóny- Rusko se svou rozpínavou povahou. Dle mého názoru je EU jako celek stále nedokončeným projektem. Pro dlouhodobou životaschopnost je nutná změna a rozvoj v úplnou bankovní unii. Současná podoba má pro bezproblémový chod příliš mnoho nedokonalostí.

5. Závěr

První roky eura byly neobyčejně úspěšné. Všechny členské státy prokazovaly ekonomický růst i rostoucí blahobyť. V současnosti se však vede řada diskuzí, zdali zavedení eura bylo vůbec správnou volbou. Tyto diskuze započaly právě z důvodu neblahé situace v jižních zemích EU. Země jižního křídla eurozóny nezaslouženě profitovaly ze společné měnové politiky. Z důvodu chybějícího kurzového vyrovnávajícího mechanismu se postupně kumulovaly makroekonomické nerovnováhy, které se začaly projevovat především rostoucími schodky na běžném účtu platební bilance a narůstajícím státním dluhem. Během první dekády fungování hospodářské a měnové unie byla však společná měna často středem kritiky také z důvodu malé výkonnosti eurozóny jako celku. Zaznívala kritika, že euro nesnížilo odstup od ekonomické úrovně USA a celkově nepomohlo zrychlit hospodářský růst. Namísto kritiky společné měnové politiky však mělo být zaměřeno na jednotlivé politiky států za účelem vytváření tlaku pro provádění strukturálních reforem. Zejména tedy na státy jižní části měnové unie.

Práce na téma “Jižní křídlo Evropské unie v kontextu hospodářské a měnové unie” byla vypracována s hlavním cílem identifikovat efekty členství zemí v hospodářské a měnové unii. Cílem bylo tedy poskytnout nejaktuálnější informace o současném stavu šesti analyzovaných ekonomik jižní Evropy pro možnou budoucí predikci jejich vývoje.

Teoretická část je věnována teoretickým východiskům hospodářské a měnové unie, historickému vývoji od počátků evropské integrace a zmíněna je také pětice vstupních, takzvaných Maastrichtských kritérií, která jsou podmínkou pro vstup do eurozóny. Dalším bodem je vymezení prointegračních motivů a nedílnou součástí je i stanovení optimální měnové oblasti, její kritéria a posouzení, zda eurozóna tato jednotlivá kritéria splňuje a tudíž zda je nebo není optimální měnovou oblastí. Dle tří ekonomických a tří politických kritérií je Evropa pouze částečně úspěšná, tudíž se dá vyvodit závěr, že Evropa a spolu s ní i eurozóna stále ještě optimální měnovou oblastí není.

V třetí části diplomové práce je provedena analýza ekonomického vývoje šesti zemí. Analýza je provedena pomocí grafů, které znázorňují vývoj makroekonomických ukazatelů typu HDP, míra nezaměstnanosti, míra inflace a velikost vládních deficitů během dekády 2003 až 2013. V textu je také zohledněn vývoj ukazatelů před vstupem jednotlivých zemí do hospodářské a měnové unie. Provedená ekonomická analýza prokázala zejména vysokou

zadluženost zemí, konkrétně Řecka, Itálie, Španělska a Portugalska. Alarmující je také vysoká nezaměstnanost v celém jižním křídle eurozóny, zejména dlouhodobá nezaměstnanost a nezaměstnanost mladých lidí, která se v některých zemích přibližuje k 60 %. Závěr této podkapitoly je věnován komparaci ekonomického vývoje šesti zemí, ze které je znatelná nejslabší pozice řecké ekonomiky.

Čtvrtá kapitola má praktické pojetí zaměřené na efekty členství šesti analyzovaných zemí v hospodářské a měnové unii. Jako první je přiblížen vývoj ekonomického růstu a blahobytu. V porovnání s vývojem HDP EU jako celku, byl zaznamenán výrazně pomalejší růst u zemí eurozóny, avšak státy jižního křídla až do přelomu let 2005 a 2006 ze společné měny zjevně profitovaly. Následujícím analyzovaným ukazatelem byla míra zaměstnanosti. Je patrné, že měnová unie rozdíly v zaměstnanosti spíše zvětšovala z důvodu zvyšujícího se konkurenčního tlaku. U ukazatele míry inflace byl krátce po vstupu do měnové unie sledován růst a prohlubování rozdílů mezi jednotlivými členy. Čtvrtým analyzovaným ukazatelem je státní zadluženost. Pro úspěšné fungování měnové unie má účinná kontrola státní zadluženosti velký význam. Současná měnová unie avšak navzdory zavedených Maastrichtských kritérií fiskální disciplínu a stabilizaci členských států nezajistila a státní dluh v členských zemích eurozóny představuje jeden z největších problémů. V neposlední řadě je zkoumána konkurenceschopnost zemí dle Světového ekonomického fóra. Podle posledních údajů je z šestice sledovaných zemí nejkonkurenceschopnější Španělsko, následováno Portugalskem, Maltou, Itálií a Kypru. V rámci zemí jižního křídla EU je Řecko nejméně konkurenceschopné, zejména z důvodu makroekonomické nestability, vysokého zadlužení, nezdravých veřejných financí či netransparentnosti a nedůvěryhodnosti bankovního sektoru. Závěrem této části jsou popsány konkrétní dopady celosvětové krize v zemích jižního křídla EU. Například bankovní krize na Kypru, nutnost poskytnutí záchranných úvěrů Řecku, Portugalsku a Španělsku nebo rozpad italské vlády Silvia Berlusconiho, jehož důvodem byla zejména stále klesající italská konkurenceschopnost a rostoucí dluh. Na Maltě se překvapivě podařilo udržet poměrně stabilní situaci, tedy alespoň v komparaci s ostatními jižními státy.

Dílním cílem bylo stanovení vyvrácení či potvrzení hypotézy, zda by Řecku přechod zpět k drachmě pomohl z dlouhotrvající recese. Řecké ekonomice k stávajícímu stavu výrazně euro dopomohlo, jelikož řecká ekonomika přišla o možnost devalvovat svou měnu a s postupem času ztrácela svou konkurenceschopnost. Teoreticky by se tedy mohlo zdát, že drachma by byla řešením z řecké krize. Drachma by byla podhodnocená a Řecko by zpět

získalo svou konkurenceschopnost. Avšak praktický průběh by byl odlišný a pro Řecko likvidační. Řecké obyvatelstvo by ze strachu ze znehodnocení své měny okamžitě začalo převádět měnu do zahraničí. Bankám by ihned poklesly vklady i samotná likvidita z důvodu odříznutí řeckých bank od mezibankovního trhu, protože řecké cenné papíry by nebylo možné používat jako zástavu. Řekové by následně nebyli schopni splácet své úvěry a celé bankovníctví by zkolabovalo. Teoreticky by návrat k drachmě Řecku prospěl, prakticky by tento přechod zapříčinil další dlouhotrvající recesi.

Debaty o řeckém opuštění eurozóny jsou stále aktuální, názory odborníků se však rozcházejí. Obdobná situace může nastat ve Španělsku, kdyby se po volbách k moci dostala levicová strana Podemos, strana obdobného ražení jako řecká Syriza. Také italský premiér Matteo Renzi je ze všech stran napadán populistickými proti-evropskými levicovými i pravicovými stranami. Pokud by i další jižní země eurozóny inklinovaly k podobnému vývoji, jako nastal v Řecku, v extrémním případě by to mohlo vést i k rozpadu eurozóny.

Seznam použité literatury

Knižní zdroje

1. BALDWIN, Richard and Charles WYPLOSZ. *The economics of European integration*. 4th ed. New York: McGraw-Hill Higher Education, 2012. 560 s. ISBN 978-007-7131-722.
2. CIHELKOVÁ, Eva a Jaroslav JAKŠ a kol. *Evropská integrace – Evropská unie*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze. Oeconomica, 2004. 377 s. ISBN 80-245-0854-0.
3. GRAUWE, Paul de. *Economics of monetary union*. 10th ed. Oxford: Oxford University Press, 2014. 267 s. ISBN 978-0-19-968444-1.
4. HODAČ, J., L. LACINA, a Petr STREJČEK. *Evropské křižovatky*. 2. vyd. Brno: Barrister Principal, 2014. 181 s. ISBN 978-80-7485-018-9.
5. JÍŠA, Václav. *Rozbor motivů evropských integračních procesů*. Plzeň, 2012. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická.
6. LACINA, Lubor a Jan OSTRŽÍŽEK a kol. *Učebnice evropské integrace*. 3. Přepřacované a rozšířené vydání. Brno: Barrister Principal, 2011. 468 s. ISBN 978-80-87474-31-0.
7. LAURSEN, Finn. *The EU and the Eurozone crisis: policy challenges and strategic choices*. Ashgate Publishing Limited, 2013, 215 s. ISBN 978-1-4094-5729-9.
8. SARRAZIN, Thilo. *Evropa euro nepotřebuje: jak nás politické vizionářství zavedlo do krize*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013, 376 s. ISBN 978-802-0023-148.
9. SYCHRA, Zdeněk. *Jednotná evropská měna: realizace hospodářské a měnové unie v EU*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, 291 s. ISBN 978-80-210-5082-2.

Internetové zdroje

1. BUSINESSINFO. *Itálie: Ekonomická charakteristika země*. [online]. 2014 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/italie-ekonomicka-charakteristika-zeme-18352.html>
2. BUSINESSINFO. *Kypr: ekonomická charakteristika země*. [online]. 2014 [cit. 14.2.2015]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kypr-ekonomicka-charakteristika-zeme-18535.html>

3. BUSINESSINFO. *Malta: ekonomická charakteristika země*. [online]. 2014 [cit. 16.2.2015]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/malta-ekonomicka-charakteristika-zeme-18337.html>
4. BUSINESSINFO. *Portugalsko: Ekonomická charakteristika země*. [online]. 2014 [cit. 30.1.2015]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/portugalsko-ekonomicka-charakteristika-zeme-19424.html>
5. BUSINESSINFO. *Řecko: Ekonomická charakteristika země*. [online]. 2014 [cit. 8.2.2015]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/recko-ekonomicka-charakteristika-zeme-19222.html>
6. BUSINESSINFO. *Španělsko: ekonomická charakteristika země*. [online]. 2014 [cit. 31.1.2015]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/spanelsko-ekonomicka-charakteristika-zeme-18558.html>
7. DELORS, Jacques. *Report on economic and monetary union in the European Community*. [online]. 1989 [cit. 21.4.2015]. Dostupné z: http://aei.pitt.edu/1007/1/monetary_delors.pdf
8. DENIK. CZ. *Hlavní viník kyperské krize? Bývalý prezident, vyplývá z vyšetřování*. [online]. 2013 [cit. 14.2.2015]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/ekonomika/hlavni-vinik-kyperske-krize-byvaly-prezident-vyplyva-z-vysetrovani-20131007.html>
9. DĚDEK, Oldřich. *Členské státy eurozóny*. Zavedenieura.cz [online]. [cit. 29.3.2015]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/clenske-staty-eurozony>
10. EUROPEAN CENTRAL BANK. *Long-term interest rate statistics for EU Member States*. Ecb.europa.cz [online]. 2015 [cit. 8.2.2015]. Dostupné z: <http://www.ecb.europa.eu/stats/money/long/html/index.en.html>
11. EUROPA. *Mechanismus směnných kurzů (ERM II) mezi eurem a zúčastněnými národními měnami*. Europa.eu [online]. 2014 [cit. 15.1.2015]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/institutional_and_economic_framework/125082_cs.htm
12. EUROSOP. *Celní unie*. Euroskop.cz [online]. 2014 [cit. 15.11.2014]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/283/sekce/c-d/>
13. EUROSOP. *Historie EU*. Euroskop.cz [online]. 2014 [cit. 21.10.2014]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8885/sekce/1950-1957/>
14. EUROSTAT. *Employment and unemployment*. [online]. 2015 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/data/database>

15. EUROSTAT. *GDP and main components- current prices*. [online]. 2015 [cit. 4.4.2015].
Dostupné z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
16. EUROSTAT. *GDP per capita in PPS*. [online]. 2014 [cit. 4.2.2015]. Dostupné z:
<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00114&plugin=1>
17. EUROSTAT. *General Government deficit*. [online]. 2015 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z:
<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
18. EUROSTAT. *General government consolidated gross debt (milion euro)*. [online]. 2015
[cit. 6.4.2015]. Dostupné z:
<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
19. EUROSTAT. *General government gross debt, total (% of GDP)*. [online]. 2015 [cit.
2.2.2015]. Dostupné z:
<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsgo10&plugin=1>
20. EUROSTAT. *Long term government bond yields*. [online]. 2015 [cit. 3.2.2015]. Dostupné
z: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
21. EVROPSKÁ CENTRÁLNÍ BANKA. *Hospodářská a měnová unie*. Ecb.europa.eu
[online] [cit. 29.3.2015]. Dostupné z:
<https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/emu/html/index.cs.html>
22. EVROPSKÁ KOMISE, *Hospodářská a měnová unie* [online]. 2014 [cit. 15.1.2015].
Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/euro/emu/index_cs.htm
23. FX-STREET. *Rating- S&P, Moody's a Fitch*. FX-street.cz [online]. 2015 [cit. 29.3.2015].
Dostupné z: <http://www.fxstreet.cz/rating-sp-moodys-a-fitch.html>
24. HUDEMA, Marek. *Nová řecká vláda nechce platit staré dluhy. Evropa ale Aténám nabízí jen odklad splátek*. Hospodářské noviny. [online]. 2015 [cit. 8.2.2015]. Dostupné z:
<http://archiv.ihned.cz/c1-63442900-nova-recka-vlada-nechce-platit-stare-dluhy-evropa-ale-atenam-nabizi-jen-odklad-splatek>
25. IDNES. *Řecko chce splácet dluhy podle toho, jak se bude zemi dařit*. [online]. 2015 [cit.
8.2.2015]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/recko-chce-dluhopisy-navazane-na-rust-d8e-/eko_euro.aspx?c=A150203_100320_eko_euro_fih
26. KOHOUT, Pavel. *Evropská krize: Jak to všechno začalo?* [online]. 2011 [cit. 14.2.2015].
Dostupné z: <http://finmag.penize.cz/ekonomika/265510-evropska-krize-jak-to-vsechno-zacalo>

27. MILLER, Daniel. *The Greeks are revolting again: German flag burned on the streets as they react angrily to historic Eurozone deal*. [online]. 2011 [cit. 20. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2054779/The-Greeks-revolting-German-flag-burned-streets-react-angrily-historic-Eurozone-deal.html>
28. SANTA, Martin. *Analysis: Malta unlikely to follow Cyprus into crisis*. [online]. 2013 [cit. 16.2.2015]. Dostupné z: <http://www.reuters.com/article/2013/05/13/us-eurozone-malta-analysis-idUSBRE94C04H20130513>
29. THE WORLD BANK. *GDP* [online]. 2015 [cit. 5.4.2015]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD/countries/GR-PT-ES-CY-IT-MT?display=graph>
30. THE WORLD BANK. *GDP per capita*. [online]. 2015 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD/countries/GR-PT-ES-CY-IT-MT?display=graph>
31. THE WORLD BANK. *Inflation*. [online]. 2015 [cit. 28.1.2015]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG/countries/GR-ES-IT-PT-MT-CY?display=graph>
32. THE WORLD BANK. *Unemployment rate*. [online]. 2015 [cit. 28.10.2014]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS/countries/GR-PT-ES-CY-MT-IT?display=graph>
33. TOMAN, Luděk. *Analýza: Finanční krize a sociální úpadek v Řecku*. Českomoravská konfederace odborových svazů. ČMKOS.CZ [online]. 2014 [cit. 9.2.2015]. Dostupné z: <http://www.cmkos.cz/studie-ekonomicke-analyzy-prognozy/3437-3/analyza-financi-krize-a-socialni-upadek-v-recku>
34. WORLD ECONOMIC FORUM. *The Global Competitiveness Report*. [online]. 2015 [cit. 9.4.2015]. Dostupné z: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf

Seznam grafů

Graf 2.1 Sbližování měr inflace jižních zemí EU a Německa, 1991-1998

Graf 3.1 Vývoj HDP v Řecku v letech 2003-2013 (v mil. USD)

Graf 3.2 Vývoj HDP/obyvatele v Řecku v letech 2003-2013 (běžné ceny USD)

Graf 3.3 Nezaměstnanost v Řecku v letech 2003-2013 (%)

Graf 3.4 Inflace v Řecku v letech 2003-2013 (%)

Graf 3.5 Rozpočtový deficit Řecka v letech 2003-2014 (% z HDP)

Graf 3.6 Vývoj HDP v Itálii v letech 2003-2013 (v mil. USD)

Graf 3.7 Vývoj HDP/obyvatele v Itálii v letech 2003-2013 (běžné ceny USD)

Graf 3.8 Nezaměstnanost v Itálii v letech 2003-2013 (%)

Graf 3.9 Vývoj inflace v Itálii v letech 2003-2013 (%)

Graf 3.10 Rozpočtový deficit v Itálii v letech 2003-2014 (% z HDP)

Graf 3.11 Vývoj HDP v Portugalsku v letech 2003-2013 (v mil. USD)

Graf 3.12 Vývoj HDP/obyvatele v Portugalsku v letech 2003-2013 (běžné ceny USD)

Graf 3.13 Nezaměstnanost v Portugalsku v letech 2003-2013 (%)

Graf 3.14 Inflace v Portugalsku v letech 2003-2013 (%)

Graf 3.15 Rozpočtový deficit v Portugalsku v letech 2003-2014 (% z HDP)

Graf 3.16 Vývoj HDP ve Španělsku v letech 2003-2013 (v mil. USD)

Graf 3.17 HDP/obyvatele ve Španělsku v letech 2003-2013 (běžné ceny USD)

Graf 3.18 Nezaměstnanost ve Španělsku v letech 2003-2013 (%)

Graf 3.19 Inflace ve Španělsku v letech 2003-2013 (%)

Graf 3.20 Rozpočtový deficit ve Španělsku v letech 2003-2014 (% z HDP)

Graf 3.21 Vývoj HDP na Kypru a Maltě v letech 2003-2013 (v mil. USD)

Graf 3.22 HDP/obyvatele na Kypru a Maltě v letech 2003-2013 (běžné ceny USD)

Graf 3.23 Nezaměstnanost na Kypru a Maltě v letech 2003-2013 (%)

Graf 3.24 Inflace na Kypru a Maltě v letech 2003-2013 (%)

Graf 3.25 Rozpočtové deficity na Kypru a Maltě v letech 2003-2014 (% z HDP)

Graf 3.26 Vývoj HDP v zemích jižního křídla EU v letech 2003 až 2013 (tis. USD)

Graf 3.27 HDP/obyvatele v jižních zemích v letech 2005, 2008 a 2013 (v běžných cenách USD)

Graf 3.28 Míra nezaměstnanosti v jižních zemích EU v letech 2005, 2008 a 2013 (%)

Graf 3.29 Celkové zadlužení jižních zemí EU v letech 2005, 2008 a 2013 (% z HDP)

Graf 3.30 Vývoj státních dluhů v jižních zemích EU v letech 2003-2013 (% z HDP)

Graf 3.31 Vývoj státních dluhů v jižních zemích EU v letech 2003-2013 (mil. EUR)

Graf 3.32 Dlouhodobé výnosy ze státních dluhopisů jižních zemí EU (%)

Graf 4.1 Dlouhodobé úrokové míry (%)

Graf 4.2 Věřitelé Řecka (mld. euro)

Seznam tabulek

Tabulka 3.1 Ratingové hodnocení zemí EU

Tabulka 4.1 Reálný meziroční růst HDP od počátku měnové unie (%)

Tabulka 4.2 HDP na obyvatele v PPS od počátku měnové unie (EU=100)

Tabulka 4.3 HDP v jižních zemích EU (mil. EUR)

Tabulka 4.4 Míra zaměstnanosti obyvatel od 15 do 65 let (%)

Tabulka 4.5 Vládní zadluženost od vzniku měnové unie (% HDP)

Tabulka 4.6 Konkurenceschopnost zemí jižního křídla podle GCI

Seznam obrázků

Obrázek 2.1 Logika teorie optimální měnové oblasti

Obrázek 3.1 HDP v zemích jižního křídla EU v roce 2013

Obrázek 4.1 Global Competitiveness Index

Obrázek 4.2 Klíčové ukazatele Řecka

Obrázek 4.3 Pavučinový model pro řeckou ekonomiku, 2014-2015

Obrázek 4.4 Klíčové ukazatele Itálie

Obrázek 4.5 Pavučinový model pro italskou ekonomiku, 2014-2015

Obrázek 4.6 Klíčové ukazatele Portugalska

Obrázek 4.7 Pavučinový model pro portugalskou ekonomiku, 2014-2015

Obrázek 4.8 Klíčové ukazatele Španělska

Obrázek 4.9 Pavučinový model pro španělskou ekonomiku, 2014-2015

Obrázek 4.10 Klíčové ukazatele Kypru

Obrázek 4.11 Klíčové ukazatele Malty

Obrázek 4.12 Pavučinový model pro kyperskou ekonomiku, 2014-2015

Obrázek 4.13 Pavučinový model pro maltskou ekonomiku, 2014-2015

Seznam zkratek

CM- Common Market (Společný trh)

CU- Customs Union (Celní unie)

ČMKOS- Českomoravská konfederace odborových svazů

ECB- Evropská centrální banka

ECU- European Currency Unit (Evropská měnová jednotka)

EFTA- European Free Trade Association (Evropské sdružení volného obchodu)

EK- Evropská komise

EHS- Evropské hospodářské společenství

EMI- Evropského měnového institutu

EMU- Evropská měnová unie

ERM II- Mechanismu směnných kurzů II

ESUO- Evropské společenství uhlí a oceli

ESVO- Evropské sdružení volného obchodu

EURATOM- Evropské společenství pro atomovou energii

FTA- Free Trade Area (Pásmo volného obchodu)

GCI- Global Competitiveness Index (Index globální konkurenceschopnosti)

GCR- Global Competitiveness Report (Zpráva o globální konkurenceschopnosti)

HDP- Hrubý domácí produkt

HMU- Hospodářská a měnová unie

MMF- Mezinárodní měnový fond

PPS- Parita kupní síly

WEF- World Economic Forum (Světové ekonomické fórum)

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 25. dubna 2015

.....
Bc. Petra Schofferová